

DISSERTATIO THEOLOGICA INAUGVRALIS
DE

2.

ABSOLVTIONE MORTVORVM
EXCOMMVNICATORVM

SEV

TYMPANICORVM
IN ECCLESIA GRAECA

QVAM

VENERANDI ORDINIS THEOLOGICI INDVLTV
PRAESIDE

IO. ANDREA SCHMIDIO

ABBATE MARIAEVALLensi

SS. TH. D. EIVSQ. ET ANTIQQ. SS. PP.

ORDINIS SVI SENIORE

H. T. DECANO ET PROMOTORE

PRO LICENTIA

SVMMOS IN THEOLOGIA HONORES
RITE CAPESSENDI

IN IVLEO MAIORI

IPSIS CALEND. FEBRVARII

HORIS ANTE ET POMERIDIANIS

PVBLICO EXAMINI EXPONET

IO. MICHAEL HEINECCIUS

REGIVS DIOECESEOS SALANAE IN DVCATV MAGDE.

BVRGICO INSPECTOR ADI. PASTOR AD DIV. VLRICI ET

GYMNASHII HALENSIS SCHOLARCHA.

HELMSTADII MDCCIX.

TYPIS GEORGII WOLFGANGI HAMMII ACAD. TYPOGR.

3

EXCOMMUNICATION
ABSOLUTION OR TORM

234

МУЗСОИЯТУ

THE LIBRARY OF THE

THE CHURCH OF THE HOLY TRINITY

1912-1913

JO. ANDRE SCHMIDT

ABBATE

11. 23. 1914. 10. 03. 11. 10. 11. 23. 1914.

1875

1848

1891

27MMV2 PL 203T0110

12/1/1881

1910-1911

107

NORFOLK

1870

105.14.1A 124.10.1A .01

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

POTENTISSIMI
REGIS PRUSSIAE
ILLVSTRI

ATQVE
EXCELLENTISSIMO

PER
DVCATVM MAGDEBVRGICVM
REGIMINI

EIVSQVE
PERILLVSTRIBVS ET EXCELLEN-
TISSIMIS

PRAESIDI
ET
CONSILIARIIS

DOMINIS MEIS AC PATRONIS
HVMISSIME VENERANDIS

X

CIVIL

CIVITATIS
HALENSIS

*CONSULTISSIMIS AMPLISSIMIS
PRUDENTISSIMIS*

CONSULIBVS

ET

SENATORIBVS

*DOMINIS MEIS ET PATRONIS
PERPETVO COLENDIS*

ET

ET DENIQUE
COLLEGII ECCLESIASTICI

AD AEDEM
DIVI VLRICI

NOBILISSIMIS ET AMPLISSIMIS
PROVISORIBVS

ET
OCTOVIRIS

PATRONIS MEIS ET EVERGETIS
PLVRIMUM HONORANDIS

DEVM PROPITIUM
EFFLICES

CONSILIORVM ET RERVM SVCCESSVS
VALETVDINEM PROSPERAM
VBIQVE FELICITATEM EXOPTATISSIMAM
APPRECOR

ET

DISSERTATIONEM HANC

TANQVAM

GRATIAE

FAVORIS

ET

LIBERALITATIS

EORVM

PERPETVVM MONIMENTVM

EX VOTO

IVRE MERITOQVE
HVMILLIME, OBSEQVIOSE, PERAMANTER

D. D. D.

IO. MICHAEL HEINECCIUS.

I. N. I.

Disciplina ecclesiastica severiore ecclesia primitiva inter uncas & equuleos stetit; eius abusu in pace tutissima, & media rerum omnium affluentia pene periit. Excommunicatio enim, qua initio profligatissimi peccatores feriebantur, caeteri in officio continebantur, atque adeo christianismi integritati consulebatur, labente sensim tempore evehendae ad summum pontificum tyrannidi, impotentissimaeque cleri licentiae stabiliendae inservit, pessimo exemplo, & merito detestando. Fulmen, quod peccatores olim terruerat, postea in principes pios & integras respublicas, imo ne quid ineptiarum deesset, etiam in aves, feras & insecta vibratum est, dirisque devoti omnes, qui iuris sui adversus clerum essent servantiores. Sententia qua olim communione ecclesiae devota capita exciderant, postea in tantam abiit tyrannidem, ut poene ex humani generis consortio tollerentur & bestiarum, immo daemonum numero adscriberentur, si quibus cleri invidia hanc notam inussisset. Horridum sane dictu est, excommunicatos omni iurisdictionis usu & actibus forensibus, in tantum privatos, ut nec aliis praeesse, nec advocatorum aut procuratorum muneribus fungi, nec ullum contractum civilem inire possent. (a) Inusitata crudelitas

(a) Vid. Vinc. Filliucii *Quaest. Moral. Tom. I. tract. 7. pag. 219. aliosque canonistas. Ut & Greg. Sayrs Opp. Theol. Tom. II. lib. 2. de effectibus excommuni. maioris. cap. 3. seqq.*

litas est, eiusmodi homines ubi obierint, insepultos proiici, & feris bestiis avibusque in praedam dari consuevisse, quasi & in corpora saeviendum esset clericis, qui iam in animas dominium plus quam tyrannicum affectaverant. (b) Tanta scilicet erat, eunte in praeceptis puriore doctrina, cleri praesumptio. Cui stabiliendae varia fingenda erant commenta de purgatorio, de excommunicatorum cadaverum inquit, deque variis eorum tormentis, quae saepe & iis clerus minabatur, qui poenitentes quidem discesserint, nec tamen solennem absolutionis formulam morte praeventi audivissent. Sic demum factum est, ut plebs superstitione oppressa & his laqueis irretita, clericos tanquam coeli infernique arbitros, imo tanquam deos & summos humani generis dominos suspiceret, ac tantum non posito genu adoraret, ne forte terribilia eorum in se provocaret fulmina. Ea opinio etiam Graeciam pervasit, & hodieum occupat. Eo magis enim graeculi, ad superstitionem satis proclives, cleri fulmina timent, quo certius sibi persuadent, eos, quos mors in ista conditione oppresserit, tamdiu excruciaci, & corporis instar tympani turgentis foedo aspectu infamiam apud posteros ferre, donec absolutione solenni ecclesiae restituerentur. Egregie sibi hoc commento placent graeculi, illudque miraculis simile iactant, tanta praesumptione, ut inde pro ecclesia sua argumenta ducere soleant. (c) Liceat

(b) *Acta Concil. V. Tricassin. Ao. 878. habiti can. 3. § 7. Innocent. III. lib. 15. epist. 129. Eiusdem acta pag. 34. Roger. Hoveden. pag. 769. 773. 801. 810. Orderic. Vital. l. 13. pag. 908. Carol. du Fresne Part. 2. Gloss. Lat. pag. 22.* (c) Hinc enim hoc miraculum opponebant Turcorum monarchae Mahometi, quem etiam isto audito dicunt obstupuisse, religionemque christianorum θαυμασίαν καὶ ἀληθῆν *veram & admirandam esse, confessum. Crus. Turc. Graec. l. 1. p. 28. Dixit enim ὅτι ναὶ ἀληθὲς ἡ πίστις τῶν χριστιανῶν εἶναι ἀληθινή. Profecto religio christiana extra controversiam vera est. Idem l. 2. pag. 137. Unde ipse exclamat Μαλαχὺς: ὦ τῶν μεγάλων θαυμάτων τῷ θεῷ: καὶ ὦ τῆς*

Liceat igitur nobis institutum hoc graecanicum, nempe de ABSOLUTIONE MORTVORVM EXCOMMUNICATORVM, quod pleniore tractatione dignum iudicavimus, paullo uberius proponere, & tum exemplis stabilire, tum quid de eo habendum sit, ad scripturae sacrae & theologiae fundamenta examinare.

§. I.

Absolutionem autem mortuorum excommunicatorum, siue tympanicorum, dum proponere constitui, pauca de ipsa re erunt praemonenda. In ea nimirum sententia sunt graeculi, eos, qui excommunicati ad plures abeunt, irresolubiles esse, corporaque eorum in modum tympani turgentia & aspectu horrida non antea in cinerem dissipari, quam solennis absolutio intercesserit, qua obtenta uno momento resiliant, & in cineres pro communi generis humani sorte redigantur. Mirus hic & stupendus excommunicationis graecanicae effectus hunc in modum describitur a GREGORIO MELISSENO, (a) patriarcha Constantinopolitano; *Ἐὰρ ἀπλῶς ἀφορισμὸν ἐπισκόπου δεξάμενοι, τυμπανίας ὀρθῶς, ὡς καὶ νῦν εἶδομεν, καὶ τῇ συγχρησῇ τῇ Ἀρχιερέως διαλυεῖται. Si quis simpliciter excommunicationem episcopi passus fuerit, tympaniticus apparet, cum etiamnum videmus & absolutione antistitis dissolvitur.*

A 2

Gemi-

ὁ τοῦ αὐτοῦ ἐντραχυλίας καὶ φιλανθρωπίας δαῖμα μέγα καὶ φεικλὸς ἔκαμε τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ. Ecce tunc ingens miraculum a Deo, ecce misericordiam divinam & propensum erga humanum genus amorem: miraculum inquam ingens & stupendum ea hora divinitus factum. Nec contra infideles modo sed & contra pontificios hoc eos argumento uti, testis est αὐτόπλης Ant. Legerus, qui relatis huius excommunicationis phaenomenis: quo, inquit, miraculo, tanquam Achilles ecclesia graeca latinae se praeferre consuevit. Vid: Hotting. sec. 12. H. E. sect. 1. pag. 178. Tom. III.

(a) In Apol. pro Concil. Florent. pag. 432. Tom. XIII. Concil. Conf. eadem eiusdem verba in Tom. I. Graec. orthod. pag. 432.

Gemina his sunt quae reperiuntur in historia politica Turco-Graeciae a CRUSIO (a) edita: Μετὰ τῶν ἄλλων ἔν, ὧν ἡρώτα, καὶ ἐμάνθανεν, ἤκουσεν καὶ περὶ τῶ ἀφορισμῶ: ὅτι, ὃν ἂν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ ἱερεῖς τῶν χριστιανῶν ἀφορίσωσιν εὐλόγως: ὅτε τις ἀδικήσῃ, ἢ πλῆσι, ὃ Διχαλύεταί ἐν τῇ γῇ: ἀλλὰ μένει τὸ σῶμα αὐτοῦ ἀδιάλυτον καὶ σῶον ἐν γῇ: καὶ φαίνονταί, ὅτε τις τὰ φθὲ ἀφορισμένον ἀνεωχθῇ ὡς τύμπανα, καὶ μέλαινας, ἀποβαλόντες ἑδὲν ἐκ τῶν μελῶν, ἑδὲ αὐτὰς τὰς τρεῖς. Καὶ ὅτι, ἐπὶ αὐτῷ συγχωρήσῃσι οἱ εὐχῆς καὶ ὑπεκλήσεως θεῷ: λύεται πάλιν, καὶ κόνις γίνεται. *Inter alia quae interrogatus discebat. etiam de anathemate seu excommunicatione audivit, videlicet, quicumque a pontificibus & sacerdotibus christianis iusta de causa ob peccatum aut scelus e sacro coetu expellatur: hunc talem humatum non dissolvi in terram: sed manere corpus ejus indissolutum & integrum in terra: conspicique sepulcro talis aperto, cadaver instar tympani inflatum & nigrum, nullo membro amisso, ne ipso quidam capillo. Rursus si veniam precibus & invocatione numinis divini ei impetrent, dissolutionem cadaveris in cinerem fieri.* Iisdem fere verbis dialecto vulgari res describitur in historia Turco-Graeciae ecclesiastica ab EMANVELE MALAXO (b) compilata: Μέστῃ δὲ εἰς ὅλα τὰ εἶπαν: ὅτι τῶν χριστιανῶν οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ ἱερεῖς, ὅσους ἀφορίζουν νομίμως εἰς πλῆσιμον, ὅπῃ νὰ σφάλλῃ: καὶ δὲν σώζουν ζῶντας τὰς, νὰ διορθῶν καὶ νὰ λατρεύῃν εἰς ἐκεῖνο τὸ πλῆσιμον, ὅπῃ ἀφορίζονται: ἡ γῆς δὲν λυεῖ τὸ κορμὴ ἐκείνῳ τῶ ἀφορισμένῳ: ἀμὴ μένουν ὡσπὲν τύμπανα; καὶ ἂν περᾶσιν καὶ χίλιοι χρόνοι, αὐτὰ δὲν τὰ τρώγῃ ἡ γῆς τελείως: μόνον σέκονται ἀκέραια καθὼς τὰ ἔθαψαν. Ἐρώτησε δὲ αὐτὸς ἔαν δύνωνται νὰ συγχωρηθῶν: πάλιν νὰ Διχαλύσῃν τὰ κορμὶα αὐτῶν, καὶ ἀπεκρίθησαν, καὶ εἶπαν, ὅτι δύναται. *Inter caetera, quae ei (Sultano) indicarunt (Trapezuntini christiani) etiam hoc dixerunt, quoscunque christiani*

(b) Crusf. lib. 1. Turco-Graec. pag. 27.

(b) apud Martin Crusf. lib. 2. pag. 133.

christiani pontifices & sacerdotes legitime ob peccatum aliquod admissum sacro coetu eiiciant, nec occupent eos, dum in vivis sint, emendare, ut expientur ab illo lapsu, propter quem eiectioni fuerunt: eorum cadavera, ita in exilio spiritali mortuorum non dissolvi a terra: sed remanere tympanorum instar inflata: nec, si mille etiam transierint anni, omnino a terra consumi: sed restare integra sicuti humata fuerint. Interrogavit amplius (Sultanus) num iidem possunt, data absolutione, rursus dissolubilia facere ea corpora? responderunt illi, (christiani Trapezuntini) posse, Paulo prolixius, variatis etiam nonnihil circumstantiis miraculum hoc describit IACOBVS GOAR, (a) qui cum diu admodum inter graecos versatus sit, ritus utique eorum satis perspectos videtur habuisse. Ita vero ille: graeci si quae post mortem in terram non soluta corpora reperiant, haec vel sanctorum reliquias, vel perditorum hominum & excommunicatorum horrenda cadavera opinantur. Reliquias quidem sacras, si suavem exhalent odorem, aliqua decoris luce praefulgeant, nec quicquam horroris praemonstrent: abominanda segregatorum cadavera, si ut ipsi aiunt τυμπανικά ad tympani morem turgentia, nigra, deformia appareant. Nec iudiciis falluntur. Longa enim apud eos compertum est experientia, excommunicati cuiuslibet corpus post mortem non putrescere, pluresque reperi de auditu & visu testes, cadavera huiusmodi incorrupta in terram suam absolutione accepta, sub omnium oculis mox ut ligone a pontifice percussa fuerant, redacta fuisse, adfirmantes. Audiamus etiam LEONEM ALLATIVM, (b) ipsum quidem graecum, sed patriae religionis desertorem, qui de tympanicis ita narrat: stultissima ista de excommunicatorum cadaveribus indissolutis opinatio apud eam nationem adeo invaluit, ut iam nemo sit, si uspiam tale quid comperiatur, qui dubitet, cadaver illud esse excommunicati; quod extrahunt, & variis deprecationibus ac dicendi formulis absolunt, quibus exsolutis asseveranter dicunt, cadaver subito in cineres converti. Alio loco (c) patrium ritum describens: pleraque, inquit, de excom-

A 3

munica-

(a) Iac. Goar not. ad Euchol. Graec. pag. 688. (b) Epist. ad Paul. Zachiam de graecor. quorund. opinionib. pag. 151. (c) De consens. utrimque eccles. in doctrina de purgat. n. 5. pag. 38.

municatorum cadaveribus graeci recentiores comminiscuntur. -- Inter ea praecipuum est, excommunicatorum cadavera non abire in pulverem, neque dissolvi, sed instar tympani intumescere, & sic inflata longum per tempus durare, donec ab eo, qui excommunicatione feriit, vel ab alio, cui similia peragendi facultas est, a vinculo excommunicationis dissoluta, compagines etiam nervorum dissolutae fuerint, sicque in cineres convertantur. Brevius quidem, iisdem tamen circumstantiis hunc miraculosum excommunicationis graecae effectum describit CAROLVS DV FRESNE, (a) qui in glossario mediae & infimae graecitatis his verbis utitur: τυμπανίται dicuntur graecis recentioribus, qui in excommunicatione mortem obierunt, & quorum cadavera post obitum ad tympani morem turgentia deformia apparent eaque incorrupta, & quae tum resolvuntur postquam excommunicationis & interdicti a sacerdote data est absolutio. Idem in glossario quoque latino (b) rei huius sequentem in modum meminit: apud graecos constans & indubitata ea adhuc perseverat opinio: excommunicatorum corpora post mortem non putrescere. Unde cum id & virorum vitae sanctitate illustrium cadaveribus non raro aeque eveniat, hanc potissimum adhibent censuram, ut si illa quidem suave aliquid redoleant, aut quapiam decoris luce praefulgeant, pro reliquiis oolant; sin vero nigra & deformia appareant, aut foetorem emittant, denique si τυμπανικά sint, i. e. ad tympani morem turgentia, excommunicatorum illa indubie opinantur. Denique non aliter rem retulit ANTON LEGERVS, cuius ex epistola fragmentum hoc nobis servavit HOTTINGERVVS: (c) Hoc viri graves inter graecos affirmant, in ecclesia graeca excommunicatorum cadavera lurida, tumida & ἀδιάλυτα διαλεχόν, donec anathematis vinculo publicis ecclesiae precibus solvantur. Omitto alia aliorum auctorum testimonia tam sibi invicem plerumque similia, ut alter fere alterum ex scripsisse videatur.

§. II.

(a) Glossar. med. & infim. graecit. pag. 1621.

(b) Glossar. med. & infim. latinit. part. 2. pag. 22.

(c) Hist. eccles. secul. 12. sect. 1. pag. 178. Tom. III.

§. II.

Quamvis igitur omnium, quos haecenus retuli, suffragio rei prodigiosae phaenomena in eo consistent

- (1) quod excommunicatorum corpora putrescere & in cinerem redigi non soleant.
- (2) quod eadem tympani ad instar turgent, foedoque aspectu reatum in vita ante acta contractum ostendant.
- (3) quod absolutionem certis formulis adepta, & ut Goarus meminit, ligone percussa, in terram & pulverem resiliant.

non desunt tamen, qui & alias circumstantias satis portentosas ex sententia graecorum adiiciunt: sic enim CHRISTOPHORVS ANGELVS, (a) ut & magis miraculosa videretur haec gentis suae excommunicatio, addit, corpus excommunicatum effosso tumulo apparere *σῶον καὶ μέλανα, καὶ σὺν θριξί, τὰς δὲ ὀνυχὰς αὐτοῦ λευκάς* integrum & nigrum cum capillis, ungues vero albos, illudque erectum stare *σθεῖν γυμένον ἐξ αὐτοῦ, ὡς ξύλον στεῖρον, erectum firmiter, solidi ad modum ligni.* Si vero aliquis ventrem ipsius percutiat, sonum edere *ὡς τύμπανον, sicuti tympanum, unde & τύμπανιαῖοι vocentur.* Alii rem in immensum augent, & non solum turgentis foedique cadaveris, sed & daemoniacorum lusum faciunt mentionem, quos apud eiusmodi hominum diris devotorum sepulcra crebro observari graeculi magna asseveratione contendunt. Obscure quidem hanc rem tangere videtur ille incertus NOMOCANONIS AVCTOR ab ALLATIO (b) allegatus, & cuius locum iam supra allegavimus, EMANVEL MALAXVS, (c) siquidem excommunicatorum quoque animas post mortem tormentis exquisitissimis a diabolo excruciaci, absolutione vero inde liberari adferunt. Verum cum hanc diaboli potestatem in solam animam concedere videantur, malumus ista quidem cum NATALE

ALE-

(a) *Enchiridi. de statu hodierno eccles. graec. cap. 23. p. 522.* (b) *Allas. de consensu eccl. utriusque in doctrina de purgat. p. 39.* (c) *Malax. loc. cit. pag. 136.*

ALEXANDRO (a) ad graecas de loco mortuorum intermedio fabellas referre. Ad rem ipsam quod attinet, excommunicatorum corpora a daemonibus intrari & hominibus terriculamento esse, multaque perpetrare nefanda, existimant; unde talia spectra vel *Burcolaccas*, vel *Brucolaccas*, vel *Buthrolaccas*, vel *Bulcolaccas* i. e. foedos & detestabiles (b) vocare solent. Audiamus de iis LEONEM ALLATIVM. (c) *Burcolacca*, alii *Buthrolaccam* vocant, in genus humanum nihil excogitari potest immanius, aut perniciosius - - - Est porro pessimi hominis & facinorosi, saepeque etiam ab episcopo suo excommunicati cadaver, quod non ut reliqua demortuorum corpora defossa dissolvitur atque in pulverem abit, sed quasi ex firmissima pelle constaret, per omnes sui partes intumescit atque distenditur, ut vix flecti aliqua sui parte possit; sed cutis tanquam tympanum extensa, eundem ac tympanum, si pulsatur, sonum edit, quare & τυμπανιαῖον dicitur. Corpus sic deformatum daemon ingreditur, & miseris mortalibus infortunium pareat. Saepe enim sub eo cadavere e sepulchro egressus, & per urbem & alia loca habitata circumiens, & noctu potissimum, ad quam sibi libuerit aedem confertur, pulsatisque foribus, aliquem ex accolis aedis voce sonora compellat. Si responderit, actum iam est de eo: altero enim die mortem obit. Si non responderit, salvus est. Hinc in ea insula cives omnes, si noctu ab aliquo compellantur, nunquam prima vice respondent: nam si secundo compellatus fuerit, iam qui quaerit *Burcolacca* non est, sed alius. Eamque pestem adeo exitiosam mortalibus esse dicunt, ut interdum etiam & meridie ipso, non intra aedes tantum, sed in agris & viis mediis, & sepibus vinearum praetereuntes aggrediatur & aspectu solo & visu conficiat, non verbis tantum & contactu enecet. Homines ipsi, qui viderunt, si alloquantur, spectrum dispareret; qui locutus est, moriuntur. Quare cives cum vident homines nulla grassante infirmitate, in

tanta

(a) Natal. Alex. hist. eccles. sect. 4. dissert. 45. pag. 599. Tom. IV.

(b) Du Fresne gloss. graec. pag. 217. vocem effictam putant a βύζα vel βύζα limus, aqua putrescens & λάκκος fossa, ita ut βύζα-λάκκος dicti fuerint a feeditate.

(c) Leo allat. epist. de graecor. opinat. 6. 12. pag. 142.

tanta copia emori, suspicati quod est, sepulcra, in quibus recens defunctus sepultus est, aperiunt, aliquando statim, aliquando etiam tardius: cadaver nondum corruptum conflatumque comperiunt: quod e sepulcro extractum, precibusque effusis a sacerdotibus, in rogam ardentem coniiciunt; & nondum completa supplicatione, cadaveris iuncturae sensim dissolvuntur, & reliqua exusta in cineres convertuntur. Alii daemonem esse, qui figuram demortui hominis induerit, opinantur, sub eaque homines, quos ipse vult, conficere. Haec LEO ALLATIVS, qui & plura ex nomocanone quodam allegato addit πρὸς ἀνδρῶν ἀπειθαμένον, ἐὰν εὐρεθῇ ἀκέραιον τὸν ὁποῖον λέγειν βυλλὰ λακας, quibus adiicere licebit nomocanonem a COTELERIO (a) editum ubi ita cautum est: καὶ ἐὰν τύχη δαιμονικὸν εἰς τὸ λείψανον μὴ μνημονεύτω. Si daemonicum quid acciderit cadaveri, hominis non celebretur commemoratio. Respici enim his verbis ad hos ipsos lusūs diabolicos, animadvertit etiam COTELERIVS, qui in notis (b) subiungit intelligo de tympanicis & bucolaccis. Multo plures de eiusmodi spectris circumstantias addit Mr. de RICAVT, (c) cuius verba ex anglica dialecto in gallicam, & ex hac denuo in germanicam translata, nos semel, hoc est, latine adscribemus: graeci sacerdotes complura referre solent exempla phaenomenorum eiusmodi, quae excommunicationis horribili sententiae adscribunt, adeo ut ea in dubium vocare nemo audeat. Et sane inter alia huius generis constanter credunt, excommunicatorum cadavera non putrescere, nisi feralis sententia solenni absolutione expietur: cum apud nos e contrario, qui omni naturae artisque apparatu a corporibus demortuis putredinem removere solemus, nihil hoc esset horrore dignum futurum, si corpora ἀδιάλυτα permanerent. Quamvis vero ipsi graeci sanctorum consecratorum corpora inter sepulcrorum humores non secus ac inter calidissimas Aegypti Arabiaeque arenas divina virtute integra durasse existiment; attamen simul ea persuasionem tenentur, genium malum excommunicatorum cadavera intrare, qui tantum

B

abest,

(a) Can. 75. ap. Coteler. Tom. 1. (b) Monum. eccl. graec. p. 81. p. 728.

(c) Ricant hodiernae eccles. graecae & armenicae sub tyrannide tarcic. cap. 13. pag. 59.

abest, ut ea putrescere sinat, ut potius iis motum ac veluti vitam quandam praestare videatur. Hinc noctu edere, circumambulare, ea, quibus vescuntur, concoquere, atque adeo revera cibis ali autumant: imo asseverare solent, talia corpora fuisse inventa tam vivacia adhuc & succiplena, ut arteriae ac *venas* simul ac sectae sint, sanguinem non minus ferventem ac copiosum ebulliverint, ac homine vivo prodire soleat, licet miseri homines iam quadraginta dies in sepulcro latuerint. Ceterum isthaec superstitio adeo omnem ubique plebem invasit, ut nullum temere pagum reperias, cuius non incolae eiusmodi exempla in numero habeant, sive a matribus & nutricibus ad eorum narrata, sive a se ipsis, ut ferunt, visa, quae quidem ita enumerant, ut solent vulgo historiologiae magicae referri, id est, ut finita vix una alia statim memoriae succurrat. Haec laudatus RICAVTVS (a) qui etiam a Turcis excommunicationi christianae hanc vim & efficaciam tribui narrat. Ne tamen eius fidem hac in re suspectam habeamus, consentientem in eo habet dominum de la CROIX, (b) ex cuius testimonio constat, graecos utique superstitionem suam fabulis eiusmodi anilibus stabilire. Prolixe enim satis refert, corpora illorum, qui non expiato crimine semoti separatique a coetu hominum obeant, iuxta superstitionem graeculorum sententiam ab infernali indui genio, curfitare per plateas, provocare homines, multaque horrenda perpetrare, donec solenni formula, quam itidem describit, anathematis vinculo liberentur.

§. III.

Quicquid vero de lusibus hisce malorum geniorum ex sententia graeculorum referant autores hi gravissimi, id tamen certum est atque indubitatum, cordatos graecos omissis eiusmodi nugis, illorum tantum phaenomenorum mentionem facere, quae supra §. I. enumeravimus. Vnde facile adducor, ut ea, quae ALLATIVS, du FRESNE, RICAVTVS & Mr. de la CROIX addunt, plebis superstitioni omnia in maius

(a) Ricaut. loc. cit. pag. 60. (b) Mons. de la Croix dans l'Etat present des nations & eglises Grecque, Armenienne & Maronite l. 1. c. 26.

maius augenti, originem debere credam. Certe non aliunde rectius graecorum sententiam, quam ex ipsis excommunicationum formulis percipiemus, quarum diversas habemus. Primam debemus CHRISTOPHORO ANGELO, (a) qui etiam nonnullas ceremonias addit, ab aliis non animadversas. Ita enim ait: Τότε ὁ ἐπίσκοπος ἢ ἱερεὺς εἰσδύεται τὰ ἱερατικὰ ἐνδύματα, καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τύχῃ, καὶ ἄλλα χεῖρα ἅπνια ἐνδύματα σημαίνει τὴν ἁλυσιν καὶ τὴν κοκκίην χλαμύδα τῷ χριστῷ καὶ τὰ ἐξῆς, καὶ ἔστι τότε ὁ ἐπίσκοπος ὁ ἱερεὺς ἐκεῖ. Τύπος χριστοῦ Διὰ τῶν ἱερῶν ἐνδυμάτων, καὶ Διὰ τῆς χάριτος, ἣν ἔλαβεν ἀπὸ τῶν ἐπισκόπων, καὶ κελεύει σῆσαι τὸν ψευδομάρτυρα κατέναντι αὐτοῦ, καὶ ἄρχεται ἀναγινώσκειν ψαλμὸν πῖνα, πῖνα λέγονται: Ὁ Θεὸς τὴν ἀνέσιν μου μὴ ὤφρασιωπήσεις; ὅτι σῶμα ἀμαρτωλὸν καὶ δολίον ἐπ' ἐμὲ ἠνοίχθη, καὶ τὰ ἐξῆς τέττα τῷ ψαλμῷ, καὶ ἑτέρας πῖνας εὐχὰς καὶ τότε λέγει κατὰ τὴν ἐξουσίαν ἣν ἔδωκεν ὁ χριστὸς τοῖς ἀποστόλοις, λέγων: Ὅσα ἂν λύσετε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα καὶ ἐν τῷ ὕδατι, καὶ ὅσα ἂν δήσετε ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται δεδεμένα καὶ ἐν τῷ ὕδατι, καὶ κατὰ τὴν ἐξουσίαν, ἣν ἔδωκαν οἱ ἀπόστολοι τοῖς ἐπισκόποις, καὶ εἰ ἐπίσκοπος ἔδοκεν ἑμοῖ, κατὰ ταύτην τὴν ἐξουσίαν ἀφωρίζωσιν, ἔσθ' ἀσυγχώρητος καὶ ἀφωρισμένος ἀπὸ τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, καὶ ἀπὸ τῶν ἁγίων τριακοσίων καὶ δεκαοκτὼ θεοφόρων πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ, καὶ ἀπὸ πάντων τῶν ἁγίων, καὶ ἔσθ' τὸ μέρος σου μετὰ τοῦ διαβόλου, καὶ τοῦ Ἰούδα, καὶ ἔσθ' ὡς μετὰ θάνατον ἄλυτος αἰωνίως, ὡς αἱ πέτρας καὶ τὰ σίδερα εἰς μαρτύριον εἰάν μὴ μετανόησιν. Tunc episcopus aut sacerdos, sive intra, sive extra ecclesiam sacerdotales vestes induit. Vestimenta autem haec Christi captivam deductionem, coccineam chlamydem & reliqua repraesentant. Et propter illa ipsa, sicuti & propter spiritualem ab episcopo in se derivatam gratiam, sacerdos Christi personam refert. Atque hic isto modo falsi

B 2

testimo-

(a) Christoph. Angelus in Enchirid. de statu graec. cap. 25. p. 520. seqq.

testimonii fabricatorem in conspectu suo iubet consistere, & incipit praelegere eidem psalmum hunc, qui haec verba continet: Domine laudem meam silentio non involves, nam apertum est os peccatoris & dolosi contra me. Quibus & caetera, quae in hoc psalmo sequuntur, & alias orationes subiungit. Ultimo autem in haec verba prorumpit: vigore illius potestatis, quam Christus apostolis suis concessit, dicens: quaecunque solveritis &c. quamque ab apostolis acceptam episcopi mihi dederunt, vigore huius, aio, potestatis, excommunico te, erisque exclusus & segregatus a coniunctione patris & filii & spiritus S. nec non a communione trecentorum & octodecim spiritu Dei actorum patrum illorum in Nicaea congregatorum, omniumque sanctorum, & erit sors seu portio tua cum diabolo & Iuda, quin vita hac defunctus in aeternum in cineres non resolveris, sed instar lapidis & ferri aeternum compactus iacebis, idque in testimonium nisi resipueris. Alteram edidit RICAVTVS, (a) eamque generalem in omnes, qui extantiore aliquo crimine sese polluant, pronunciandam, cuius partem huc pertinentem repetemus: 'Εάν μὴ πληρώσωσι τὸ δίκαιον αὐτῶν, καὶ ἔκ ἐξουσίας αὐτῶν εἰρηνικῶς, ἀλλ' ἐάσωσιν τὰ τὸν ἠδικομένον, καὶ ἐξημιωμένον, ἀφορισμένοι ἦσαν παρὰ θεῶ παντοκράτορος καὶ κατεργασμένοι, καὶ ἀσυγχώρητοι, καὶ ἄλυτοι μετὰ θάνατον ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἱ πέτραι, καὶ τὰ ξύλα, ὁ σίδηρος λυθήσονται, αὐτοὶ ὁδωμῶς. κ. λ. Nisi suum cuique reddiderint & aequo animo restituerint, aut si perire illud siverint, semoti segregatique sunt ab omnipotente Deo, diris devoti, remissionis omnis exsortes, & post mortem quoque indissolubiles hoc pariter & futuro aevo permanente. Saxa, ligna & ferra prius, quam miseri isti, dissolvuntur. &c. Aliam vero specialem excommunicationis formulam, per modum diplomatis conceptam ex episcopi Vabrensis bibliotheca edidit IACOBVS GOAR, (b) dignam, quæ hic integra legatur:

Κύριλλος ἐλέω θεῷ πάπας καὶ πατριάρχης τῆς μέτεσπόλεως Ἀλεξανδρείας
καὶ ἐπιτηρητὴς τῆς οἰκουμένης θεῶν.

Cyrillus Dei gratia, papa & patriarcha metropolis Alexandriae & universalis throni custos.

Γεε-

(a) Ricautus loc. cit. pag. 58. (b) Iacob. Goar. loc. cit. pag. 688.

Ιερώτατε μητροπόλιτα Ναυπλίου καὶ
 Ἀργοῖς, καὶ ὑπεείπμε ἐν ἀγάφῳ πνεύ-
 ματι ἀγαπητὴ ἀδελφὴ καὶ συλλειτουργῶ.
 Χάρις εἴη σοι καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ. Διὰ
 τῶ παρόντος χάμματα ἀποφαινόμε-
 θα, ἵνα ὡς ἐκεῖνοι οἱ χειρισανοὶ, οἱ πα-
 ρακινουῦντες καὶ συμβυλεύοντες τὴν γυναῖ-
 κα τῶ ἀποθανόντος Σταματίου τῶ Χει-
 σοφόρου, ἀδετῆσαι τὰ συμφωνικὰ καὶ
 ἐξισασμῶ χάμματα, ἀπερ ἐπόησε
 μετὰ τῶν ἀνδραδέλφων αὐτῆς Κων-
 σταντῆ καὶ Δαμασκηνῶ καὶ ἀρνηθῆναι τὰ
 ὅσα ἔλαβε παρ' αὐτῶν, ἄνδρες ὄντες καὶ
 γυναῖκες ἀφορισμένοι εἰσὶν ἀπὸ Θεοῦ
 παντοκράτορος, καὶ κατηραμένοι καὶ
 ἀσυγχώρητοι, καὶ μετὰ τὸν θάνατον
 ἄλυτοι, ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλ-
 λοντι, καὶ τυμπανικοὶ ὡς ὃ παύσονται
 τῶν σκανδάλων καὶ ἐάσωσι ἰὰ τῶ ἐξι-
 σασμῶ χάμματα ἔχειν τὸ κύριον, καὶ
 ἀμελιὰ τρεπὼν ὀφειλουμένον παρ' αὐτῆς
 φῆς τῶ Σταματίου γυναικὸς, καὶ ἐμμένειν
 ἐν τῷ ἐξισασμῶ αὐτῆς, καὶ μὴ σαλευσάι,
 καὶ ἀδετῆσαι ἰὰ γεγραμμένα καὶ ληφθέντα
 ἐν βάρει αὐτοῦ καὶ αἰωνίῳ ἀφορισμοῦ,
 καὶ ἐξώσει τῆς ἐκκλησίας Χριστοῦ. Ὅσοι
 δὲ εὐρήσκονται μάρτυρες ἐν τῇ αὐτῇ
 ὑποδείσει, εἰὰν μὴ μαρτυρήσωσιν ἀφιλο-
 πρεσά-

SAcerrime Nauplii & Argo
 metropolita, venerande in
 sancto spiritu, dilecte frater,
 & comminister. Gratia tibi
 & pax a Deo. Praesentibus
 literis declaramus, ut quicun-
 que sunt ii christiani, qui com-
 movent & consulunt uxori
 Stanislai, filii Christophori de-
 functi, ut irritet conventa &
 pacti scripta, quae cum mariti
 sui fratribus Constante & Da-
 masceno firmavit, & ut quae
 ab eis accepit inficietur: sive
 viri sint, sive mulieres, a Deo
 omnipotente sint excommu-
 nicati, maledicti, & incondo-
 nati, & post mortem incon-
 sumpti, & indissoluti in prae-
 senti saeculo & in futuro &
 tympani more turgidi, quous-
 que a dandis scandalis desistant
 & pacti scripta suum robur &
 stabilitatem habere permit-
 tant, & ipsa suis conventioni-
 bus firmet fidem, nec immutet
 aut irritet scripta, & accepta,
 sub poena indissolvendae &
 aeternae excommunicatio-
 nis & ab ecclesia segregatio-
 nis. Quotquot vero in hoc ne-
 gotio testes reperiuntur, nisi
 absque personarum acceptio-
 ne testimonium perhibeant,

πρὸς ὅπως τὴν ἀληθειαν, ὅπου ἂν
 περὶ κλήρωσιν, ἐφωτισμένοι ἔσωσαν καὶ
 ἀσυγχώρητοι. ἡ δὲ τῷ θεῷ χάρις
 εἰη σοι.

ubique ad iudicium evoca-
 buntur, excommunicati sint &
 incondonati. Gratia vero Dei
 tibi sit.

Ex utraque igitur formula satis perspicimus, graecos flamines excommunicationis fulmine corpori non nisi varios morbos & si in expiata discefferint turgentia cadavera minari, de daemoneis vero potestate plane tacere, argumento satis luculento, istam quidem solius plebis esse opinionem, clericis quidem minime credibilem, tolerari tamen solitam, ut eo maior esset excommunicationis suae auctoritas, quam religioni christianae apud se firmandae maxime conducere haut vane credunt. (a)

§. IV.

Sed num tanta prodigia unquam acciderint, ante omnia nunc videtur inquirendum. Et sane si exempla requiramus, ea haut parva manu ferunt graeci scriptores, sed non nisi recentiores & qui paulo ante vel post Constantinopolin demum captam vixerunt. Ex eo enim tempore fama prodigii late patuit, cum ante isthaec tempora nec in synodorum actis, nec in historiarum graecarum monumentis ullum illius vestigium appareat. Non equidem ignoro CHRISTOPHORVM ANGELVM (b) provocare ad CASSIANVM graecum, quem vocat παλαιὸν ἱστορικόν, historicum antiquum, qui in historiis suis narret episcopum quendam caeteros deferentem, in synodo a centum aliis episcopis abstentum redditum, in expiatumque ad plures abiisse, circumactis vero centum annis repertum tympanicum, & instar ferri induratum, & in alia synodo absolutum in cineres abiisse. Sed quam parum hoc argumento confecerit nemo non videt. Equidem GVIL. CAVE (c) haec Angeli verba laudans, quis ille sit CASSIANVS antiquus historicus ab Angelo alle-

gatus

(a) Vid. Thom. Smith. de eccl. graec. statu hodierno pag. 152. seq.

(b) Christoph. Angel. loc. cit. cap. 25. pag. 524.

(c) Guil. Cave part.

II. l. 4. pag. 6.

gatus ignorare se fatetur, atque hinc etiam SIMLERVM & GESNERVM notat, annalium IVLII CASSIANI mentionem facientes, cum nusquam constet veterem illum CASSIANVM annales historicos edidisse. Sed viri perspicacissimi memoriam forte fugit HIERONYMI (a) locus, ex quo omnino constat IVLIVM istum CASSIANVM, qui seculo II. floruisse & doctarum vel antesignanus vel instaurator (b) fuisse fertur, praeter ἐξεληπκά & librum περὶ ἐγχερίδας & ἐννεχίας (c) etiam χρονογραφίαν scripsisse, quam etiam in stromatibus a CLEMENTE ALEXANDRINO allegari observat. (d) Interim cum hoc opusculum iam HIERONYMI aetate ita disparuerit, ut reperiri non posset, nec huc usque a quoquam vel editum sit, vel allegatum: non possumus non suspicari, CASSIANVM ab Angelo frustra allegari. Imo si vel maxime annales hi alicubi exstarent, merito tamen dubites, an de τυμπαναίοις quicquam prodiderit memoriae, cum vix appareat ratio, quatenam synodi intelligendae sint; siquidem paucas seculo II. habitas constet, & nulla excogitari possit, quae ab altera centum annos abfuerit. Nec de IOANNE porro CASSIANO, seculi quinti scriptore, quisquam veterum memoriae prodidit, eum historias aut annales condidisse. Omnia igitur quae ANGELVS EX CASSIANO refert, aut falsa, aut certe ex recentiore aliquo scriptore petita sunt: facile enim scriptori graeculo, in Anglia degenti, & procul dubio ex commentariis suis quidvis describenti, μνημονικὸν eiusmodi ἀμείψιμα excidere potuit. Haec cum ita sint, videmur nobis habere rationes, cur omisso isto CASSIANO, totum hoc graecorum miraculum recentius multo esse ac demum labente BYZANTINO imperio invaluisse existimemus. Sane ante GREGORIVM MELISSENV, PROTOSYNCELLVM, qui synodo Floren-

(a) Hieronym. cap. 38. catal. script. eccles. (b) Ittig. sect. 2. de Haeresiarch. cap. 10. pag. 175. (c) Vid. Clem. Alex. lib. 1. strom. pag. 320. & lib. 3. pag. 465. (d) Vid. Voss. lib. 3. de hist. lat. pag. 340. & Reuer. Dni. Praesid. programma de scriptis ad historiam S. faciendis deperditis compendio H. E. V. T. praemissum.

Florentinae interfuit, nemo eiusmodi prodigii meminit. Post ea vero tempora, talia exempla utramque paginam faciunt. Celebratissimum est illud, quod sub Mahomete Sultano, Byzantii victore, contigisse ferunt, qui cum exterorum rituum sacrorumque praeter Turcarum mores esset cupidissimus, ubi hunc excommunicationis graecae mirabilem effectum a christianis, qui in palatio erant, cognovit, statim mandavit patriarchae, ut cadaver diris devoti hominis quaereret, in quo miraculi caperet experimentum. Non sine trepidatione quidem auditum est hoc tyranni imperium: attamen clericis in mentem venit viduae a sacerdote relictæ, forma quidem eminenti conspicuae, ob profligatam tamen libidinem crimenque patriarchae falso intentatum dudum a GENNADIO patriarcha sacro fulmine percussæ. Inventum igitur cadaver tympani ad instar inflatum templo Pammacaristæ virginis infertur, & arca, ne quid per fallaciam agi videretur, sigillo tyranni obsignatur. Interea patriarcha solenni officio fungitur, defunctam resacrat, absolutionisque diploma recitat, dum repente, (miram rem dictu) compages corporis separari & dissolvi coepit tam manifeste, ut adstantes strepitum audirent. Reclusa igitur a tyranni ministris arca, non nisi ossa disiuncta pulvereae massæ intermixta apparuerunt, eoque nuncio obstupefactus Mehemet laudato palam fidei christianæ cultu, religionem cariorem deinceps habuit. Primum hoc est, quantum mihi constat, exemplum, quod a MALAXO in Turco-Graecia CRUSIANA (a) refertur, & a GOARO, (b) ALLATIO, (c) BZOVIO, (d) HOTTINGERO, (e) HILARIO, (f) aliisque repeti solet, qui aliquid de hoc prodigio memoriae produnt. Idem tamen MALAXVS & bina alia enarrat, ARSENI nimirum, qui ob proditam latinis graecanicae ecclesiae causam, occu-

(a) *Crus. Turco-Graec. lib. 2. pag. 27. 28.* (b) *Goar. loc. cit. pag. 689.*
 (c) *Allat. loc. cit.* (d) *Bzovius ad ann. Chr. 1481. n. 19.* (e) *Hottinger. sec. XV. hist. eccl. sect. 1. pag. 275. Tom. IV.* (f) *H. Hilarius ad Phil. Cyprii chron. eccl. graec. pag. 368. seq.*

occupatumque episcopatum Menembasiensem; & IOANNICI, qui ob raptam patriarchalem dignitatem diris devoti & paulo post tympanici reperti sunt. Neutrum tamen absolutum tradit. Sed ipsum audiamus, de ARSENIO ita scribentem: (a) Ἀμὴν, ὡς ἐλογιάζε δὲν ἐπέτυχεν: καὶ ἀπὸ τοῦ πικροῦ & ἀπέθανεν, ἀμετανίστηται, εἰς τὸν ἀφορισμὸν: καὶ ὑπῆγεν ἡ ψυχὴ αὐτοῦ, ὅπως τὸ Νεστορίαν τὸ αἰρετικὸν, καὶ τῶν ἐπιλοίπων καὶ εὐρέθη μετὰ καιρὸν, τὸ ἐλεεινὸν αὐτοῦ κορμὴ μαῦρον τυμπανιαῖον. Καὶ ἦτον φόβος καὶ τρόμος, νὰ τὸ ἰδεῖ ἀνθρώπος. Veruntamen nihil eorum, quae speraverat, obtinuit: sed aegritudine animi victus mortuus est, nulla poenitentia acta in excommunicatione, abiitque anima eius, quo Nestorii & aliorum haereticorum: ac repertum est aliquando post miserabile corpus eius nigrum, ad modum tympani turgens, ita, ut omnes, qui id videbant terrerentur & contremiscerent. Eadem fere de Ioannico hunc in modum narrat: (b) Καὶ εἰς ὀλίγον καιρὸν ἀπέθανε κακῶς καὶ ὀδυνηρῶς: καὶ εὐρέθη ἀφωρισμένον, τυμπανιαῖον ἔσοντας ὅπως ἀφωρίσθη παρὰ τῶν τεσσαρῶν πατριαρχῶν, ὡς παρώνον, καὶ ἐκολάσθη ὁ ταλαίπωρος. Nec multo post malus male & cum dolore periit, anathemateque constrictus, ceu tympanum inflatus, repertus est: quandoquidem a quatuor patriarchis propter iniquitatem suam, ecclesiae consortio spoliatus fuerat. Ita poenas merito suo dignas miser dedit.

§. V.

Nec alii desunt auctores, qui se talia vidisse perhibent. Inprimis acriter pro hoc prodigio contendit CHRISTOPHORVS ANGELVS, (c) gente graecus, qui Anglos rogat, ut rem a mercatoribus suis expiscantur, utpote qui veteris Patrae, Thessalonicae, Constantinopoli & Alexandriae facile rei experimentum capere possent. Sed & IOSAPHAT

C

LOGO-

(a) Malax. ap. Crus. Turco-Graec. lib. 2. p. 156. (b) Ibid. p. 156.

(c) Christ. Angel. Enchirid. de statu moderno Graecor. c. 25. p. 546. ubi Conf. Constant. Phelavus comment.

LOGOTHETA, (a) itidem graecus, qui anno 1664. Noribergae cum ARNOLDŌ aliquamdiu versabatur, asseveranter professus est, se quater vel quinquies velut oculatum testem ipsum interfuisse, & praesentem vidisse falsi testimonii confictores, qui ab episcopo in publica, quod mireris via, coram omni hominum coetu solenni formula ob furtum, vel aliud crimen negatum commonesacti post mortem τυμπανισμοι extiterint, & cadavera istorum tympani more turgentia, atque tam nigra, quam vestis, qua tum homo induebatur. Anno 1693. oras nostras lustravit METROPHANES TZITZILIANVS Praepositus, & ARCHIMANDRITA monasterii ἀδελφός παρθενομάρτυρ in Euboea, qui a TENZELIO (b) de hoc prodigio interrogatus, illud novo exemplo a se in Zante insula viso stabilivit. Abierat nimirum ad plures matrona nobilis, sed excommunicationis fulmine percussa. Quam sepultam circumactis octo annis secutus est filiorum unus, graecorum more matris monumento inferendus. Recluso igitur sepulcro cadaver matris sese obtulit integrum nullaque sui parte laesum, adeo ut nec coma, nec vestes putredinem passae viderentur. Ipsum tamen corpus nigrum & tympani instar tumens apparuit, recitata demum ab episcopo solenni absolutionis formula statim dissipatum, & in cineres resolutum. Haec ARCHIMANDRITA ille, cui iurgemus LEONEM ALLATIVM (c) de hoc ritu alias non adeo praeclare sentientem. Is vero, ego inquit, nihil tale usquam in Graecia vidi. *Andivi tamen saepius ab Athanasio, Imbri metropolita, homine frugi, & qui rem factam mendacio non contaminasset, cum Ithasi in Moldavia moraretur in regione theologi extra urbem in ecclesia S. Georgii, exoratum a civibus, ut supra cadavera, quae ibidem pleraque conspiciebantur indissoluta, excommunicationis absolutionem recitaret, morem gessisse; neque dum finita absolutione cadavera ea in pulverem abiisse. Referebat idem Athanasius, Constantini cuiusdam, cognomento Rezepii, qui ex*
Turca

(a) Arnold. Epist. ad Eliam Veiel. annexa Veiel. defens. adv. Allat.

(b) Tenzel. dial. mensr. p. 637. an. 1693. (c) Leo Allat. Ep. citat. ad Zachiam de graec. opinat. p. 151.

Turca Christo nomen dederat, quod vitam viveret omnibus flagitiis contaminatam; excommunicati corpus tumultum fuisse in ecclesia SS. Petri & Pauli nationis graecorum Neapoli & per plures annos indissolutum mansisse, ab eodem Athanasio & aliis Metropolitibus duobus, Athanasio Cypri & Chrysantho Lacedaemonio benedictione subactum, ut alia mortuorum cadavera pulverem factum. Sed nescio an ullum exemplum magis portentosum sit eo, quod idem paullo post memoriae prodidit ALLATIVS. Ex isto enim patet absolutionem etiam a sacerdote apostata & christianae religionis desertore in mortuum excommunicatum pronunciatam tantundem valuisse, ac tympaniticum corpus aequae facile solvisse. Audiamus & hic ipsum ALLATIVM: (a) dum Raphaël in patriarchatu praesidebat, qui alium excommunicaverat, postea compulsu daemonis Christum eiuratur, excommunicati licet christiani de mortui cadaver mansit indissolutum. De eo certior factus patriarcha, accersitum Turcam, qui excommunicaverat, monet, ut absolutionem impertiatur. Primum ille renuere, factum detestari; nihil esse Turcis cum christiana religione commune, dicere; quare christiani christianum absolverent. Cum vero pertinacius exoraretur, obedit & absolutionem super excommunicatum recitat; (oculatum se testem fatetur, qui perhibet) prope finem absolutionis cadaveris tumor cessat; & in cineres omnia convertuntur. Rei novitate Turca attonitus ad magistratum ocys advolat, rem uti facta est narrat, edicit omnibus veram religionem christianam, quam ipse per summum nefas deseruerat, eam se denuo amplecti, Mahumedanam detestari. Monetur a Turcis ut sapiat, ne tormentis se subiciat: ille, se christianum velle mori, contendit. Quid plura? pertinacem condemnant; ducitur ad supplicium, & christianam religionem praedicans, morti, summo supplicio mactatus deditur. Haec ALLATIVS Athanasii Imbri metropolitae auctoritate enarrat, quem vero fidem tam inauditi miraculi praestare oportebit. plura exempla dabunt FRANCISCVS RICHARDVS, (b)

C 2

Iesuita

(a) Allat. l. c. (b) Fr. Richard. de Insula San-Erini, cap. 15. & in sento fid. part. 2. c. 8. §. 3. & part. 1. p. 335.

Iesuita gallus, BZOVIVS, (a) alique inprimis graecorum scriptores, quos evolvisse non poenitebit.

§. VI.

Verum enim vero omnia haec exempla non nisi id stabilunt, quod excommunicatorum corpora ἀδιάλυτα eo usque perseverent, donec solenni ritu absolutionem impetrant. Cum vero fabulae ut fieri solet fabulis addantur, & constans graecam plebem opinio invaserit, eiusmodi cadavera malo genio induta & vesci, & cursitare, & alios homines terrere: videbimus, an & eiusmodi exempla aliquando observata sint. Hic vero notari praecipue meretur, quae nobis ex epistola quadam anno 1575. ad D. HAILANDVM scripta servavit MARTINVS CRVSIVS. (b) *In sabbato pentecostes Turcae combusserunt graecum, biennio ante defunctum: quod vulgo crederetur noctu sepulcro egredi, hominesque occidere. Alii autem veram causam perhibent, quod quindecim pluresve homines, spectrum eius videntes mortui sint. Sepulcro extractus, consumpta carne cutem ossibus adhaerentem integram habuit.* Addimus huic ea, quae SOPHRONIVS quidam, CALOGER Cretensis qui apud Smirnenses in magna auctoritate & sanctitatis opinione vixit, Dno. de RICAUT (c) retulit, & iurato, se visa narrare, asseveravit, laudatus vero RICAUTVS hunc in modum recensuit: *novi ego, inquit SOPHRONIVS, hominem, qui ob admissum crimen fuga se in Miletum insulari proripuerat, atque hoc pacto quidem magistratus animadversionem, non vero excommunicationis dira evitaverat fulmina, quae perpetuos in conscientia stimulos reliquerunt. Infelici igitur morte, antequam expiari posset, extincto, & loco solitario humato, nulla officia parentalia more ecclesiae persolvebantur, dolentibus amicis & cognatis, illum in misera hac conditione deseri. Interea insulares quavis fere nocte portentosis subinde umbris larvalibus dirisque noctium occursaculis se terreri querebantur, nec dubium illis erat, quin excommunicati hominis lemures, tantas tragoedias agerent.*

(a) BZOV. ad ann. 1481. n. 19.

(b) Crus. Turco-Graec. lib. 7. p. 490.

(c) Ricaut, l. c. p. 59.

agerent. Nec mora tumultum suffodiunt, & cadaver non putredine consumptum, sed colore vivido conspicuum, nervos omnes sanguine copioso turgentes, feretrum pomis, nucibus, uvis aliisque frugibus tempestivis impletum reperiunt. Consultum igitur in medium, quid facto opus esset: Calogeri id sibi agendum putabant, quod vulgo in eo casu fieri solet, ut nimirum corpus excommunicati in aliquot partes dissectum in fervente vino coqueretur. Putabant enim hoc pacto & diabolum facillime expelli, & διαλυσιν certo secuturam. Sed obstiterunt cognati, animae potius quam corpori consultum cupientes, & hinc multis precibus clerum eo adduxere, ut executio consilii, quod ceperant, differretur, sperantes, fore, ut diploma absolutionis patriarchae manu signatum, aere suo redimant. Differtur dissectio corporis, & excommunicationis remissio Constantinopoli quaeritur, monito tamen patriarcha, ut diem, horam, imo & si fieri posset, horarum scrupulos sedulo in diplomate adscriberet. Interea cadaver, quod rustici in agro diutius ferre nolebant, in templo deponitur, quotidie missa canitur, & Deus indefessis precibus oratur, ut peccatori huic in gratiam recepto διαλυσιν concederet. Factum igitur est die quodam, me sacra peragente, ut post multas preces, oblationes & vota, ingens subito tumultus in fereiro audiretur, quo omnes, qui in ecclesia erant, magnopere terrebantur. Recluso feretro, corpus plane dissolutum & in cineres dissipatum apparuit, non secus ac si iam septem annos in terra iacuisset. Notavimus etiam horam, quam ubi cum illa qua diploma signatum fuerat contulimus, utramque prorsus convenire observavimus. Haec ille CALOGER, quae licet prolixiora, adscribere tamen minus piguit, tum quod a viro spectatae fidei proficiscuntur, tum quod de pluribus circumstantiis alibi non obviis nos admonent. Hinc licet rem non extra omnem controversiae aleam ponant, satis tamen exinde discimus, quantum excommunicationi tribuant. Ceterum ipse Dominus RICAVT (a) de hoc prodigio certior fieri cupiens, sepulcro adfuit, in quo excommunicatus iacere & rusticos noctu terrere dicebatur. Sed tantum abest, ut

C 3

cadaver

(a) Ricaut, 4 c. p. 60.

cadaver tympani instar turgidum aut esculenta ulla repererit, ut nihil usquam apparuerit, nisi quod vulgo in hominis ante septem dies sepulti feretro solet reperiri. Plura quidem exempla adducit LEO ALLATIVS veluti illud, quod a NICEPHORO CONSTANTINOPOLITANO in Constantino Copronymo THEOPHANE & CEDRENO refertur, aliudque a se visum. Sed fallor ego, aut ea prorsus sunt ἀπεσδιόγυται. NICEPHORVS enim & ceteri auctores L. C. non nisi hoc unum indicant, quod isto tempore multa spectra oberrarint, quae viatores peregrinorum habitu multis modis exagitarint, futura praedixerint, nonnunquam etiam homines intra aedes & parietes suas suspenderint; mortuos vero illos excommunicatos aut absolutos fuisse plane silent. Ipse vero ALLATIVS puero se Chii effossam ait cadaver hominis adspectu horridum, statura grandiore, nullis vestibus, pelle distenta, subnigra, turgente, facie pilis vestita, ore hiantem, dentibusque candidis, quod tam durum fuerit, ut ictus omnes lapidum, sphaerarum lusoriarum, testarum imo & trabium non solum illaesum exceperit, sed & cum strepitu percussit. Verum an hoc excommunicati corpus fuerit, aut daemonibus praebuerit habitaculum, aut eiusmodi lusus dederit, quos ipse factos alibi esse docet, non addit. Sane non absolutione solenni resolutum esse hoc cadaver, sed tantum sepulcrum clausum fuisse commemorat. Quis igitur dubitet omnia haec ita esse comparata, ut solent omnes de spectris historiae, quae a plebe in maius augeri, multisque laciniis amplificari solent.

§. VII.

Quod si quis quaerat: num etiam alibi terrarum, ubi graecae religionis ritus observantur, ea persuasio homines occuparit: ei libenter fatebor me id ignorare. Sane, qui de Armeniis, Maronitis, Coptis, Aethiopibus, Russis aliisque gentibus aliquid memoriae prodiderunt, id unice solent observare, excommunicationem more graecorum servari. De Armeniis

RICAUTVS: (a) excommunicatione haec sicut & graeca ecclesia misere abutitur: sacerdotes enim ex illa magnam reddituum suorum partem hauriunt, siquidem nullo sacro officio nisi mercede conducti defunguntur. De Aethiopum excommunicatione tacet IOB. LUDOLFVS, (b) qui alias omnes eorum ritus curiose satis descripsit. In Abtelifat tamen, h. e. canonibus apostolicis, quos magni aestimant, sequens inter alios canon apparet: si fuerit aliquis, qui communionem habuerit cum sacerdote excommunicato: aut diacono relegato propter blasphemiam, quam protulit, aut aliud quodpiam maleficium; & oraverit cum eo, sicuti orare solemus cum sacerdotibus, idque occulte; expellatur ex ecclesia, arceatur a participatione eucharistiae. Ex quibus verbis liquido satis constat, Aethiopes excommunicationem non ulterius extendere quam ad communionem ecclesiasticam. De effectu vero eius miraculoso magnum ubique est silentium. Dubito etiam an Alexandrina ecclesia tam portentosum excommunicationi suae tribuat effectum, quicquid videatur CHRISTOPHORO ANGELO (c) Anglos Alexandriam ableganti, ubi rei experimentum capere liceat.

§. VIII.

Quod igitur in ecclesia graeca non nisi sero observatur, miraculum, illud Romana ante plurima secula iactavit. Imo non videor mihi errare, si ex romana ecclesia graecos hanc superstitiosam sententiam primum accepisse dixerem. Antiquiora enim sunt exempla, quae in occidente contigisse feruntur, quam omnia, quae a graecis circumferri diximus, quod liquido constabit, si prius, quid GOARVS (d) hanc in rem adserat, expendimus. Tentavit equidem ille etiam hac in re graecos cum pontificiis conciliare, eundemque effectum maledictum in romana ecclesia non semel notatam affirmat. Sed exempla quibus hoc conficere vult, parum ad rem pertinent.

(a) Ricaut in descript. hodiern. eccles. Armen. cap. 9. p. 91.

(b) Iob. Ludolf. Comment. ad hist. Aeth. l. 3. c. 4. n. 30. p. 331.

(c) Angel. Enchirid. de statu hodierno graec. c. 25. (d) Gear, Enchol. p. 689.

nent. Provocat enim ad BENEDICTI XIII. Antipapae, sive
 PETR. de LVNA cadaver, quod post infelicem e vita discessum
 Igluecam, Arragoniae oppidum translatum, & intra arcem
 loco profano repositum, usque hodie, CIACCONIO teste, in-
 corruptum perseveret, ideo quod a Concilii Constantiensis
 patribus excommunicationis fulmine ictus, nullum cum ecclesia
 reconciliationis argumentum in morte dare voluerit. Sed
 quid Benedicti hoc exemplum ad excommunicationem grae-
 canicam, cum neque corporis ad modum tympani tumentis,
 nec διαλύσιως per absolutionem sacerdotalem factae mentio in-
 iiciatur. Ut taceam totam narrationem ipsis pontificiis suspe-
 ctam videri, causisque adscribi naturalibus. NATALIS enim
 ALEXANDER: (a) corpus eius, inquit, a IOHANNE de LVNA, eius
 nepote, Illucum, Aragoniae oppidum, translatum, sacra sepultura
 caret, incorruptum nihilominus perseverans, si qua vulgi rumoribus
 fides: quod si ita res habeat, naturali causae, quamvis ignotae, non
 miraculo tribuendum. Eiusdem generis est alterum, quod a GOARO
 EX P. MAFFEIO (b) adfertur exemplum, quod tamen ipsius
 verbis repetemus: Anno 1509. Albuquerque Indiae prorege miles
 navalis turbae socius expiravit, qui in mare proiectus ingentem terro-
 rem omnibus attulit: noctu quippe infra sentinam, pulsus frequentes
 exaudiri coepta, quem ad strepitum cum arrepta scala vigiles descen-
 dissent, implexum carinae sub ipso gubernaculo defuncti militiae corpus
 offenderunt. Re ad navarchum delata dubium non fuit, quin cadaver
 translatum in litus humo contegerent: quo facto, postridie super ipsum
 sepulcrum rursus apparuit. Ea re attoniti cuncti: at Franciscus qui-
 dam monachus sagaci coniectura suspicatus est, hominem aliquo in-
 terdicti vel anathematis vinculo constrictum e vita excessisse, atque in
 terram egressus, sanctissimi viri Benedicti abbatis exemplo, e pontificia
 formula conceptis verbis, animam mortui rite expiavit, unde reddita
 pace mortuo, eo mysterio vaga ossa tandem in suo tumulo quiescere.
 Haec EX MAFFEIO GOARVS, sed non magis ad rem appo-
 site

(a) *Histor. eccl. sec. 15. p. 3. tom. IIX.* (b) *P. Maffei l. 5. hist. ind. p. 231. sq.*

sive peroravit. Quid enim simile hoc prodigium habet excommunicationi Graecanicae? Militem nec mare nec tellus in se tulisse fertur: cum Graeci omnino in terra sed incorrupti & τυμπανιστοὶ maneant. Franciscani expiatione non nisi illud beneficium mortuo accessit, ut in suo tumulo quiesceret, cum Graeci stupendo miraculo ista formula sua totum corpus uno momento in cineres solvere dicantur. Steriliorem igitur fuisse dixeris GOARI in historia media notitiam, cui exempla non magis apposita in mentem venerunt.

§. IX.

Antiquissimum igitur, cuius in scriptoribus medii aevi Latinis mentio fit, est illud, quod iam seculo XI. Norvegia vidit, & ADAMVS BREMENSIS (a) memoriae prodidit, his verbis: *Nam & ipse Pontifex (Bremensis, Libentius) piratas, qui episcopatum vastabant, anathemate damnavit. Quorum unus in Norvegia deficiens, per annos septuaginta integro corpore permansit, usque ad Dni. Adalberti tempora archiepiscopi, quando Alwardus episcopus illuc veniens defunctum vinculo excommunicationis absoluit, & mox cadaver in cinerem est solutum.* Eandem rem additis & mutatis nonnullis circumstantiis refert ALBERTVS STADENSIS. (b) *Adalwardus episcopus a Rege Haroldo invitatus, venit in Nordmanniam, ibique corpus cuiusdam viri, qui ante annos LX. defunctus est, nec omnino putrescere potuit, facta absolutione reconciliationis, mox in pulverem redegit.* Erat enim ille homo quondam a Libentio archiepiscopo propter piraticam excursionem excommunicatus, sicut ipsi Adalwardo per visionem revelatum est. Haec ALBERTVS, quem exscripsit Auctor incertus historiae archiepiscoporum Bremensium a LINDENBROGIO (c) editus, & mutatis aliquantulum verbis HENR. WOLTERVS. (d) Quis igitur non videt, quam simile hoc sit exemplum illis, quae in ecclesia Graeca contigisse

(a) Adam. Bremens. lib. 2. hist. eccles. cap. 24. pag. 22. (b) Alb. Stad. ad ann. 1050. pag. 233. seq. (c) Lindenbrog. pag. 22. script. rerum septentrion. (d) Wolser. Chron. Brem. pag. 40. ap. Meibom. Tom. I. rer. Germ.

gisse perhibentur? Tale etiam est, quod seculo XIII. Angliam vidisse autor est MATTHAEVS PARISIENSIS, (a) nisi quod de absolutione facta nihil memoriae prodidit. Vixerat sub ista tempora Comes quidam WILLIELMVS, Marschallus magnus, vir strenuus & manu fortis, qui in Hibernia bellum dextro Marte gerens episcopo cuidam aliquam agrorum partem, (duo maniera vocat auctor,) eripuerat, saepiusque monitus cum restituere nollet, excommunicationis notam incurrerat. Neque multo post comes ad plures abiit & in novo templo Londini invenit conditorium. Episcopus, re comperta ad HENRICVM III. Regem Angliae contendit, raptum sibi auctoritate regia restitui postulat; ita consultum fore defuncto adserit, alias absolutionem nequaquam impetraturo. Misertus Rex carissimi sibi comitis, satisfactionem pollicetur, eumque quantocyus absolvi iubet. Nec mora episcopus ad sepulcrum accedit, & Rege praesente ita infit: *O Wilhelme, qui hic iaces sepultus, vinculis excommunicationis irretitus, si ea quae iniuriose abstulisti ecclesiae meae, per regem, vel per haeredem tuum, vel per aliquem tuorum propinquorum, vel amicorum cum competente satisfactione restituantur, absolvo te: alioquin sententiam ipsam confirmo, ut tuis semper peccatis involutus, in inferno maneat condemnatus.* Hoc immoderato episcopi rigore offensus Rex secreto alloquio Wilhelmum filium defuncti natu maximum obtestatur, daret hoc paternae saluti terramque ablatam restitueret. Hic vero negavit se redditurum, quod parens belli iure acquisitum ad haeredes iuste transmiserit nec unquam concessurum, ut conditio sua redderetur deterior: bene se sperare de parentis anima, quae parum iam exhorrescat ad bruta deliri senis fulmina, in ipsum Veiovis istius caput reditura, in eamque sententiam & reliqui fratres responderunt. Repulsam igitur passus episcopus mirari coepit filiorum contumaciam, & ad regem admissus: *quod dixi, inquit, dixi, & quod scripsi indelebiter scripsi. Stat enim sententia. Afflicta est a domino poena malefactoribus, & quae in psalmo scribitur maledictio,*

(a) Matth. Paris. Hist. Anglic. pag. 666.

dictio, comiti *Wilhelmo* imponitur onerosa. In generatione una deletur nomen eius, & filii eius exterres erunt illius dominicae benedictionis: crescite & multiplicamini. Morienturque eorum aliqui morte lamentabili, & haereditas eorum dissipabitur. Et haec omnia, domine mi rex, in vita vestra, imo in adhuc florente aetate videbitis. Non vano hoc augurio dixit episcopus, filiis quippe omnibus, quorum quinque reliquerat, in ipso flore aetatis properante fato extinctis. Caruit interim absolutione defunctus, annisque aliquot circumactis, (ceu pergit *Parisiensis*) inventum est corpus saepe dicti comitis, quod erat insutum corio taurino integrum, putridum tamen, & prout videri potuit detestabile. Sic mira haec excommunicationis efficacia luculento exemplo comperta est, sed absolutionis, quanta sit, episcopo tam inexorabili, ab *Anglis* cognosci non potuit.

§. X.

Quamvis igitur *Romana* in ecclesia hoc prodigium prius, quam in *Graeca* auditum sit, posterioribus tamen seculis tantum de eo fuit silentium, ut veluti in *Graeciam* migrasse haec episcoporum potentia videretur. Hinc & nos relicta ecclesia *Romana* in *Graeciam* revertimur. Diximus supra, certam quandam formulam absolutionis, seu ut *ALLATIVS* loquitur, varias deprecationes & dicendi formulas super cadavera pronunciandas esse, si effectus sperari debeat. Quae quales sint, forte scire quis voverit. *Maximus* patriarcha, qui mulieri a *GENNADIO* excommunicatae quietem restituit, in *Turco-Graecia* (a) dicitur ποιῆσαι λειτουργίαν καὶ ἀναθεῖναι εὐχὴν συγχαρηλικήν, fecisse rem divinam & obtulisse preces absolutorias, idque εὐλαβᾶς καὶ μετὰ δακρύων. Sancte nec sine lacrymis. Idem quaesitus, ad quod tempus futurum esset, ut dissolutio illius cadaveris & dissipatio veniam a Deo consecuti fieret, respondit ὅτι ἐγὼ ψάλλω εἰς αὐτὸ ἀκολληθίας: ὅπῃ ἔχομεν περὶ τῶν ἀφορισμένων, καὶ λέγομεν καὶ εὐχὰς καθ' ἡμέραν καὶ εἰς τὴν τελειώσομεν τὰς ἀκολληθίας καὶ τὰς εὐχὰς: μέλλει γὰρ λειτουργήσωμεν

D 2

γῆσωμεν

(A) Lib. 1. pag. 27. 28.

γήσωμεν συγχωρητικὸν γράμμα εἰς αὐτὴν. *Canam ego super illo consequentias, quae nobis praescriptae sunt de excommunicatis, & quas quotidie preces habemus, recitabo. Quibus utrisque peractis: scriptum, quo mulieri sua peccata remittantur, ad liturgiam recitabimus. (a)* Paucis vero interiectis, sacra peracta hoc modo describuntur: καὶ λειτουργίας γενομένης, μετὰ παύσεως μεγάλης: συναγμένων ἀρχιερέων, διακόνων, καὶ πάντες τὰ χειραινόμεθα λαὸν: καὶ ἑσταμά-
πουν ὁ πατριάρχης μετὰ τὸ τέλος τῆς λειτουργίας, μετὰ κατα-
νύξεως, καὶ δακρύων πολλῶν: καὶ ἀνέγνωσεν τὸ συγχωρητικὸν γράμμα αὐτῆς ὅπως τὸ ἔγραψεν αὐτὸς ὁ πατριάρχης μετὰ ἰδίου τῆς χερός.
Tum liturgia frequentissimo conventu Pontificum, Diaconorum, omnisque Christiani populi facta: stat patriarcha post eius finem, intima affectione animi, multis cum lacrymis, literasque absolutionis illius, quas ipse sua manu perscripserat, recitat. Alibi, omisso officio liturgico, solae requiruntur preces & absolutionis formula, alibi praeterea adduntur oblationes aliaeque eiusmodi ceremoniae. CHRISTOPHORVS ANGELVS (b) ait, excommunicati adversarium accedere sacerdotem, eumque rogare, ut excommunicatum absolvat. Hunc vero sacro habitu indutum legere πρὸς περιστάσεις, orationes aliquas, ad quas adversarius excommunicati respondeat: ὁ Θεὸς συγχωρήσει αὐτῷ. Deus erit illi propitius. Quo facto excommunicati corpus statim in cineres resolvatur. Sic nec in modo quidem absolvendi consentiunt vani homines. Si tamen euchologia respiciamus, videtur res eo omnis redire.

1. Recitantur consequentiae de excommunicatis. Ne vero ignoremus, quid per ἀκολουθίας intelligendum sit, merito huc referenda verba IAC. GOARI: (c) *Orationum Graecarum hae τάξεις, nonnullae διατάξεις, aliae denique ἀκολουθίας appellationem proprio sibi iure promeruerunt. Quarum titulus est τάξις, illae ordinem seriemque rituum ecclesiasticorum ostendant: διατάξεις sonant νομικὸν quid, edicta*
nempe

(a) Id. lib. 2. *Turco-Graeciae*, pag. 135. (b) *Angelus cap. 25. p. 524. seq.*

(c) *Goar, not. ad Euchol. pag. 4.*

nempe sanctionesque maiorum, a quibus τάξις ritus miro quodam ordine in ecclesiam sunt inducti vel restituti, & demum ἀκολουθία preces ipsas & officia quorum partes bene disposito & ordinato nexu inter se cohaerent, seque consequuntur, quasi hac ratione sequentiae & sequela dicerentur, manifestas.

2. Peragitur sacra liturgia, quo vocabulo missae intelligunt officium, multis ceremoniis, (prout ecclesia Graeca ceremoniarum est amantissima,) oneratum.

3. Ubi ad offertorium deventum: recitantur preces pro excommunicatis, paullo post repetendae. Et denique

4. Diploma συγχωρητικὸν vel defuncto cadaveri imponitur, vel recitatur, idque a pontifice ipso conscribendum tam necessario est, ut etiam in provinciis si quid tale contingat, prius diploma eius expetendum sit. Sicuti ex historia a DNO. RICAUT relata constat. Mireris vero, *Athanasium Imbri metropolitam* in relatione *Allatiana* ista sine diplomate praestitisse. Inde enim non immerito suspicari mihi videor, pontificulos graecos ad augendos suos redditus, quos admodum tenues habent, sibi hoc ius arrogasse.

§. XI.

Haec igitur omnia quo pacto fiant, videndum paulo propius. Singularem quidem absolutionis formulam in lucem edidit Dnus de la CROIX, (a) aliamque debemus CHRISTOPHORO ANGELO supra descriptam. Sed utraque non magni momenti videtur. Quamobrem non immerito his praefendus videtur IACOBVS GOARVS, (b) qui officia ecclesiastica in euchologio Graeco omnia collegit, quae hic repetere eo minus pigrabimur, quo rarior hic liber hodie habetur. Primo igitur preces a pontifice recitandae ita se habent:

D 3

Εὐχαί

(a) de la Croix loc. cit.

(b) Goar, loc. cit. pag. 684. seqq.

Εὐχαὶ συγχωρητικαὶ
 εἰς πᾶσαν ἀρετὴν καὶ ἀφορισμὸν
 εἰς τεθνεώντων. Αναγιγνωσκόμεναι παρὰ
 Ἀρχιερέως ἢ ὑπ' ἀνάγκης παρὰ πνεύ-
 ματι κυεῖν πνεύματι, εἰ οὐ
 παύρεσιν ἀρχιερέως.

Ἰστέον δὲ ὅτι αἱ παρῶσαι εὐχαὶ
 ἀναγιγνωσκονται ἕτως. Ἐν μὲν
 τῇ προσκομιδῇ ἀναγινώσκουσι
 ταύτας μετὰ κατανύξεως πάντες
 οἱ μέλλοντες ἱερουργεῖν ἱερεῖς.
 Ἐν δὲ τῇ μεγάλῃ εἰσόδῳ, ἐξελ-
 θόντων τῶν ἱερέων ἔξω τῶν
 καγγέλλων μετὰ τῶν ἀγίων, καὶ
 ἱσταμένων ὁ ἀρχιερεὺς κλίνας τὸ
 γόνυ ἐκφωνεῖ ταύτας μεγαλο-
 φώνως μετὰ κατανύξεως καὶ
 δακρύων. Μετὰ δὲ τὸ τελειῶ-
 σαι αὐτάς, ἀνιστάμενος δέχεσθαι
 τὰ ἅγια.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ τῇ σῇ
 ἀρρήτῳ σοφίᾳ δημιουργήσας τὸν
 ἄνθρωπον ἐκ τῆς χοῦς, καὶ τῆς
 τῆς αἰαμορφώσας εἰς εἶδος καὶ
 κάλλος, καὶ ἐξωραίσας ὡς τι-
 μιον καὶ ἁγίον κτῆμα. Εἰς
 δοξολογίαν καὶ εὐπρέπειαν τῆς
 σῆς δόξης καὶ βασιλείας, διὰ τὸ
 κατ'

Orationes mortuo indul-
 gentiam omnis interdicti &
 excommunicationis largientes
 a pontifice, vel eo absente
 a patre spirituali, id est, a con-
 fessore recitandae.

Sciendum, praesentes ora-
 tiones in offertorio hoc
 pacto solere legi. Cum devo-
 tione & cordis compunctione
 legunt eas omnes concelebra-
 turi sacerdotes. In magno vero
 introitu praecedentibus extra
 cancellos cum sacrorum do-
 norum apparatu sacerdotibus,
 & (circa monumentum vel
 corpus) consistentibus: pon-
 tifex genibus flexis, & clara
 voce, cum lachrymis & cordis
 dolore eas profert. Illis autem
 terminatis, exsurgens prae sa-
 cris foribus sacra dona suscipit.

Dominum precemur.

Domine Deus noster, qui in-
 effabili sapientia tua e pulvere
 condidisti hominem, & venu-
 state formaeque pulchritudine
 illi collata, ut conspicuam &
 coelestem creaturam, imagi-
 nem similitudinemque tuam
 prae se ferentem, ad gloriae
 tuae amplitudinem, & regni
 tui

κατ' εἰκόνα καὶ κατ' ὁμοίωσιν
 τῆτον παραγαγεῖν· τὴν ἐνβολὴν
 δὲ παραβάντα τῷ σὺ προσέ-
 γματῷ, καὶ μεταβαλόντα τῆς
 εἰκόνι, καὶ μὴ φυλάζαντα,
 καὶ διὰ τῆτο, ἵνα μὴ τὸ κακὸν
 ἀθάνατον γένηται, Φιλάνθρωπος
 κελεύσας τὴν κρῆσιν καὶ μίξιν
 ταύτην, καὶ τὸν ἄρρητον σὺ τῷ-
 λον δεσμόν ὡς Θεὸς τῶν πατέρων
 ἡμῶν τῷ Θεῷ βεβλήματι λύ-
 πέμεναι, καὶ διαλύειν.
 Τὴν δὲ ψυχὴν ἐκείθεν χορεῖν ἐνθε
 καὶ τὸ εἶναι προσελάβειο μέχρι
 τῆς κοινῆς ἀναστάσεως καὶ τὸ
 σῶμα εἰς τὰ ἐξ ὧν συνετέθη
 ἀναλύειν. Διὰ τῆτο θεύ-
 μεθα σὺ τῷ ἀνάρχῳ πατρί
 καὶ τῷ μονογενῆς σὺ ὡς καὶ τῷ
 παναγῷ καὶ ὁμοουσίῳ καὶ ζωο-
 ποιῷ πνεύματι, ἵνα μὴ παρί-
 δης τὸ σὺν πλάσμα καταποθεῖναι
 τῇ ἀπολείᾳ. Ἀλλὰ τὸ σῶμα
 διαλυθεῖναι εἰς τὰ ἐξ ὧν συνε-
 τέθη, τὴν δὲ ψυχὴν κατα-
 ταγεῖναι ἐν τῷ χορῷ τῶν δι-
 καίων. Ναὶ κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν,
 νικησάτω σὺ τὸ μέτρον ἔλεος,
 καὶ ἡ Φιλανθρωπία ἡ ἀνείκαστος
 καὶ

tui decorem exornasti: iussio-
 nem vero mandati tui praeter-
 gressum, imaginis forma im-
 mutata & non servata damna-
 sti, ne malum eius perpetuum
 fieret, compositionem ideo sive
 mixtionem corporis eius, &
 mirandum animae corporis-
 que nexum tu patrum nostro-
 rum Deus coelesti nutu, hu-
 mane disrumpi dissolvique
 mandasti; animamque, unde
 primum accepit esse, ad com-
 munem usque resurrectionem
 illuc discedere, corpus autem
 in ea, quibus compingebatur,
 resolvi: propterea rogamus
 te patrem omnis principii ex-
 pertem & te unigenitum Dei
 filium, & te sanctissimum, con-
 substantialem, & vivificum Spi-
 ritum, ne creaturam tuam per-
 ditione consumi permittas:
 sed corpus in ea, ex quibus
 compositum fuerat, dissolvi,
 animam vero in iustorum coe-
 tu sedem reperire iubeas. Ita
 Domine Deus noster, evincat
 immensa tua misericordia, &
 incomparanda tua humanitas:
 & sive

καὶ εἴτε ὑπὸ κατάρων πατρὸς
ἢ μητρὸς, ἢ τῷ ἰδίῳ ἀναθέματι
ὑπέπεσεν ὁ δὲ λόγος σου ἔτι, ἢ
τινα τῶν ἱερουμένων παρεπί-
κρανε, καὶ παρ' αὐτῆς δεσμὸν
ἀλυτον ἐδέξατο, ἢ ὑπὸ ἀρχιε-
ρέως βαρυτάτῳ ἀφωρισμῷ
περίεπεσεν, καὶ ἀμελείᾳ καὶ
ῥαθυμίᾳ χρησάμεν, ἔκ' ἔτυχε
συγχωρήσεως, συγχώρησον αὐτῷ
δι' ἐμὲ τῆς ἀμαρτωλῆς καὶ ἀναξίης
δύλης σου καὶ τὸ μὲν σῶμα αὐτῆς
ἐξ ὧν συνετέθη Διὰ λυσον, τὴν
δὲ ψυχὴν αὐτῆς ἐν σκηναῖς ἀγίων,
κατάταξον. Ναὶ κύριε ὁ Θεὸς
ἡμῶν, ὁ τῷ κορυφαίῳ πέτρῳ
ταύτην τὴν ἐξουσίαν δέξας, ὥστε τῶν
ἀμαρτημάτων διδόναι τὴν ἄφεσιν,
καὶ εἰπὼς· ὅσα ἂν δήσῃ καὶ λύσῃ
ἐπὶ τῆς γῆς δεδεμένα καὶ λελυμένα,
καὶ δι' αὐτῆς τὴν ἐξουσίαν ταύ-
την καὶ ἡμῖν τοῖς ἀμαρτωλοῖς
χρησάμεν, λύσον τὸν κοι-
μηθέντα δὲ λόγον σου τὸν δέιναι, τῆς
ψυχικῆς καὶ σωματικῆς ἀμαρτή-
ματος, καὶ ἔσω συγχωρημένος,
καὶ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ
μέλλοντι, πρεσβείαις τῆς σῆς πα-
ναχράντης καὶ ἀειπαρθένου μητρὸς
καὶ πάντων σου τῶν ἀγίων ἀμήν.

& siue famulus hic tuus patris
aut matris maledictionem, vel
propriam etiam execrationem
incurrit, aut sacrorum virorum
aliquem irritaverit, unde vin-
culo indissoluto implexus obit,
aut tandem in pontificis gra-
vissimam excommunicatio-
nem incidit, & incuria negli-
gentiaque usus, nondum ve-
niam consecutus esse dignosci-
tur: tu, per me peccatorem, &
indignum servum tuum, illi
concedas indulgentiam: & cor-
pus quidem eius in ea, ex qui-
bus est compositum, resolve,
animam autem in sanctorum
tabernaculis colloca: ita Do-
mine, qui coryphaeo Petro po-
testatem hanc contulisti, ut
peccatorem remissionem lar-
giretur, praecipiens, ut ligata
vel soluta iugiter permane-
rent, quique eandem quoque
peccatoribus nobis facultatem
dispertiisti: defunctum servum
tuum N. omni animae corpo-
risque peccato absolve, & sit in
praesenti & in futuro seculo
absolutus & condonatus. In-
tercessionibus illibatae & per-
petuae virginis matris tuae, &
omnium sanctorum Amen.

Ἡς

Εἰς πᾶσαν ἀγῶν καὶ ἀφορισμὸν.] Gravior est ex graecorum sententia ἀγῶν quam ἀφορισμός. Αγῶν enim dicitur excommunicatio, qua homo inemendabilis & in peccatis obduratus exemplo Pauli, Satanae traditur ad carnis afflictionem, ut spiritus servetur in die Domini Iesu. 1. Cor. V, 6. Nomen vero ἀγῶν ideo tulit, quod excommunicatio haec multis imprecationibus & diris maledictionibus absolvitur, quod secus fit in ἀφορισμῷ, ubi peccator tantum ab eucharistia, aut nonnunquam etiam a sacro & humano consortio arcetur, donec scilicet hoc fulmine territus ad frugem redeat.

Παρὰ ἀρχιερέως.] Ita vulgo appellantur patriarchae, archiepiscopi & metropolitanī, quos haec iura absolvendi ad se traxisse superiore §. diximus.

μετὰ κατανύξεως.] Hoc requiritur diserte, ut pontifex preces has cum compunctione cordis fundat. Hinc in exemplis supra e Turco - Graecia allatis semper additur, pontificem εὐλαβῶς καὶ μετὰ δακρύων *sanc̃te nec sine lacrymis*, item μετὰ κατανύξεως καὶ δακρύων πολλῶν *cum intima affectione animi & lacrymis* preces pro defuncta fecisse.

Ἐν τῇ μεγάλῃ εἰσόδῳ.] Magnus introitus vocatur, quando in missa sacra dona ad altare inferuntur, quod sacra faciente pontifice magna cum pompa & apparatu cum cereis, flabellis, suffitibus aliisque ceremoniis fieri solet, cantoribus interim hymnum cherubicum psallentibus.

Καὶ εἴτε ὑπὸ καλῶν πατρὸς ἢ μητρὸς.] Ex his & sequentibus verbis colligere licet, non soli excommunicationi, sed etiam execrationi paternae, & maternae, imo & propriae, ante mortem minus expiatae, tam horrendum tribui effectum: ita ut si ex. gr. aliquis paternam aut maternam maledictionem in se derivaverit, aut ipse se diris devoverit, aut periurio polluerit, nec tamen absolutione expiaverit crimen, non minus tympanicus post discessum appareat, ac si a pontifice semotus & separatus a sacrorum communione ad plures abiisset. Quo

E

etiam

etiam spectare mihi videntur verba in sequente oratione obvia:
*& quaecunque verbo opere aut cogitatione perpetravit, soluto etiam
 imposito quibuscunque modis vinculo, quo se ex subreptione, aut
 alia quavis causa implicuit, sive etiam pontificis, aut alterius cuius-
 vis autoritate ex invidia & opere maligni spiritus in hanc miseriam
 lapsus est, absolue.*

Εὐχὴ ἑτέρα ὁμοία.

τῷ κυρίῳ δεηθῶμεν.

Δέσποτα πολυέλεε κύριε Ἰησοῦ
 Χριστέ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ τῷ
 κορυφαίῳ τῶν σῶν μαθητῶν, καὶ
 ἀποστόλων πέτρῳ τὴν σὴν οἰκο-
 δομήσας ἐκκλησίαν, καὶ τὰς
 κλεῖς αὐτῷ δοὺς τῆς τῶν ἔρ-
 γῶν βασιλείας, καὶ τῇ σῇ χάριτι
 πᾶσιν αὐτῷ δοθεῖναι θηλήσας
 ἐξουσίας, ὥς τε δεδεμένα εἶναι
 καὶ ἐν τῷ ἔργῳ, ὅσα παρ' αὐ-
 τῷ δέδονται. Καὶ λελυμένα
 ὡσαύτως ἐν τῷ ἔργῳ, ὅσα
 παρ' αὐτῷ ἐν γῇ λέλυνται.
 Διαδόχους ἡμᾶς τοὺς εὐτελεῖς
 καὶ ἀναξίους, τῇ ἀφάτῳ σε
 φιλανθρωπίᾳ τῆς αὐτῷ δο-
 θεῖσης ἐξουσίας καταξίωσας γε-
 νέσθαι ὥς τε καὶ ἡμᾶς ἔτι
 δεσμεῖν καὶ λύειν τὰ ἐν τῷ λαῷ
 σὺ συμβαίνοντα αὐτὸς πανά-
 γαθον βασιλεῦ, δι' ἐμὲ τῷ τα-
 πεινῷ

Alia similis Oratio.

Dominum precemur.

Misericors Domine Iesu
 Christe, Deus noster, qui
 discipulorum & apostolorum
 principi Petro, in aedificanda
 tua ecclesia claves regni coe-
 lorum tribuisti, & potestatem
 omnimodam tua gratia ei con-
 ferri voluisti, ut ligata essent
 in coelo, quaecunque ipse li-
 gasset in terris, & pariter in
 coelo soluta essent, quae prius
 ipse solvisset. Quique potesta-
 tis illi collatae, nos humiles &
 indignos ineffabili tua huma-
 nitate successores fieri digna-
 tus es, ita ut quae in populo
 tuo contingunt, & nos quo-
 que ligemus, & solvamus. Ipse
 rex optime, per me abiectum
 & inutilem servum tuum fa-
 mulo

πεινῶ καὶ ἀχρεΐα δόλῃ σὺ
 συγχώρησεν τῷ δόλῳ σὺ τῷ
 δεῖνι εἰ πὶ ἐν τῷ παρόντι βίῳ ὡς
 ἄνθρωπος ἐπλήμμελῃς, καὶ
 ἄφες αὐτῷ ὅσα ἐν λόγῳ, ἢ ἔργῳ
 ἢ κατὰ διάνοιαν ἤμαρθεν,
 λίπας αὐτῷ καὶ τὸν ἐπικείμενον
 μεθ' οἷων δὴποτε τρέπων δεσμὸν,
 ἐν αὐτῷ καθ' ἑαυτὸν, ἐκ συν-
 αρπαγῆς ἢ ἄλλης τινὸς αἰτίας
 ἔδῃσεν, εἴτε ἀπὸ ἀρχιερέως, ἢ
 ὧδ' ἄλλῃ τινός, φθόνῳ καὶ
 συνεργείᾳ τῷ πονηρῷ ποιῶτον
 ὑπέστη ὀλίγημα, εὐδόκησον ὡς
 μόνος ἀγαθὸς καὶ πολυέλεος,
 τὴν μὲν ψυχὴν αὐτῷ μετὰ τῶν
 ἁγίων ταχθῆναι τῶν ἀπ' αἰῶνός
 σοι εὐαρεστησάντων. Τὸ δὲ σῶμα
 τῇ ὧδ' σὺ δημουργηθείσῃ φύ-
 σει δοθῆναι. Ὅτι εὐλογητὸς καὶ
 δεδοξασμένος ὑπάρχεις, εἰς
 τοὺς αἰῶνας ἀμήν.

mulo tuo N. si quid in prae-
 senti vita ut homo commisit,
 indulge: & quaecunque verbo,
 opere, aut cogitatione perpe-
 travit, soluto etiam imposito
 quibuscunque modis vinculo,
 quo se ex subreptione aut alia
 quavis causa implicuit, sive
 etiam pontificis aut alterius
 cuiusvis auctoritate, ex invidia
 & opere maligni spiritus in
 hanc miseriam lapsus est, ab-
 solve. Et ut solus bonus &
 misericors valde, animam qui-
 dem eius cum sanctis, qui a
 saeculo tibi placuerunt, collo-
 cari, corpus autem naturae a
 te productae restitui concede.
 Quia benedictus & gloriosus
 existis in saecula Amen.

Haec precatus pontifex, ad ipsum progreditur absolutionis
 actum, qui, quo pacto quibusque formulis fiat, in euchologio
 hunc in modum describitur: Γράφει ταῦτα ὁ ἀρχιερεὺς εἰς χαρτίον,
 καὶ ἐπιδίδωσί τινι τῷ ἀναγνῶναι ἐπάνω τῷ τεθνηκότι, ἢ αὐτὸς δι' αὐτοῦ
 ταῦτα λέγει. *Scribit sequentia pontifex in charta, traditque legenda
 super mortuo aut ipse per se ipsum hoc pacto pronunciat.*

Ἐφθασε μὲν ἡ ταπεινότης
 ἡμῶν ἀφορισμὸν ἐνεγκεῖν. Ὡς
 τῷ εὐλαβεστάτῳ ὃ, Διὰ τὸ
 συμβὰν ἐπ' αὐτῷ ἀτόπημα, οἷα
 τὰ τῶν δαίμονων πανουργήματα
 τῇ ἀνθρώπινῃ φύσει ἐναπο-
 τίκτοντο· ἐπεὶ δὲ, οἷς τρεῖσι
 εἶδεν ὁ πᾶντα καὶ πρὶν γε-
 γέσιως αὐτῶν ἐπιστάμενος κύριος,
 τὸ κοινὸν ὄφελος ἀπητήσατο
 ὁ τοιοῦτος ἐν αὐτῷ τῶν ἀφορισμῶν
 τυφῶνα ἐπιφέρων, Διὰ τῶν παρόν-
 τος χαρτίων λύομεν αὐτὸν τῶν
 ποιῶντων ἀφορισμῶν ἐν τῷ ἁγίῳ
 πνεύματι, καὶ ἔσται λελυμένον
 ἐν τῷ μέλλοντι σὺν ᾧ πᾶσι χριστι-
 ανοῖς τὸν κύριον ἐποψόμενος, καὶ
 μετὰ τῆς εὐλογημένης μερίδος
 τῶν πατρὶς τὴν εὐλογημένην καὶ
 μακαρίαν φωνὴν ἀκυσόμενον.

Τῆτο δὲ πράττομεν τῇ τῶν κυρίων
 παρρησιαῖς φωνῇ τῇ· ὃ ἐὰν δή-
 σῃτε, λέγασαν, ἔσται δεδεμένον, καὶ
 ὃ ἐὰν λύσῃτε, ἔσται λελυμένον.

Contigit quidem humilita-
 tem nostram excommunica-
 tionem ferre in devotissimum
 N. propter indecens facinus
 quoddam, qualia plura huma-
 nae naturae enascuntur. Quan-
 doquidem vero (iis quos no-
 vit modis Dominus, qui cun-
 cta, antequam fiant, agnoscit)
 commune debitum exsolvit,
 ille procellam excommunica-
 tionis secum devolvens: prae-
 senti diplomate in sancto Spi-
 ritu a tali excommunicatione
 illum liberamus, ut & in fu-
 turo solutus existat, cum Chri-
 stianis omnibus Domini visio-
 nem percepturus, & cum be-
 nedicta patris parte, benedi-
 ctam & beatam Christi vocem
 auditurus.

Hoc autem agimus Domini
 voce confisi, dicente: quod-
 cunque ligaveritis, erit liga-
 tum, & quodcunque solveri-
 tis, erit solutum.

Sequitur in GOARI codice alia εὐχή εἰς λύσιν ἀφορισμῶν περνηκόντ.
*Oratio ad excommunicationem mortui solvendam, qua fusa corpo-
 ris horrendam compagem uno momento dissilire ferunt. Ea
 ita se habet:*

Ὁ ἱε-
 ρεῦς

Ὁ ἐξουσία δὲ τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις, καὶ μαθηταῖς Χριστοῦ ὁ Θεὸς δεσμεῖν τε καὶ λύειν. κελεύσας τὸ, εἰάν δήσωσιν ἢ πὶ τῆς γῆς ἢ ἐν αἰθέρι δεδεμένον καὶ ἐν ᾧ ἔρανον, καὶ ὅσα ἂν λύσωσιν, ὡσαύτως λελυμένα ὦσιν. Αὐτὸς δὲ τῆς θοδείσεως μοι ὑπὸ τῆς ζωαρχικῆς δωρεᾶς τοιαύτης ἐξουσίας τῷ δεσμεῖν δηλείοπι καὶ λύειν, συγχωρήσας σοι Ἰῶ ἐν τῷ τῷ τάφῳ κειμένῳ τῷ δέινῳ τῷ ἐπικειμένῳ σοι ἀφορισμῷ τῆς ἐμῆς εὐτελείας ἢ τινος τὴν λύσιν ἢ ἐφθασας λαβεῖν ἐπὶ ζῶν. Ἀλλ' ὁ νεκρῶν καὶ ζώντων ἐξουσιάζων Θεὸς συγχωρήσῃ σοι τὸ τῷ ἀφορισμῷ παρὰ τῆς ἐμῆς ταπεινότητος ἔγκλημα καὶ τῆς τῶν σωζομένων ἀξιώσεως μερίδος ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλόανθρωπος ὅτι τῇ δόξαν ἀναπέμπομεν Ἰῶ πατρί, καὶ Ἰῶ υἱῷ, καὶ Ἰῶ ἁγίῳ πνεύματι.

Qui potestatem dedit sanctis suis discipulis & apostolis solvendi & ligandi, Christus Deus, iubens, ut, quodcumque ligassent super terram, foret ligatum & in coelo, & quaecumque solvissent, similiter & soluta forent. Ipse per mihi datam a dono vivifico talem potestatem, ligandi videlicet & solvendi: tibi N. in sepulchro iacenti ab excommunicatione a mea tenuitate imposita, cuius solutionem vivens non impetraſti, te liberet: sed & mortuorum vivorumque dominator excommunicationis a mea humilitate inflictæ reatum tibi remittat, & beatorum partis te consortem reddat, ut bonus & humanus, cui gloriam referimus: Patri, Filio, & sancto Spiritui.

Addit denique IACOBVS GOAR e fragmento codicis regii aliam a censuris absolutionem homini cuidam morte cruenta extincto datam, quae cum maxime ab hætenus editis diversa sit, minime mihi praetereunda hoc loco visa est. Ea vero talis est:

Τέκνον, ὁ Θεὸς ὁ ἅγιος καὶ ποιητὴς
 τοῦ παντός, ὁ μόνος γινώσκων τὸν
 τρόπον τῆς ζωῆς ἐκάστου ἀνθρώπου, ἰ-
 λεὸς σοι γένοιτο ἅντι τοῦ πικροῦ θά-
 νατου ὃν ὑπέστης διὰ χειρῶν βαρβάρων
 ἀναιρεθεὶς· καὶ ὑπὸ νεωτερικῆς φρονί-
 ματος ἀπαγόμενος, ἀδιόρθωτος
 ἔμεινας ὑπὸ τοῦ σφάλματος, ὑπερ-
 ἐσφαλῆς, δι' ὅπερ καὶ ἀφωείδης.
 Ἀλλὰ καὶ κεῖνο συγχωρηθεῖν σοι διὰ
 ἀπλάγχνα ἐλέους Θεοῦ ἐφ' οἷς καὶ
 θαρρήσῃς ἢ ταπεινότης ἡμῶν ὑπέρ-
 λυκε σε ἐν ἁγίῳ πνεύματι ὑπὸ τῶν
 ἀφύκτων δεσμῶν τοῦ ἀφορισμοῦ, καὶ
 συνέταξε σε μετὰ πιστῶν ὥστε καὶ
 ὑδὲν ἐν ἡμέρᾳ Θεοῦ, καὶ ἀνταποδώ-
 σεως τῶν ἐκάστῳ βεβιωμένων πρόσκομ-
 μά σοι ἐντεῦθεν γένεσται, πρὸς τὸ
 τυχεῖν τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας.
 πρεσβεῖαις τῆς θεοτόκου, καὶ πάντων
 τῶν ἁγίων. Ἀμήν.

Fili, Deus sanctus & uni-
 versi opifex, qui uniuscuius-
 que hominis vitae modum
 agnoscit, propitius tibi fiat
 amarae mortis vice, quam
 manibus barbaricis occisus to-
 leraſti, & quamvis iuvenili
 impetu abductus, nondum
 emendatus perseveraveris in
 errore, propter quem excom-
 municationis censura innoda-
 tus es; sed & remittatur tibi
 propter misericordiae Dei vi-
 scera, quibus & confusa humi-
 litas nostra liberatum te esse
 uoluit in sancto Spiritu inevi-
 tabilibus excommunicationis
 vinculis, & cum fidelibus te
 deinceps annumeravit: ita, ut
 istinc in die Dei & retributio-
 nis pro quibuslibet in vita actis
 faciendae nullum tibi impedi-
 mentum oriatur, quin salutis in
 Christo consors fias. Interces-
 sionibus Deiparae, & omnium
 sanctorum. Amen.

§. XII.

Atque haec quidem sunt, quae agenda sibi praescripse-
 runt Graeci, si quem tympanicum a foedo corporis tumore
 liberare cupiunt, quibus absolutis corpus statim dissilire, & in
 cineres converti adseveranter referunt. Iam si quis quaerat,
 quid de grandi hoc prodigio statuendum videatur, nemini
 ignotum est, scriptores hic affectibus plerumque obsequi, &
 modo

modo defendere illud, modo exagitare, prout id sua interesse existimant. Graeci sane omnes uno ore ac incredibili conatu pro eo contendunt, ac aegre ferunt, tam insigne ecclesiae suae miraculum a quoquam in dubium vocari. Imo, quod mireris, ex latina ecclesia consentientes inveniunt haut paucos, sed eos tantum, qui orientalem ecclesiam parum a romana abesse in protestantium odium statuunt, aut certe graeca omnia mirum in modum admirantur. Facile igitur reddi poterit ratio, cur IACOBVS GOAR tam honorifice de absolutione tympanicorum graecanica sentiat. Notum enim est hominem romano pontifici obnoxium id praecipue egisse, ut graecos cum romana ecclesia in omnibus fere fidei articulis ceremoniisque conspire ostenderet. Attamen nec pauciores licet enumerare, qui totum hoc excommunicationis graecae mysterium fabulis accensent, quod praecipue faciunt LEO ALLATIVS, HOTTINGERVVS, NATALIS ALEXANDER, & forte alii. Denique sunt, qui cum FHELAVIO modestius iudicandum existimantes, totum negotium in medio relinquunt, nihilque pronuntiandum putant. Quorum omnium sententiae quibus fundamentis innitantur, ex sequentibus apparebit dilucidius.

§. XIII.

Diffimulari non potest, plura in narrationibus supra adductis occurrere, quae totam rem maxime suspectam nobis reddunt. Primo enim id quam maxime est admirandum, graecorum hoc miraculum, quod iam veluti quotidie fieri perhibent, olim cum ecclesia adhuc miraculorum dono coruscaret, ne semel quidem factum legi. Ex instituto de miraculorum duratione in ecclesia egit H. DODWELLVS, (a) scriptor in historia ecclesiastica accuratissimus, qui miraculorum donum seculo II. adhuc viguisse, deinde paulatim defecisse, ac non nisi sub persecutionibus nonnunquam observatum esse, denique seculo quarto prorsus desuisse ex CHRYSOSTOMO & AVGVSTINO demonstrat.

(a) Dodov. Dissert. Iren. 2.

strat. Et quamvis ANONYMVS ANGLVS (a) etiam seculo quinto miracula subinde facta velit, ipse tamen negare non potest, raro illud ac minus frequenter contigisse. Quod & GVIL. CAVE (b) statuit, qui omnia fere, quae postea contigisse feruntur, miracula, ridicula, puerilia & a gravitate apostolica ita remota esse docet, ut sapientum hominum fidem vix mereantur. Faciunt cum his theologi nostrates tantum non omnes, (c) sed & Patres haut pauci, (d) & ex pontificiis quamplurimi, (e) quorum verba adducere chartae angustia prohibet. Iam vero toto illo tempore, quo vera miracula in ecclesia, fatentibus cunctis, visa sunt, nihil de tympanicorum miraculosa absolutione usquam apparet; sed illa tunc demum audiri coepit, cum mundus senescens, ut cum IOH. GERSONE (f) loquar, *passus est phantasias falsorum miraculorum, non secus ac senex quispiam variis deluditur insomniis.* Id quod si non falsitatis arguet, saltem suspectam reddet hanc excommunicationis efficaciam. Dices forte, miracula esse extraordinaria, nec adeo necessario requiri, ut eorum exempla iam in antiquitate exstent. Sed facile patet, ratione hac suspicionem non tolli. Hoc enim miraculum graecis non extraordinarium est, sed tanquam ordinarius excommunicationis effectus, ita, ut veluti in articulum fidei apud graecos transierit, ceu superius ostensum. Qui igitur fit, ut antiqua ecclesia minore cum effectus, excommunicarit, ac nova, cum & sanctior multo & incorruptior

(a) *In triumpho Christianitatis, seu vita Iuliani Apostatae in Act. Erud. Lips. 1685. pag. 72.* (b) *Cave vit. Patrum Part. I. p. 100.* (c) *Vid. Gerhard Conf. Cathol. lib. 2. art. 5. cap. 4. pag. 1228. Grauer. Prael. in A. C. pag. 49. § 860. Quenstedt. Part. IV. Syst. cap. 15. pag. 506. Luther. Tom VI. Jenens. Germ. p. 318. Tom. VII. fol. 206.* (d) *Augustin. l. 22. de C. D. cap. 8. Greg. M. hom. 29. in Evang. § lib. 27. moral. cap. 11. Concil. Nicen. II. act. 4. Bernhard. serm. 1. in die Ascens. Nic. de Clemang. Epist. 6. ad Ioh. Gers. pag. 175.* (e) *Ioh. Fischer adv. Luther. de captiv. Babylon. cap. 10. part. 4. Salmeron. tom. 9. tract. 51. pag. 406. Claud. Effens. ad 2 Tim. III. pag. 92. Greg. de Valent. lib. 6. analys. cap. 7. pag. 48.* (f) *Gerson, lib. adversus sectam flagellans,*

ruptior fuerit. Posset quidem huc trahi exemplum ANANIAE & SAPPHIRAE coniugum, qui PETRI increpatione enecti subita morte exspirarunt. (a) Sed hoc exemplum non modo diversum est a miraculo graecanico, sed & illud in maiorem suspicionem adducit. Diversum primo esse nemo non videt. An enim PETRVS hos excommunicavit? an tympanorum more turgida corpora apparuerunt? an benedictio mortuis reddita? an resacрати in cineres dissiluerunt? Deinde ex hoc singulari exemplo constat, apostolis veluti propriam fuisse hanc puniendi potestatem, ut rebelles ecclesiae cives, aut si qui alii cursum evangelii remorari ausi essent, Satanae traderent, morbis aliisque afflictionibus excruciantos. Erat haec ipsa virga apostolica, quam Corinthiis minatur PAVLVS I. Cor. IV, 21. V, 5. 2. Cor. X, 6. 8. 9. XIII, 2. 10. Ubi conferenda quae eleganter differunt CHRYSOSTOMVS, HIERONYMVS, GVILIELMVS CAVEVS, GROTIVS & PETRVS MOLINAEVS. (b) Sic & eam potestatem, quam ELIMAS, ANANIAS, SAPPHIRA, ALEXANDER & HYMENAEVS experti sunt, apostolis propriam ac in supplementum iustitiae civilis datam fuisse agnoscunt omnes, qui paullo accuratius rem considerant. Quod si igitur apostolis propria fuit, cur hodiernum quodammodo apud graecos remanet, & ita quidem remanet, ut etiam ad mortuos huius potestatis effectus pertineat? Scio a nonnullis ita iniri rationem, fatendum omnino esse, apostolos eiusmodi potestatem ideo exercuisse, quoniam iudices deerant ciuiles, a quibus in crimina animadverti potuerit. Cum igitur haec eadem conditio graecorum sit, ubi nulli christiani iudices reperiantur, Deum sacerdotibus eandem potestatem, cuius participes apostoli fuerint, fecisse. Videtur huc respicere TENZELIVS: (c) Die

F

Patriar-

(g) Actor. V. vers. 2. (b) Chrysost. Homil 14. in 1. ad Cor. pag 444. Hieron. Tom. IX. pag 305. Careus in Antiqq. Apost. pag. 186. & Christianism. prim. part. 3. cap. 5. pag. 745. seq. Grot. ad 1 Cor. IV. v. 21. pag. 58. seq. Tom. V. Crit. 5. Petr. Molin. libr. 8. de Poenitent. cap. 12. p. 529. seqq. (c) Tenzel. Monatl. Vnderred. Anno 1689. pag. 949. ubi conf. Thom. Smith de Eccl. Graec. statu hodierno pag. 152. seq.

Patriarchen und Bischöffe haben kein besser und strenger Mittel, die Gottlosen in Zaum zu halten, weil ietzo die Griechischen Geistlichen unter der Türckischen Regierung fast in eben solche Consideration bey den Ihrigen kommen, als die Patres bey der ersten Kirchen unter der heydnischen Obrigkeit. Sed non ferunt nostrae rationes, ut hoc admittamus. Nec enim concedunt graeci, hoc prodigium demum sub turcica captivitate fieri coepisse. Siquidem Mahometi, qui Constantinopolin primus occupavit, narrata res est tanquam vulgaris & iam ante fieri solita. Imo multo ante in ecclesia Romana facta dicitur, ut docent exempla supra allegata. Denique nec in solis ditionibus Turcarum imperio subiectis tympanici solvuntur, sed & in aliis regionibus. Neapoli enim Graecosidem praestitisse supra §. V. ostensum est. Quocunque igitur nos vertamus ubique suspicionem nobis movet rei novitas, nullo fere praetextu excusanda.

§. XIV.

Deinde hoc prodigium non parum suspectum reddit auctorum insignis discordia: siquidem ab aliis hoc, ab aliis alio modo narratur, ut solent in fabulis parum constantes esse fabulatores. Certe nulla fere circumstantia est, in qua auctores conveniant. Solam excommunicationem episcoporum aut sacerdotum tam horrendorum effectuum causam esse GREGORIUS MELISSENVS, MALAXVS aliique fere omnes contendunt. At aliorum etiam hominum inprimis parentum maledictionem tantundem valere, ex precibus *αρχιεπισκοπικαῖς* liquet. Deinde alius hanc, alius aliam excommunicationis formam refert; CHRISTOPHORVS ANGELVS vestes sacerdotales & Psalmi CLX. lectionem, alii conceptam tantum excommunicationis formulam nec tamen unam eandemque omnes requirunt. Porro & in effectu excommunicationis multo magis discrepant auctorum sententiae. GREGORIUS MELISSENVS tantum corporis in tympani modum inflati meminit, in Turco-
Grae-

Graecia & alibi saepius niger & deformis corporis habitus adii-
 citur, CAROLVS DV FRESNE etiam foetorem addit.
 CHRISTOPHORVS ANGELVS & LEO ALLATIVS capillo-
 rum integrorum, unguium dentiumquē candidorum, oris
 hiantis, corporis tympani sonum edentis, mentionem
 faciunt. Idem ALLATIVS una cum RICAUTO & Dno.
 de la CROIX corpora eiusmodi devota a daemonibus intrari
 & exagitari perhibent, atque hac in re iterum tantum inter se
 discordant, ut alter alterum ingenio superare voluisse videatur.
 Denique nec in modo absolvendi amantius inter se conspirant.
 Alii solas preces & conceptam absolutionis formulam necessa-
 riam ducunt. Alii ipsius sacerdotis excommunicantis, licet
 vel maxime a fide interim descivisset, operam desiderant, alii
 etiam partis laesae praesentiam, consensum & preces requirunt,
 alii cadaver templo inferri, erigi & precibus publicis ecclesiae
 solvi postulant, alii absentis quoque sacerdotis absolutionem
 sufficere volunt. Burcolaccas alii igne, alii sectione in partes
 & fervente vino, alii solis precibus & absolutione in cineres
 resolvi credunt. In precibus alii extremam cordis com-
 punctionem & lacrymas postulant, cum alii tamen apostatam
 quoque recitatis precibus tantundem posse existiment. Di-
 ploma συγχωρητικὸν hi necessarium aiunt, illi eius nec mentio-
 nem quidem faciunt. Imo aliqui, quod mireris, non solum
 precum & formularum sed & ligonis usum adiiciunt, quo per-
 cutiendum esset corpus ἀδιάλυτον. Sic in nulla circumstantia
 conspirant auctores, nisi ubi alter alterum forte exscripserit.
 Quae res quantum suspicionis iniicere possit, nemo non videt.

§. XV.

Porro novam nobis suspicionem facit insignis graeculo-
 rum superstitio, & ad miracula varia confingenda pruritus, de
 quo innumera liceret testimonia proferre. Sane dici non
 potest, quam vana ea gens hac in re sit, quamque credula.
 Miracula nobis narrat, quibus vix apostoli excellentiora fece-

runt, & cum omnes historiae fileant, ita tamen narrat, ac si res esset omni exceptione aut dubitatione maior. CHRISTOPHORVS ANGELVS (a) ut absolutionem mortuorum, tanto cum prodigio coniunctam, a suspicione novitatis absolvat, persuadere nobis nititur, multo maiora & excellentiora miracula apud graecos hodiernum fieri, quae satis demonstrent, donum miraculorum nondum apud gentem suam defecisse. Sic enim in confesso esse ait, ante sexaginta, & quod excurrit, annos Iudaeos Cayrum inhabitantes, bassam Cayrensem pollicitationibus eo induxisse, ut omnes christianos internecioni daret, nisi religionis suae veritatem miraculis illis probarent, quae Christus a fidelibus suis facienda esse promiserit. (b) Haut mora patriarcha accitus, optio illi data, aut poculum veneno infectum, cruce tamen minime benedictum exhauriret, (id quod impune a fidelibus factum iri Christus promiserit) aut cum omni gente sua periret. Patriarcha triduo ieiuniis precibusque exacto adfuit, acceptum venenum clam benedictum ebibit, aquaque infusa elotum poculum delatoribus porrexit itidem exhauriendum. Quo facto iudaeus crepuit, patriarcha illaesus abiit. Novum hinc negotium factum patriarchae. Iussus enim est montem a loco uno in alterum transferre, quod nisi fecisset, actum iri de christianis. Denuo igitur ad ieiunia confluunt christiani, precibus & votis omnia templa personant. Quibus intra triduum absolutis, redit patriarcha ad bassam, montem oppositum appellat. *Adesto mons*, inquit, *in nomine Patris & Filii & Spiritus S.* Confestim mons ac si non verbis appellatus, sed fulmine percussus esset in partes comminutus, pedibus praesentium advolutus est, ita ut periculum esset ne opprimerentur. Quod ubi animadvertit patriarcha, denuo allocutus montem, consistere eum loco isto iubet. Atque hinc iste mons hodiernum *ἡ δὲ ὄρε*, id est, *sta mons*, vocatur. His igitur miraculis exterritus bassa christianos magnificare, iudaeos a christianis occidi

(a) *Angel, Enchirid, cap. 26, pag. 550.* (b) *Marc. XVI, 9, Matth. XVII, 20;*

occidi iussit. Hi vero hominum malefactorum miserti ab impetu isthoc sese continuerunt, & gentem illam saltem aquam Cairo suis sumtibus inferre iusserunt. Haec CHRISTOPHORVS ANGELVS, qui ubi proluxe rem retulit, ita pergit: κατὰ τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ τὰ σώματα τῶν ἀφορισμένων λύεται θαυματουργῶς, ὡς καὶ ὁ πατριάρχης πέπωκε τὸν ἰόν, καὶ τὸ ὄρεον ἐκάλεσε, καὶ ἦλθε. Sicuti igitur patriarcha venenum bibit, & montem secundum votum accersivit, ad eundem hoc est plaxe miraculosum modum excommunicatorum corpora in cineres revertuntur. Sed profecto hoc commento non excommunicationis istius miraculosae fidem, sed gentis suae vanitatem factumque ad fabulas confingendas ingenium probat. Quis enim unquam hoc miraculum Aegyptiacum vel fando accepit, antequam a CHRISTOPHORO ANGELO narratum fuit? Quis dubitet, quin haec omnia interpolata sint, ex fabellis illis, quas apud discipulum in *Serm. de Tempore*, PETRVM de NATALIBVS, (a) M. PAVLVM VENETVM, (b) & BEYERLINGIVM (c) legimus, ubi miracula bina invenimus nostris tam gemina, ut, si a temporis circumstantia discesseris, ovum vix ovo similis videatur. Alterum enim sub Calipha quodam Tartariae, alterum sub Mahomete in Graecia factum aiunt, utrumque falsissimum, ut solent, quae a legendariis istis proficiuntur. Caireni sane nihil unquam tale gestum audivimus, cuius tamen fama, si vera narraret CHRISTOPHORVS ANGELVS, procul dubio totum terrarum orbem pervasisset. Scripsit CHRISTOPH. ANGELVS ineunte seculo XVII. miraculum vero istud factum ait ante sexaginta, & quod excurrit annos, hoc est medio seculo XVI. Eodem vero tempore Aegyptum lustrarunt ex europaeis multi, quorum & itineraria extant, sed eorum nullus, quantum mihi constat, tam grandis & stupendi miraculi ullam facit mentionem. Unde non immerito colligas, graecorum fidem in recensendis gentis suae miraculis, quam maxime laborare. Quod ne cuiquam dubium videatur,

F 3

(a) In Catal. S. l. 9. cap. 19.

(b) Lib. 1. de Region. orient. cap. 18.

(c) In Theatr. pag. 104. 107.

videatur, adiicere libet alias observationes RICAVTI, (a) qui satis diu inter graecos versatus eorum ritus & mores accurate perspectos habuit. Is vero observat, graecos esse miraculorum cupidissimos, tantumque ad superstitionem inclinare, ut opinionem semel receptam vix dimittant. Hinc eos fontibus, quos sanctis dedicare solent, certam miracula edendi vim tribuere, aliaque fingere prodigia, quae ipso oculorum iudicio refutantur. En egregium specimen, quod ex „RICAVTO (b) in latinam linguam transtulimus: Est prope „Magnesium pagus, cui nomen Boschioi, in quem quotannis „S. Georgii effigies cum magna tum graecorum, tum tur- „carum frequentia solenniter defertur, quorum hi temporis „fallendi, illi religionis causa adesse solent. De ea firmiter „sibi persuadent homines creduli & inprimis foeminae, quod „pravos & sceleratos, si ab iis feratur, male mulctet, pro- „bis & frugi hominibus nihil inferat detrimenti. Incessit „aliquando DN. RICAVTVM cupido, pictam hanc furiam, „ceu vocat, videndi: de qua graeci tam mira narrare sole- „bant. Quo consilio deficiente iam die in hunc pagum pro- „fectus est. Vix dies illuxerat, cum statim adesset magna ho- „minum frequentia. Sacrificulus graecus effigiem humeris „ferebat, hunc comitabantur bini alii sacerdotes graeculi, „alias imagines portantes. Prodibat interea pompa magna „devotione, sanctusque nihil turbarum dabat. Ubi ad pro- „cerum acer deventum, substitit populus, & missae sacrificium „confectum est, quo absoluto, sacerdotes imagines populo „dederunt, ad locum suum deferendas. Statim adfuit homo, „qui magno conatu imaginem sibi deposcit, eamque insigni „cum veneratione humeris appendit, Sed vix sustulerat in „tergum, cum inciperet sanctulus moveri, torqueri & homi- „nem, qui imaginem suo arbitrio vertere noverat, caedere, „ut iam iam exanimis in terram prolapsurus videretur. Hinc
statim

(a) Ricaut. cap. 20. pag. 78.

(b) Ricaut. cap. 6. pag. 32.

statim accessit alius, qui miserum & imaginis onere & caedi-
 bus liberavit. Interea & caeterae imagines eos, a quibus
 gestabantur, caedere & tundere coeperant, quae res dici non
 potest, quas turbas apud populum dederit. Has tragoedias
 admirari & cum voluptate adspectare graeculi; turcae de-
 ridere solent. Quare DN. RICAVTVS sacerdotes palam ob
 eam rem obiurgavit, questusque est de episcoporum focor-
 dia, qui eiusmodi nugas permitterent. Fassus etiam est sa-
 crificulus, rem nullo fundamento niti: alii errorem plebeium
 hunc in modum excusarunt, opinionem hanc diuturna con-
 suetudine in populi animis tam profundas egisse radices, ut
 evelli vix possit: si quis hoc tentaverit, eum non solum
 sancti GEORGII honorem magno periculo expositurum,
 verum etiam ipsos fidei articulos suspectos redditurum,
 cum plebs non minore fide hanc fabulam, quam quemvis
 fidei articulum credat. Haereseos praeterea suspectum fore,
 quicumque palam publicum & inveteratum errorem redar-
 guere ausus esset. Crescere ieiur debere cum tritico ziza-
 niam, nec hanc sine illius periculo evelli posse, donec ipse
 Dominus, cui soli tempus idoneum notum sit, remedium huic
 malo afferat. Atque adeo statim observabat DN. RICAVTVS,
 non imaginem, sed ipsum, qui caedebatur, impostorem hos
 lus dare. Nec dubitandum, quin etiam alii, qui aderant,
 hoc facile animadverterint, cum tamen nemo esset, quin mi-
 raculum se videre crederet. Quis igitur hac graeculorum cre-
 dulitate considerata, excommunicationis prodigiosum effectum
 non eodem loco putet, vel certe suspectum habeat?

§. XVI.

Denique & hoc suspicionem augere poterit, quod mira-
 culo rem adscribunt, quae causis potius naturalibus plerisque
 videbitur tribuenda. Quis enim ignorat mortuorum cadavera
 nonnullis locis ob terrae aut viscositatem, aut frigus intensum
 aut alias causas incorrupta & plane ἀδιάλυτα durare? Quis nescit
 eadem

eadem, ubi ligone percutiantur, aut paullo maiore conatu quassentur, in cinerem dissilire? an haec tam miraculosa? an naturae viribus tam contraria? Anno cio ioc LXXVI. inventum est in Carniola comitis cuiusdam Lambergensis cadaver, quod anno cio io LXVI. terrae traditum, tam parum putredine amiserat, ut ante paucos dies sepultum credidisses. (a) Eadem regio servat cadaver *comitis* cuiusdam *de CVSHTATZSCHITZSCH*, intra centum annos nihil putredinis passum. (b) Sic anno cio io LXXXIV. GVARDIANVS TERSATENSIS ex encaeniis domum rediturus aquis absorptus periit, cuius cadaver ante aliquot annos integrum & incorruptum apparuit. (c) De CAROLO V. imp. & BENEDICTO pseudopapa idem adserunt Hispani scriptores. Notum quoque est in regionibus polo vicinis nihil putrescere, sed cadavera ante 30. annos terrae credita tam pulchra & integra reperiri ac si hodie animam exhalassent. Unde PERRVS du VALLE (d) vivos in his regionibus male, mortuos optime habere observat. Quod & in Chili, regione Americana contingit, ubi homines saepe in montibus frigidissimo vento obrigescunt, sed tamen postea nullam putredinem patiuntur, (e) ceu docet cadaver eiusmodi, quod integrum in gazophylacio Gottorpiensi servatur. (f) Ne vero quis existimet in regionibus duntaxat frigidioribus haec solere contingere, idem & in Africa loci ratione nonnunquam fieri observat HERODOTVS, (g) & in Gallia etiam IOH. HENR. HOTTINGERVS. (h) Quidni ergo in graecia talia nonnunquam eveniant? Dices phaenomena in corporibus graecorum tympanicis alia inveniri. Sed non video adeo magnam diversitatem. Atra haec corpora esse nihil miraculosi sapit. De Americano enim Gottorpiensi idem observat lauda-

(a) Io. Weish. *Valvassor. de gloria Carniol. Part. 3. l. 9. c. 4.* (b) *Idem loc. cit. lib. 11.* (c) *Idem lib. 12. cap. 11.* (d) *du Valle, Part. 1. Geogr. univ. pag. 18.* (e) *Camerar. cent. 2. Hor. subces. c. 70. p. 283.* (f) *Adam. Olear. in Gazophyl. Gottorp.* (g) *Herodot. lib. 3. c. 75.* (h) *Hotting. sec. 15. H. E. pag. 283.*

laudatus OLEARIVS; tympani sonum edere graeca cadavera observatum est CHRISTOPH. ANGELO, idem & in Americano cadavere animadvertit OLEARIVS. Caeterae circumstantiae ita variant, ut nihil certi inde elicias. Dices porro, inde sequi, ut omnia graecorum cadavera talia sint, atqui observatum esse, saepe cadavera eodem loco sita nec integra nec tympanica esse. (a) Sed nec hoc quidem sequitur. Quis enim dixerit omnia Carniolae, Galliae aut americana cadavera putredini resistere? Potest certus aliquis terrae tractus isque aliquando satis parvus ita esse comparatus, ut cadaver in eo non putrescat, quum proximus e contrario idoneus sit corpori in cineres solvendo. Satis est, si dicamus, quod id in Graecia saepissime & frequentius quam in aliis regionibus fieri soleat. Certe in Moldavia pleraque corpora indissoluta conspici, ipse observaverat ATHANASIVS, Imbri metropolita, acerrimus alias huius prodigii hyperaspistes. (b) Dices denique non posse reddi rationem, cur eiusmodi corpora, si natura loci rigeant, solis precibus tantum cedant, & expiata demum in cineres dissoluantur. (c) Sed & hic facilis responsio suppetit, si observemus, mortuorum cadavera, quae nonnunquam integra effodiuntur, in cineres redigi, simul ac vel levi digito attingas. Quanto facilius id fiet, si tam saepe loco moventur, imprimis si ligone percutiuntur, cuius in hac re usum esse, diserte affirmat IACOBVS GOAR. Imo uti ex superioribus liquet, non desunt exempla, quod corpora eiusmodi nonnunquam cocta, combusta, aut denuo defossa sint: quod procul dubio ideo factum esse credas, quoniam precibus eventus non responderit. Omnia haec si quis paullo accuratius, adhibita in consilium ratione pensitaverit, totum hoc commentum aut nullo loco habebit, aut certe non tam facile sibi istud persuaderi patietur.

G

§. XVII.

(a) Tenzel. dial. menstr. 1689. pag. 953. (b) vid. Allat. epist. de graecor. opinat. pag. 151. (c) Tenzel. loc. cit.

§. XVII.

Hae igitur multoque plures rationes, licet suadere videantur, ut hoc graecorum miraculum fabulis accenseamus: nolumus tamen hoc facere, tum ob testium multitudinem, quos omnes in mendacium aliquod conspirasse credere nefas est, tum ob parallela exempla in romana ecclesia observata. Sunt sane homines frugi & probi, qui vidisse se talia suis oculis testantur, sunt qui iurato hoc adserunt, sunt qui ad mercatorum europaeorum testimonium provocant. Faciamus igitur rem ita fieri; (certiora enim hic ipse desidero) faciamus excommunicatos non putrescere; faciamus tympani ad instar tumescere; faciamus precibus & absolutione solvi, omnia haec inquam ita evenire fingamus, id tam certum tamen est quam quod certissimum, ritum hunc & impium & superstitiosum nedum miraculosum esse, nec religionis graecae integritati, sed turpi tantum superstitioni probandae esse aptum.

§. XVIII.

Quae ut eo dilucidiora sint, in antecessum scienda est vera miraculorum definitio, quae characteres quosdam dabit ex quibus an miraculum aliquod suspectum sit, appareat. Est ergo miraculum *opus Dei siue immediate, siue mediate agentis, supernaturale, & naturae impossibile, quod in sensus praeter solitum incidit & veritatem divinam confirmat.* (a)

Dico esse *opus Dei*, unde apparet, nec diabolus, nec eius pseudoprophetas miracula vera & propria posse perficere, licet mirabilia nonnunquam faciant, hoc est, eiusmodi res, quarum causas naturales statim deprehendere non possumus. Soli Deo competit vera *δυναμουργία*, licet & diabolus se *μυριοτεχνίτην* & *πανουργόν* probet. Hinc ipse Deus: (b) *Signa, inquit, faciam, quae creata non sunt in universa terra, neque in ulla natione, & videbit omnis*

(a) vid. Giesb. Voëtii Dissp. Part. II. pag 965. seqq. (b) Exod. XXXIV, 10.

omnis populus opus Domini. Et psalmista: (a) *Benedictus Deus Dominus Israël* עֲשֵׂה נִפְלְאוֹת לַבְּרוּ *faciens opera miraculosa solus, & benedictum nomen maiestatis eius in aeternum.* Item: (b) *Confitemini Deo dominorum quoniam in aeternum misericordia eius.* לַבְּרוּ עֲשֵׂה נִפְלְאוֹת גְּדֹלוֹת לַבְּרוּ *qui edit ingentia miracula solus, quoniam in aeternum misericordia eius.* Imo ipsi magi & praestigiatores, qui multa mirabilia fecerant coram Pharaone, demum agnoscere coguntur, miracula a solo Deo proficisci, & pediculi creationem miraculosam esse *digitum Dei.* (c) Vnde recte scholastici aequae ac theologi nostrates distinguere solent inter *mirabilia* & *miracula*, vel inter *miracula quoad nos* & inter *miracula simpliciter talia*, item inter *miracula aequivoce* & inter *miracula proprie dicta*, quorum illa etiam diabolis & pseudo-prophetis concedunt, haec soli Deo omnipotenti vindicant. (d) Alio vero respectu humanae Christi naturae *δυναμικῶς* competit, quippe quae nec modeste nec aequivoce miracula edidit, sed virtute communicationis axiomatum divinorum.

Additur in definitione, miraculum esse opus Dei *supernaturale & naturae impossibile*, hoc est, ita comparatum, ut naturae totius ordini absolute repugnet. Dantur enim & alia opera haut pauca, quae praeter, aut supra, imo & contra naturam particularem fieri dicuntur, ut e. g. *lapis in altum proiectus, aqua in tubo ascendens* &c. nec tamen miracula vocantur. (e) Sunt etiam forte, quae praeter aut supra omnem naturam ac facultatem inferiorem aut corpoream videntur contingere, nec tamen sunt supra naturam & vim universalem omnium causarum secundarum, quo a VOETIO (f)

G 2

supra

(a) *Psalm. LXXII, 18. 19.* (b) *Psalm. CXXXVI, 3. 4.* (c) *Exod. VIII, 19.*
 (d) *vid. Thom. part. 1. quaest. 110. art. 4. Biel. 2. sent. dist. 8. quaest. 2.*
Gerhardus LL. theol. tom. V. pag. 476. confess. cathol. lib. 2. art. 5. cap. 4.
pag. 1227. (e) *vid. Thom. part. 1. quaest. 110. a. 4.* (f) *Voet. dispp.*
select. p. 699. Musaeus. Introd. in Theol. part. 2. cap. 5. sect. 2. pag. 391.

supra aquas refertur. Relinquitur ergo, miracula proprie sic dicta omnem naturae potentiam tum activam, tum passivam transcendere, ita ut secundae & naturales causae ad illa non concurrant, aut actione aliqua, aut inclinatione, five receptione, nisi obedientiali. Talia sunt Dei & praecipue Christi miracula fere omnia, quippe ab ipso naturae opifice edita, qui *omnia, quaecunque voluit, facit.* (a) Sic ignem urendi vim amittere, (b) aquam comburi, (c) eandem murorum ad instar stare, (d) in vinum converti (e) solem stare & umbram retrogredi, (f) coecos, surdos, claudos, febricitantes variisque aliis morbis affectos uno momento, & non nisi verbis sanitati pristinae restitui, imo & mortuos postliminio in vitam redire, haec omnia & supra naturae ordinem sunt, & a nemine nisi ab ipso Deo perfici possunt. Atque hinc salvator iure suo ad miraculorum gloriam tanquam ad firmissimum deitatis suae testimonium provocavit: (g) *si non facio opera patris mei, nolite credere mihi, si autem facio, & si mihi non vultis credere, operibus credite, ut cognoscatis & credatis quod pater in me est & ego in eo.* Quemadmodum & Iohannis baptistae discipulis interrogantibus: ipse ne esset Messias? haec tantum respondit: (h) *euntes renunciate Iohanni, quae audistis & vidistis: coeci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, id quod tantundem erat, ac si Messiam se esset professus.* Animadvertit quoque Nicodemus miracula Christi esse supernaturalia & firmissima deitatis eius argumenta, hinc enim ita concludit: (i) *Rabbi scimus, quia a Deo venisti magister, nemo enim potest haec signa facere, quae tu facis, nisi fuerit Deus cum eo.* Atque hic quidem conferri merentur, quae hanc in rem ab H. GROTIUS (k) & DANIELE HUETIO (l) differuntur.

Nota

- (a) *Psalm. CXV, 8.* (c) *Dan. III, 27.* (d) *1 Reg. XVIII, 38.* (d) *Exod. XIV, v. 22.* *Jos. III, v. 16.* (e) *Joh. II, v. 9.* (f) *Jos. X, v. 12. 13.* *2 Reg. XX, v. 10. 11.* (g) *Joh. X, v. 37. 38.* (h) *Matth. XI, v. 1, seq.* (i) *Joh. III, v. 2.* (k) *Grot. lib. 2. de verit. relig. christ. cap. 3.* (l) *Huet. prop. 9. cap. 39. pag. 746. seqq.*

Nota equidem sunt, quae contra hunc characterem a BEN-
SPINOSA (a) proferuntur. Contendit enim auctor princi-
piis atheisticis prorsus favens, nihil fieri posse contra naturam,
siquidem Dei voluntas ab intellectu non distinguatur. *Hinc*
si quis statueret, Deum aliquid contra leges naturae agere, eum etiam
simul putat cogi statuere, Deum contra suam naturam agere, quo nihil
dici possit absurdius. Nec distinctionem admittit inter ea, quae
supra & ea quae contra naturam sint, eo ipso enim quo quid
supra naturam fieri dicamus, statuendum nobis existimat, leges
naturae aliquando a Deo turbari, quod denuo non minus ab-
surdum videatur. Quibus prolixè deductis concludit, (b) *mi-*
raculum sive contra, sive supra naturam merum absurdum esse &
propterea per miraculum in sacris literis nihil aliud posse intelligi, quam
opus naturae, quod captum humanum superet, aut superare credatur.
Sed futilia haec omnia esse & male excogitata, ostendit B. MVS-
ÆVS. (c) Primo enim miracula non esse naturae creatae
opera, vel solus nos docet psaltes, (d) quando conceptis ver-
bis dicit: *Dominum Deum, Deum Israël, dominum dominorum*
facere נפלאות לברו *miracula solum.* Si ergo Deus solus facit
miracula, natura certe creata (de qua loquitur SPINOSA) ea
non facit: atque adeo miracula nec sunt opera naturalia. Si
vero non naturalia sunt, sunt vel contra naturam, vel praeter
naturam. Sed non fiunt contra naturam, ut ipsi fatemur,
ergo praeter naturam. Ipsum eius principium, quo intelle-
ctum Dei a voluntate realiter distingui negat, nos quoque ad-
mittimus. Sed quando inde concludit, omnia illa quae Deus
vult, aeternam necessitatem involvere, absurdum commen-
tum est. Quae omnia hic pluribus exsequi nihil attinet, cum
accuratissime & prolixissime huic Atheo responderit laudatus
MVSÆVS, cuius scrinia hic expilare nefas ducimus.

Additur porro in definitione, miraculum esse opus Dei *in*
sensus incidens, quo scilicet miracula tum ab actionibus divinis

G 3

imma-

(a) *Tract. theologico-politici, cap. 6. pag. 68. seq.* (b) *loc. cit. pag. 73.*

(c) *loc. cit. pag. 396.* (d) *Psalm. LXXII, 18. & CXXXVI, 4.*

immanentibus seu internis, tum a myſteriis diſtinguantur, quippe quae etiam opera & Dei ſolius & ſupernaturalia ſunt, nec tamen cum miraculis confundi debent. Nec temere in definitione obſervatur, (a) opera iſthaec fieri *praeter ſolitum*, ne miraculis accenſeantur opera gratiae, ſupernaturalia quidem & quoad effectum in ſenſus incurrentia, ſed tamen non miracula, quia in omnibus ſalvandis perpetuo fiunt e. g. iuſtification, regene- ratio, renovatio, &c. de quibus AVGVSTINVS: (b) *ſi miracula eſſent frequentia, miracula non eſſent.*

Denique miracula ſunt eiſmodi Dei opera, quae veritatem divinam confirmant. Unde ſequitur, omnia illa mirabilia, quae veritati divinae repugnant, aut eam ulla ratione deſtruunt, miraculorum nomen haut mereri, ſed praestiigiis accenſenda eſſe. Ipſe ſane Iehova nobis hunc miraculorum characterem dedit, dum per Moſen nos hunc in modum alloquitur: (c) *Si ſurrexit in medio tui propheta, aut qui ſomnium vidiffe ſe dicat, dederitque tibi ſignum, aut portentum, eveneritque ſignum aut porten- tum, quod praedixit tibi, atque is dixerit: eamus poſt Deos alios quos non no- viſti, & ſerviemus eis. Non audies verba prophetae illius, aut eius qui ſomniaverit ſomnium.* Eadem eſt ſal- vatoris noſtri ſententia, quando nos contra praestiigias pseudo- prophetarum ita praemunit: *tunc ſi quis vobis dixerit: hic eſt Chriſtus, aut illic, nolite credere. Surgent enim pseudo-chriſti & pseudo- prophetae, & dabunt ſigna magna & prodigia, ita ut in errorem indu- cantur (ſi fieri poſſit) etiam electi. Ecce ego praedixi vobis. Si ergo praedixerint vobis, ecce in deſerto eſt, nolite exire. Ecce in penetra- libus, nolite credere.* (d) Ubi iterum miracula falſa pronuncian- tur, quaecunque veritati divinae ſemel revelatae repugnant. Conſequens itaque eſt, omnia iſta miracula falſa eſſe & praestiigiis annumeranda, quae veritati divinae adverſantur. Elegan- ter hanc in rem diſſerit auctor operis imperfecti in Matthaeum: (e)

Quem-

(a) vid. Muſ. loc. cit. pag. 392. (b) lib. 1. retract. cap. 13. (c) Deut. XIII, 1. (d) Matth. XXIV, 23, 26. (e) homil. 29.

Quemcunque videris daemonia eiicientem, si non est confessio veritatis in ore eius, nec iustitia in manibus eius, non est homo Dei, atque adeo nec miracula proprie sic dicta agit. Gemina sunt illa THEOPHYLACTI: (a) docet Christus ut is, cui concredita est doctrina, & praedicare & miracula patrare debeat. Tunc enim praedicatio per miracula confirmatur, miracula autem per praedicationem. Ut omittam, quae ex TRITHEMIO, IOH. FERRO, SALMERONE, IOSEPHO ACOSTA, aliisque a B. GERHARDO (b) proferuntur. Ex hac igitur definitione explicata & iuxta singula membra satis ut opinor probata quinque elicere licebit miraculorum characteres:

1. Elucere ex illis debere digitum Dei, hoc est, ita comparata esse, ut appareat, ea divinitus proficisci.
2. Debere esse supernaturalia & hominibus omnibus impossibilia.
3. Incurrere oportere in sensus.
4. Raro & praeter solitum fieri debere, & denique
5. Confirmare divinam veritatem, non vero eandem impugnare.

§. XIX.

Quod si igitur excommunicatorum solutionem graecanicam inspiciamus paullo accuratius, eamque ad characteres hos tanquam ad lydium lapidem exigamus, illico apparebit veri ac proprie sic dicti miraculi nomen illam non mereri. Equidem de prioribus dicere iam non libet: eorum enim consideratio, quemadmodum ad conceptum generis tantum pertinent, ita si quid certi statuendum esset, ipsius facti sufficientem requirunt notitiam, qua tamen destituimur, cum nec coram unquam intuiti simus eiusmodi *τυμπανισαίων διάλυσιν*, nec auctores, qui rem narrant, inter se consentiant. Suspicionibus vero, quas iam superioribus paragraphis recensuimus, insistere nolumus, ne quid temere agamus. Supereft igitur, ut ad quintum tantum

(a) Theophyl. in cap. 9. Luc.
cap. 4. pag. 1250.

(b) Gerhard, conf. cathol. lib. 2. art. 5.

tantum characterem illam examinemus, quippe qui & planior caeteris & differentialis & ad cathedram hanc est accommodatior. Quod si igitur demonstratum fuerit τὴν τῶν τυμπανιστῶν διάλυσιν graecanicam divinam veritatem non confirmare, sed ei e diametro repugnare, satis puto fore perspicuum, eam quodvis potius, quam miraculi nomen mereri.

§. XX.

Primo igitur de excommunicatione ipsa quid sentiendum sit, & quid de ea graecis videatur expendamus. Fundamentum excommunicationis ecclesiasticae invenimus in scriptura sacra, primo quando Christus Petro dicit: (a) *quicquid ligaveris in terris, erit ligatum & in coelis*, deinde quando universis discipulis eandem potestatem confirmat: (b) *cuicunque retinueritis peccata ei retenta erunt*, & denique cum ipsum processum indicat: (c) *quando peccaverit in te frater tuus, redargue eum solus ipse solum: si te audierit, lucratus es fratrem tuum, sin vero non audierit, adhibe tecum adhuc unum & duos: ut in ore duorum aut trium testium consistat omne verbum, quod si non audierit eos, dic ecclesiae, si ecclesiam non audierit, sit tibi velut ethnicus & publicanus*. Haec igitur si fundamenta respicias, non alius conceptus excommunicationis ecclesiasticae nobis orietur, quam is, quem B. MATTHIAS HAFFENREFFERVS (d) hac elegantissima definitione expressit: *esse, nimirum, severissimam denunciationem de retentione peccatorum factam impenitentibus & contumaciter sceleratis, nomine & mandato Christi, & exclusionem a communione ecclesiae, ut ad poenitentiam redeant, & per fidem in Christum salventur*. Quam quidem definitionem paucis explanabimus. Excommunicationem igitur esse

denunciationem de retentione peccatorum, satis patet ex dictis Christi, quibus impenitentibus peccata retineri iubet. Ex quo enim Christus semel claves solventem & ligantem tradidit ecclesiae, voluit etiam ut peccatoribus refractariis & contumacibus peccata retinerentur, quod ut sciant, denunciatione

opus

(a) Matth. XVI, 19. (b) Joh. XX, 23. (c) Matth. XVIII, 15. seq.

(d) Haffenreff. LL. theol. lib. 3. stat 3. loc. 6. pag. 437.

opus est. Recte vero a NICOLAO VIGNIER (a) nostrisque theologis fere omnibus animadversum est, excommunicationis denunciationem non uni alicui ministrorum, sed toti ecclesiae competere, quod non modo ex verbis Christi concluditur: *si non audierit ecclesiam, sit tibi ut ethnicus & publicanus*, sed & multo expressius a Paulo docetur, (b) qui excommunicationem in incestum non solus ipse pronunciat, sed *congregatis Corinthiis & suo spiritu*. Imo tantum abest, ut sibi hoc ius soli arrogarit, ut potius praeter traditionem Satanae reliqua omnia ab ecclesia peracta voluerit. Hinc enim addit, *expurgate fermentum: item tollite e medio vestrum, qui mali sunt*. Quando vero VIGNIERIVS ecclesiam explicat per presbyterium & populum: videtur ad ecclesiae gallicanae faciem respicere, ubi magistratus politicus fere heterodoxus erat, atque adeo ad hos actus vel nolebat concurrere, vel non poterat. Alias enim certum est, magistratus politici ius episcopale non esse hoc casu negligendum, in primis apud nos, ubi excommunicationis maioris denuntiatio a consistoriis fere decernitur.

Obiectum excommunicationis sunt *impoenitentes & contumaces*, sive quoad vitam sceleratam sive quoad doctrinam impiam & erroneam, & quidem christiani. *Quid enim nostra interest de extraneis iudicare? nonne de iis, qui intus sunt, iudicandum nobis est? de extraneis vero Deus iudicat.* (c) Sciendum ergo, non tam peccata occulta aut privata, quam potius publica & palam manifesta flagitia hac disciplina ecclesiastica esse coërcenda, & quidem tum, si peccator in his gravissimis sceleribus animum obfirmet, nullisque monitis ad resipiscentiam adduci se patiatur. De prioribus enim delictis Christus non excommunicationem mandavit, sed potius privatam obiurgationem: *argue inter te & ipsum solum*. (d) Nec posteriora statim excommunicationem sustinere oportet. Quod si enim statim poenitentiam peccator agere animad-

H

verti.

(a) Vignier. tract. de excommunicat. Venetorum contra Baron. pag. 10. 11.

(b) 1. Cor. V, 4. (c) 1. Cor. V, 10. Conf. Petr. Molin. l. 8. de poenitent. cap. 14. pag. 536. (d) Matth. XVIII, 15.

vertitur, iam excommunicari nequit; *coram omnibus tamen argui potest, ut reliqui timorem habeant.* (a) Id quod in nostris ecclesiis per poenitentiam publicam fieri solet, quae cum excommunicatione nihil habet commercii. Publicae huius obiurgationis exemplum habemus in Petro, qui cum ad publicum usque offendiculum peccaret, non monitus est a Paulo seorsim, sed ἐμπροσθεν πάντων, in conspectum ecclesiae productus. (b) Restant igitur soli contumaces & in delicto ita obfirmati, ut non nisi severiore remedio corrigi possint, quos a Christo intelligi satis inde apparet, quod ab iis nec privatos, nec ecclesiam ipsam audiri dicat, quae manifesta est contumacia. Quemadmodum & Paulus hanc contumaciam praesupponit, quando ait: (c) *quod si quis non auscultat nostro per epistolam sermone, (id est, si nostras admonitiones omnes contumaciter reiiciat:) tunc illum οὐκ ἐπιτίθεσθε notate, & ne commercium habete cum eo, ut pudeat.* Eiusmodi ergo obstinati cum omnia salubriora remedia respuant, ipso ἀποκλεισμῷ coercendi sunt, ut tollantur e medio nostri, qui facinora haec patrassent. (d) Cuius rei exemplum dat incestus ille corinthius: qui non solum publice ad omnium offendiculum peccaverat, sed & hoc flagitium suum tam efflictim adamare coeperat, ut nullis monitis ab isto posset revocari. Vnde & Paulus in praesenti dicit, eum *habere patris uxorem.* Quid ergo factu opus erat? Illud, ut excommunicationem sentiret, & ex consortio fidelium eiiceretur, qui tam parum bonae mentis demonstrabat. *Expurgandum erat vetus fermentum, ne paullulum illud totam massam fermentaret.* (e) Quae omnia tam manifesto de excommunicatione testantur, ut iam facile intelligamus, quid sibi velint verba in definitione nostra: *Nomine & mandato Christi.* Indicant nimirum, hanc ecclesiae disciplinam non unice ad iudaeorum, aut gentilium aemulationem fuisse adinventam, sed primario ipsius Christi iustitutioni debere originem, atque adeo iuris divini esse. Id quod clarissime

(a) 1 Tim. V, 20. (b) Gal. II, 14. (c) 2 Thessal. III, 14. (d) 1 Cor. V, 2. 13. (e) 1 Cor. V, 7. 8.

rissime apparet ex dictis nostris fundamentalibus, quae non sine insigni violentia aliter quam de clave ligante ecclesiae explicari possunt. (a) Inde vero simul liquet, excommunicationem non esse poenam civilem, sed censuram ecclesiasticam. Sane enim Christus non de poenis civilibus, sed de rebus ad animae salutem necessariis nobis regulas praescripsit. Neque concessum est ministris ecclesiae, ut gladio civilis magistratus utantur, aut poenas politicas in ecclesiam invehant, cum diversissima sint ministeria ecclesiasticum & magistratus politici, ut Christus ipse docet, cum inquit: (b) *scitis quod principes gentium dominantur in eos: vos autem non sic.* Ecclesia enim administrat tantum est Iesu Christi, quatenus est servator fidelium: Christus autem ad salutem fidelium nunquam usus est, aut uti permisit gladio magistratus politici. (c) Maximum ergo errorem commisere pontificii, dum excommunicationem, quam vocant, suam maiorem tot circumstantiis cumularunt, ut articuli Smalcaldici (d) probe observent, eam non nisi poenam civilem esse, nec pertinere ad nos ministros ecclesiae. An enim Christus uspiam mandavit, ut ecclesia contumaces peccatores a contractibus civilibus, civili hominum consortio, funerum iure aliisque eiusmodi rebus, quas plerumque nec gentilibus nec iudaeis negamus, excludat? Omnes hae poenae civiles sunt, & ad ministros ecclesiae non pertinent, quos Christus non saevire sed ligare, non plerere, sed peccata retinere iussit. Distinctionem hanc inter excommunicationem ipsam & eius circumstantias fundamenti loco esse putaverim, ad sopiendum illud dissidium, quod nuper inter viros doctos coortum est de quaestione: utrum excommunicatio sit iuris divini nec ne? Si enim suis se limitibus contineat ecclesia, & Christi regulas sequatur, non video quomodo

H 2

modo

(a) *vid. quae contra Seldenum & Lightfootum disputat D. Calov. rom. X. system. pag. 453. — 462.* (b) *Luc. XXII, 25. Matth. XX. v. 25.* (c) *Vignier. libr. cit. pag. 9.* (d) *Artic. Smalcald. 9, pag. 333. conf. Vignier. loc. cit. pag. 24. seqq.*

modo divinam institutionem negare possimus: circumstantiae vero aliae simul ac accedunt, statim censura ecclesiastica simul in poenam civilem transit, & non amplius ad ecclesiam, sed ad politiam pertinet.

Additur in definitione, excommunicationem esse *exclusionem a communione ecclesiae*, & haec forma est excommunicationis, quae dicto Christi nititur: eiusmodi hominem nobis esse debere *velut ethnicum & publicanum*, id est, veluti hominem extra ecclesiam positum, ab omnibusque spiritualibus ecclesiae thesauris exclusum. Paulus hunc actum vocat τὸ ἐξάγειν ἐκ μέσθ ἡμῶν, item τὸ ἐξάγειν ἐξ ἡμῶν, iubet nos cum illis μὴ συναναμίγνεναι, μηδὲ συνεῖναι. (a) Quo ipso omnem tollit communionem tum spirituales, tum etiam familiarem, quatenus scilicet haec cum periculo animae est coniuncta, quoniam nimirum paululo fermenti tota massa fermentatur. Omnia haec tam clara sunt, ut uberiore disquisitione opus non habeant. Quod si enim excommunicatus habendus est ut ethnicus & publicanus, sequitur ut cum eo communicare non liceat. Quis enim cum ethnico communicet, qui membrum Christi non est? Si porro tollendus e medio fidelium, sane non cum eo communicandum, cum communio semper requirat, hominem, quocum communicamus, esse intra ecclesiam nobiscum coniunctum, quippe cuius coniunctionis symbolum est communio. Si denique nec commisceri nos oportet cum excommunicato, nec edere cum eo licet, multo minus communicare, cum is actus illo sit multo sanctior ac, nisi legitime ad eum accedamus, maiore cum animae periculo coniunctus. Vt vero haec communionis ecclesiasticae privatio recte intelligatur, probe distinguendum est inter communionem internam ac externam. Interna illa est, qua fidelis quisque per fidem & caritatem cum Deo primum deinde cum aliis omnibus sanctis totoque ecclesiae corpore vinculo eiusdem spiritus unitur, quam ideo in symbolo apostolico *communio-*
nem

(a) 1. Corinth. V. vers. 2, 13. 11.

nem sanctorum appellamus, de qua Iohannes (a) *quod vidimus & audivimus, annunciamus vobis, ut & vos communionem habeatis nobiscum, & communio nostra sit cum Patre & Filio eius Christo Iesu.* Ab hac nemo per excommunicationem ecclesiasticam solam, sed per proprium peccatum excidit, dicente Deo per prophetam: (b) *Peccata vestra dividerunt inter vos & me.* Excommunicatio tamen si iusta est, declarat, impenitentem ab ea communione interna esse separatum, quod VIGNIERVS (c) leprosum exemplo confirmat, qui iuxta legem a sacerdotibus communionem ecclesiae exclusi, non lepra hoc ipso inficiebantur; sed infecti iam esse declarabantur. Externa vero communio secundum eundem VIGNIERVM (d) aut politica est aut ecclesiastica, quarum illa ad commercia iurium civilium, haec ad cultum Dei externum spectat. Quemadmodum vero per excommunicationem ab illa proprie nemo excluditur, cum nec ethnici & publicani, quibus Christus excommunicatos similes haberi voluit, ab ea removeantur: ita ab hac omnino excommunicatus excidit, nisi quod ipsi verbi divini auditio, (nec infidelibus quippe deneganda) non adimitur, quamvis id certis conditionibus fieri hodie quibusdam locis soleat.

Sed restat *finis* excommunicationis, probe considerandus. Eum hunc esse dicit definitio, *ut excommunicati ad poenitentiam redeant, & per fidem in Christum salventur.* Recte quidem, si de excommunicato ipso sermo sit, sed si simul ad ecclesiam respiciamus, tum bini alii fines observantur. (e) Primus est, ne cum Dei contumelia inter christianos nominentur, qui turpem ac flagitiosam vitam agunt, ac si sancta eius ecclesia foret improborum & sceleratorum hominum coniuratio. Nam cum illa sit Christi corpus, (f) eiusmodi foetidis & putridis membris inquinari non potest, quin aliqua ignominia in caput recidat. Ne quid ergo tale extet in ecclesia, unde probrum sacro sancto eius nomini

H 3

(a) 1 Joh. I, 2. (b) Esa. LIX, 2. (c) Vignier. loc. cit. pag. 13. 14.
 (d) Idem loc. cit. (e) vid. Calvin. instit. lib. 4. cap. 12. fol. 438.
 Vignier, libr. cit. pag. 15. (f) Coloss. I, 25.

nomini inuratur, abigendi sunt ex eius familia, quorum ex turpitudine ad christianorum nomen infamia redundaret. Praecipue hic ratio habenda est coenae Domini, quae non suibus & canibus proicienda, id est, promiscua exhibitione profananda est. Verissimum enim est, eum, cui commissa est mysteriorum Dei dispensatio, si sciens & volens indignum admiserit, quem iure repellere poterat, perinde reum esse sacrilegii, ac si corpus Domini canibus prostitueret. Quamobrem auctor operis imperfecti in Matthaeum *potius corpus suum se traditurum in mortem, & sanguinem suum fundi passurum ait, quam pollutionis istius fieret particeps.* Hic ergo delectus ut institui possit, ne indigne a tam multis edatur & bibatur ad iudicium, opus est excommunicatione sceleratorum hominum, absque qua si essemus, Christi ecclesia contumeliam hanc vix evitaret. Alter finis est, ne assidua malorum consuetudine, ut fieri solet, boni corrumpantur. Quod cum integro capite V. epistolae prioris ad Corinthios demonstret Paulus, nostro non eget stylo. Sed praecipuus finis ratione excommunicati est, ut excommunicatus ad poenitentiam redeat, & per fidem in Christum salvetur. Sensus scilicet ferulae expurgandi sunt peccatores, indulgentia obstinatiores futuri. Eiiciendi ex caetu fidelium, *notandi nec commercium habendum cum iis, ἵνα ἐντραπή, ut pudeat, (a)* id est, ut pudore saltem victi resipiscant. Tota igitur excommunicationis ratio non spectare debet ad excommunicati perniciem, quae suppliciorum civilium est ratio, sed ad eius emendationem. Non poenam scilicet, sed medicamentum, non supplicium sed castigationem Christus instituit. Vult etiam Paulus, ut & excommunicatum *non ut inimicum ducamus, sed ut admoneamus ut fratrem, (b)* hoc est, uti CYPRIANVS ait, *ut misericorditer corripiamus.* Hic finis nisi ob oculos versatur iis, quos penes excommunicandi ius est, periculum erit, ne ex disciplina mox ad carnificinam delabamur.

§. XXI.

(a) 2 Thess. III, 14. (b) 2 Thessal. III, 15.

§. XXI.

Vereor, ne quibusdam praecipuam excommunicationis formam praetermisisse videar, quam in anathematibus consistere aiunt. Dicunt enim, quod excommunicatum non solum e communione ecclesiastica exterminari, sed & si maiore censura notandus sit, diris devoveri & Satanae tradi oporteat. Infaniunt hac in re pontificii, qui tot anathematismos & maledictiones cumulant, ut non excommunicare peccatores, sed saevire in corpora & animas videantur. Quod certe non video, quomodo ferendum sit. Nullum habemus in scripturis mandatum ita anathematizandi, nullum exemplum. Christus peccata retineri & ligari, non vero diris peccatores devoveri iubet. Scimus quid responderit filiis tonitruum, cum ignem e coelo postularent: *nescitis qualis spiritus vos sitis? filius enim hominis non venit, ut perderet animas hominum, sed ut servaret; (a)* Cuius igitur spiritus sunt, qui lepram Gehasi, supplicium Korae, Dathanis & Abirami, imo ipsius Iudae damnationem miseris peccatoribus imprecantur? Non equidem ignoro, provocari ad exemplum Pauli, qui incestum Corinthium *satanae tradiderit ad interitum carnis*, qui & Alexandro, Hymenaeo, Elymae corporale aliquod supplicium non sine effectu fuerit apprecatus! sed eam potestatem apostolis singularem ac veluti in supplementum iustitiae civilis datam fuisse, iam supra demonstravimus, quam nemo sibi hodie temere arrogaverit. Huc accedit, quod Elymas (b) proprie excommunicatus dici non possit, quippe qui nunquam in communione ecclesiae Christi fuerat. In caeteros usus est Paulus virga illa apostolica, quam supra descripsimus. Hinc incestum Satanae se tradere dicit *σὺν τῇ σατανᾷ* *μετὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ*, qua formula procul dubio singularem illam potestatem apostolis concessam innuit. Vnde haec exempla tantum abest, ut anathematismos illos excusent, ut potius eos audaciae convincant, qui apostolorum usurpare privilegia

(a) *Luc. IX, 55. 56.* (b) *Actor. XIII, 4. seqq.*

vilegia praesumunt. Nec est, quod nobis obiiciatur theologorum nostratium auctoritas. Non enim diffitemur, eos nonnunquam in excommunicationis definitione etiam traditionis istius in potestatem satanae facere mentionem. Sic HESHVSIO (a) excommunicatio est sententia verae ecclesiae, aut propter blasphemum errorem, quem post alteram commenfactionem deponere non vult, sed eum pertinaciter defendit, vel propter externa & notoria scelera de quibus nec admonitus poenitentiam agit, excluditur a communione sacramentorum & omni societate fidelium, abscinditur tanquam mortuum membrum a corpore Christi, & *potestati satanae traditur*. Sic & HEERBRANDVS, (b) clavem ligantem describit, quod sit potestas retinendi peccata manifestis sceleribus obnoxiiis impoenitentibus, eosque excommunicandi, & arcendi ab usu sacramentorum & *satanae tradendi*, donec resipiscant. Sic & reliqui nostrates tantum non omnes. Sed sciendum, quoties nostri huius traditionis in potestatem satanae, aut anathematum meminerunt, toties non imprecationes aut diras intelligi, ita ut ecclesia eiusmodi homini revera varia mala spiritualia aequae ac temporalia imprecetur; & ut illae istiseveniant optet ac desideret; sed tantum denunciationem hanc esse, qualis futura sit hominis conditio, nisi ad frugem esset rediturus. Hinc si satanae tradunt hominem, tantundem est, ac si monerent, satanae eum fore obnoxium, quamdiu extra ecclesiam esset mansurus. Bene enim AVGVSTINVS: (c) *ideo, inquit, Paulus satanae tradere dicit, quia extra ecclesiam diabolus est, quemadmodum in ecclesia Christus*. Si dicunt eum anathema fore, indicant, hominem gratia Dei cariturum, quamdiu in statu impoenitentiae perstiterit. Quemadmodum & Paulus eum, qui Dominum Iesum Christum non amaverit, ἀνάθεμα, μαρτύρ, ἀδὲ fore praedicat, (d) etiam ubi de excommunicatione non agit.

(a) Heshus. exam. theol. loc. 17. pag. 358. (b) Heerbrand. comp. theol. p. 686. (c) Augustin. de verb. apost. serm. 68. (d) 2 Cor. XVI, 22.

agit. Haec igitur cum ita sint, nemo non videt, diras illas imprecationum formulas, quæ in excommunicationibus usurpari solent, non sapere spiritum Christi, nec exemplum ullum in scriptura aut genuina antiquitate ecclesiastica habere. Magis id perspicuum fore existimo, si originem illarum indicavero. In primaeva igitur antiquitate christiana nulla occurrit formula, quæ imprecationes & anathematismos eiusmodi tanquam fulmina spargat. At vero si iudaeorum res inspiciamus, invenimus eos primos illarum auctores esse. Interim nec hi quidem formulas istas (quæ cum maledictionibus Moſis nihil commune habent) iam purioribus ecclesiae seculis adhibuere, sed rebus iam inclinatis & quidem a magistris ecclesiae varie corruptas. Nota enim est formula eorum omnium ineptissima, barbarisque nominibus refertissima, quam non sine ratione ex BUXTORFFIO (a) integram hic adscribo : *Ex sententia Domini dominorum, sit in anathemate Ploni, filius Ploni, in utroque domo iudicii superiorum scilicet & inferiorum, in anathemate item sanctorum excelsorum, in anathemate Seraphim & Ophanim, in anathemate denique totius ecclesiae maximorum & minimorum. Sint super ipsum plagae magnae & fideles, morbi magni & horribiles. Domus eius sit habitaculum draconum : caliginosum fiat sydus eius in nubibus : sit in indignationem, iram & excandescentiam : cadaver eius obiiciatur feris & serpentibus : laetentur super isto hostes & adversarii : argentum & aurum ipsius dentur aliis : & omnes filii eius ad ostium inimicorum ipsius sint expositi : super die eius obstupescant posteri. Sit maledictus ex ore Addiciron & Achtariel, ex ore Sandalphon & Hadraniel, ex ore Anſiel & Pathiel, ex ore Seraphiel & Saganſael, ex ore Michael & Gabriel, ex ore Raphael & Mescharetiel. Sit anathematizatus ex ore Zafzavif, & ex ore Hafhavif, qui est Deus ille magnus, & ex ore septuaginta nominum regis ter maximi, & ex ore denique Tzortak, cancellarii magni. Absorbeatut sicut Korah & coetus eius : cum terrore & tre-*

I

more

(a) Buxtorff. lex. talm. pag. 828. conf. Selden. lib. 4. cap. 7. de J. N. & G. pag. 524.

more egrediatur anima eius, increpatio Domini occidat eum : strangu-
letur ut Achitophel in consilio suo : sicut lepra Gehasi sit lepra eius : ne-
que ulla sit resurrectio ruinae eius : in sepultura Israëlis non sit sepul-
tura eius. Alienis detur uxor ipsius & super eam prostranto se alii in
morte eius. In hoc anathemate sit ploni filius ploni & haec sit haere-
ditas ipsius. Super me autem & super totum Israëlem expandat Deus
pacem & benedictionem suam, Amen. Addantur etiam versus 18.19.20.
capitis 29. Deuter. An ovum ovo aequè simile est, ac haec for-
mula est illis, quibus christiani uti consueverunt? Solebant
hi (a) imprecari lepram Gehasi : Sic & iudaei : sicut lepra
Gehasi sit lepra eius, neque ulla sit resurrectio ruinae eius. Vole-
bant excommunicatos ut Dathan & Abiramum terra absorberi.
Sic & iudaei : absorbeatur sicut Korah & coetus eius. Iubebant
eos ceu Cainum tremere & irae divinae subesse. Sic & iu-
daeï : cum terrore & tremore egrediatur anima eius, increpatio Do-
mini occidat eum. Damnabant excommunicatos ad perpetuam
infelicitatem & mendicitatem. Sic & iudaei : omnes filii eius
ad ostium inimicorum eius sint expositi. Maledictas esse iubebant
eorum opes & instar arenae diffundas. Sic & iudaei : domus e-
ius sit habitaculum draconum, laetentur super isto hostes & adversarii,
argentum & aurum ipsius dentur aliis. Addebant porro anathe-
mata patriarcharum, Abrahami, Isaaci & Iacobi, nec non ana-
themata cccxix patrum nicenorum. Sed idem a iudaeis
didicerant. Ita enim & hi : in anathemate sanctorum & excel-
sorum, in anathemate Seraphim & Ophannim, in anathemate denique
totius ecclesiae maximorum & minimorum. Et paulo post : Sit ma-
ledictus ex ore Addiciron & Achtariel, ex ore Sandalphon & Hadraniel,
ex ore Ansifiel & Patchiel, ex ore Seraphiel & Saganfael, ex ore Michael
& Gabriel, ex ore Raphaël & Mescharetiel. Sit anathematizatus ex
ore Zafzavif & ex ore Hafhavif, qui est Deus ille magnus, & ex ore
septuaginta nominum regis ter maximi, ex ore denique Tzortack can-
cellarii magni. Prohibebant tandem christiani, ne quis mor-
tuum sepeliret. At idem factitabant hi apellae : Cadaver eius

(a) *vid. Ricant. pag. 58.*

obiicia-

obiiciatur feris & serpentibus. In sepultura Israelis non sit sepultura eius. Paulo prolixiorē instituimus collationem inter formulam graecis usitatam & eam, quae iudaeis in usu est, quominus dubitari possit illam ex hac expressam esse. Quemadmodum vero iudaica ridicula est, & a gravitate Israelitica maxime remota, ita & christiana excusari non potest. Si forte ad exempla, quae passim in V. T. occurrunt, provoces, dixerim ego, nec exempla ista ad excommunicationem pertinere, & magis excusabilia esse quam anathematis mos istos, de quibus loquimur. Viri enim isti divino spiritu acti, probe perspexerunt, quid cuiusque statui & conditioni utile sit. Observare poterant, hos vel illos ita esse comparatos, ut sine acriore crucis remedio sanitatem recuperaturi haut essent. Quemadmodum & Paulus probe perspexit, incestum vix ad frugem rediturum, nisi satanae traditus carnis sentiret afflictionem. Hoc vero donum cum nobis ordinarie desit, non temere nobis ad anathemata & imprecationes ruendum erit, cum eas non ita dispensare sciamus, ac illi, qui prudentia prophetici spiritus instructi optime sciebant, qui essent incurabiles. Huc accedit, quod istae imprecationes aestimari possint & debeant tanquam vaticinia & propheticae denunciationes poenarum futurarum in omnes Dei hostes non respicientes, qualem vaticinandi peritiam ad speciales etiam afflictiones sese extendentem nemo sibi temere hodie arrogabit. Scilicet, ut paucis me expediam, anathematismi excommunicationibus adiecti doctrinae toti de excommunicatione eiusque fini e diametro repugnant, nullumque nec in antiquitate, nec in sacra scriptura praesidium inveniunt.

§. XXII.

His praemissis statim apparebit, quid de graecorum prodigio sentiendum sit. Notum est, eorum excommunicationem permultum a genuina indole degenerasse. Cum enim illa proprie denunciatio sit retentionis peccatorum, nomine

& mandato Christi facta : graeci ausi sunt eam in poenam civilem convertere, & excommunicatis non solum retentionem peccatorum, sed & afflictiones civiles varias denunciare. Cum huic censurae subesse debeant impoenitentes & contumaces iique aliquoties moniti, graeci nulla habita vel delicti vel admonitionis vel poenitentiae ratione statim ad hanc severitatem progrediuntur, quemadmodum omnes observant, qui graeciam lustrarunt : denique cum finis sit excommunicationis peccatoris emendatio & animae salus : graeci corpori diras minantur, & praecipue illud in cinerem solvi nolunt. Posset quidem hic error levior videri : sed est re ipsa gravissimus. Nititur enim falsa interpretatione scripturae sacrae, & ex ea ipsa natus est. Dictum enim, *quicquid ligaveritis in terra* &c. male simul ad corpus referunt, idemque esse putant, ac si diceret Christus, cuiuscunque in terra corpus adstrinxeritis anathemate, illud ligatum ἀδιάλυτον & indissolubile permanebit etiam iudicio coelesti. Hinc semper in precibus συγχωρητικαῖς ad hoc dictum provocant, eoque potestatem suam & adstringendi & solvendi excommunicatorum corpora stabilire audent, (a) quae absurda esset probatio, nisi isto sensu verba acciperent. Hinc porro eadem verba quibus Christus usus est, nempe δεῖν & λύνειν usurpant ad describendam corporis adstrictionem & resolutionem, quod non obscuro indicio est, eos dictum Christi perperam intelligere. Iam igitur licebit haec colligere & hunc in modum arguere : Quodcunque prodigium anathematismos, doctrinae christianae repugnantes ex Iudæorum lacunis haustos & abusu verbi divini stabilitos confirmare debet, illud non est miraculis veris accensendum. Atqui hoc prodigium &c. Ergo non est miraculis veris accensendum. Maior patet ex charactere miraculorum quarto §. XVIII. demonstrato. Minor §. §. proxime antecedentibus probata est, ergo conclusionem veram esse sua sponte consequitur.

§. XXIII.

(a) Conf. preces §. II. adductas.

§. XXIII.

Atque haec de excommunicatione. Doctrinae deinde de *absolutione* prodigium hoc non minus repugnat. Sane enim, quod & mortui post discessum suum a scelerum reatu absolvantur, prorsus monstro simile & a natura purioris doctrinae alienum esse videtur. Primò enim Christus, ubi hanc potestatem apostolis concedit, diserte bis addit verba *ἐπὶ τῆς γῆς*, *cuicunque in terris remisertis peccata, ei remissa erunt & in coelis.* (a) Hac additione quid sibi velit salvator, facile patet. Comparat enim iustificationem, quae in iudicio divino per fidem in Christum fit, cum remissione peccatorum in terris a ministerio ecclesiastico annunciata, & illam perinde ac hanc certam & indubiam fore dicit, si in peccatoris poenitentia omnia recte se habeant. Quod si igitur iustificatio non nisi vivis conceditur & adhuc *ἐπὶ τῆς γῆς* viventibus, quod ipsi graeci nobis procul dubio concedent, multo minus absolutio ecclesiastica alios quam vivos pro obiecto habere potest. Deinde & hoc apud omnes in confesso est, remissionem peccatorum, sive in iudicio divino contingat, sive per absolutionem ecclesiasticam annuncietur, praesupponere semper poenitentiam seriam, hoc est, contritionem & fidem. Hinc saepe in scriptura sacra poenitentia & remissio peccatorum tanquam antecedens & consequens coniunguntur. Christus ipse post resurrectionem discipulis apparens: *Ita scriptum est, inquit, atque ita oportuit Christum pati, & resurgere a mortuis tertio die, & praedicari in eius nomine resipiscentiam & remissionem peccatorum apud omnes gentes.* (b) Paulo ad apostolatum vocato dictum est: *ad gentes nunc te mitto, ut aperias oculos eorum & convertas a tenebris ad lucem, & a potestate satanae ad Deum, ut remissionem peccatorum & sortem inter sanctificatos accipiant per fidem, quae est in me.* (c) Petrus eandem viam ad remissionem peccatorum munit, dicens:

I 3

Resi-

(a) *Matth. XVI, 19. XVIII, 18.*(b) *Luc. XXIV, 46, 47.*(c) *Actor, XVI, 17, 18.*

Resipiscite, & baptizetur unusquisque vestrum in nomen Iesu Christi in remissionem peccatorum. (a) Inde consequens est, non posse absolutione ecclesiastica iuvari hominem impenitentem, sceleribus suis immersum, ac ne resipiscere quidem cupientem. Etsi enim hominem fallit, & simulata emendatione absolutionem suffuratur, Deus tamen καρδιογνώστης & falli nescius retinet eius peccata in coelo, quippe quae sincera poenitentia nondum expiavit. Ipse hoc fatetur METROPHANES CRITOPVLVS (b) ubi a confitentibus necessario exigit ἀποχήν τῆς ἀμαρτίας εἰς τὸ ἐξῆς, καὶ συγγνώμης αἰτησὶν παρὰ τοῦ θεοῦ μετὰ συντετελειμένης καρδίας, ἐπ' ἐλπίδι, τῇ εἰς αὐτὸν τὸν θεὸν σωθεῖσθαι καὶ βεβαίᾳ, *abstinentiam a peccato in posterum, veniae petitionem a Deo cum contrito corde super spe in ipsum Deum stabili ac firma.* Quam in rem Davidis adducit testimonium spiritum contritum & cor contritum ac humiliatum Deus non contemnet. (c) Quibus firmiter stantibus necessario sequitur, mortuum beneficii huius ecclesiastici participem fieri non posse, quippe qui nec de peccatis dolere, nec in Christum credere, nec vitam emendare, atque adeo nec poenitentiam agere ac remissionem peccatorum consequi potest. Tertio scriptura sacra tempus gratiae non amplius extendit, quam usque ad mortem, post quam nec gratiae, nec remissioni peccatorum locum esse diserte testatur. Graviter Salomo: *ad omnes viuentes (in tota vita) est spes. Viventes sciunt, quod morituri sint, sed mortui nesciunt quicquam, & non ultra eis merces.* (d) Hinc Christus vitam diei, mortem nocti comparat, quando nemo potest operari. (e) Paulus iubet nos bonum operari ad omnes, dum tempus habemus, (f) & Davides (g) hoc ineluctabile aevum praevidens, rogat ut Deus sibi in tempore poenitentiae locum concedat: *desine a me & recreabor, priusquam vadam & non sim.* Quod si igitur tempus gratiae cum morte praeciditur, sequitur nec abso-

(a) Act. II, 1.8 (b) Metrophan. Conf. eccl. orient. cap. 10. pag. 104. (c) Ps. LI, 18. (d) Eccles. IX, 10. (e) Joh. IX, 4. (f) Gal. VI, 9. (g) Psalm. XXXIX, 14.

absolutionem post mortem valere, eamque ludicram esse & inanem. Denique & hoc observandum est, mortuos, simul ac exspiraverint, vel ad beatam requiem, vel ad aeternum supplicium evolare. Sic enim animam latronis secum eodem die in paradiso fore Christus in cruce dixit. (a) Lazari egeni & miseri anima ab angelis in sinum Abrahae asportata est, cum e contrario heluo statim apud inferos in tormentis esset. (b) Quod si igitur animae in beatorum sedibus vivunt, non opus est absolutione, si in satanae ergastula detrusae sunt, non prodest absolutio, siquidem inter haec loca *ingens constitutus est hiatus, ut qui volunt ex illo transire in hunc, non possint, neque hinc isthuc transire.* (c) Ipsi hoc agnoscunt graeci. Πῦρ enim καὶ ἀγ-
 ῥῆιον Romanensium impugnantes, in confessione catechetica (d) hoc inde absurdum eliciunt: si anima pro peccatis illis satisfaciat, ἢ θελεν ἐμπορεῖν καὶ δεχθῆναι καὶ μέρεσθαι ἀπὸ τοῦ μυστήριον τῆς μετανοίας, *tum pari ratione sacramenti poenitentiae pars illic quoque peragi possit, quod est, uti censent, ἔξω ἀπὸ τὴν ὀρθόδοξον διδασκαλίαν, ab orthodoxa doctrina alienum.* Quod si igitur graeci poenitentiae partem ullam post mortem locum habere negant, quo pacto absolutionem admittere possunt, quae semper poenitentiam hominis absolvendi supponit. Ex quibus certa haec sequitur conclusio mortuos nec excommunicari, nec absolvi posse.

§. XXIV.

Nec est quod quis veteris ecclesiae ritum nobis obiiciat, quae pro mortuis orarae, oblationesque ferre, imo eosdem, si forte in expiati discessissent, etiam ecclesiae reconciliare solebat. Fatemur hoc fieri consuevisse. Id enim luculenter & ex nostratibus demonstrarunt B. IOACHIM. HILDEBRANDVS (e) & CHRISTIANVS KORTHOLDVS. (f) Fatemur etiam nonnunquam in expiatis ecclesiae reconciliari consuevisse. Quem ritum ita describit GABR. ALBASPINAEVVS: (g)

ecclesia

(a) Luc. XXIII, 43. (b) Luc. XVI, 23. (c) Luc. XVI, 26. (d) Confess. catech. graec. pag. 86. (e) Hildebrand. in offertor. pro defunct. c. 7. seq. (f) Korthold. disquisit. anti Baron, 12. (g) Albaspin, observ. eccles. lib. 1. observ. 10. pag. 43. seq.

ecclesia non minus aegre molesteque ferebat, nonnullos, cum e coetu fidelium eiekti extorresque dicerentur, emori, proptereaue a se aliquid afferri opis & auxilii oportere meditabatur; sed non ab ecclesia fuerunt excogitata quadam cum temeritate praesidia, qualia fuerunt ea, quae supra commemoravimus. Cum igitur poenitentiae tempore, quis nec dum absolutione percepta vivere desisset: ecclesia quicquid opis poterat, eius protegendi causa impendebat, & ad communionem fidelium revocabat, non eucharistiae aut baptismi quodam beneficio, ut authores huius erroris praestabant, sed oblationes, quae eorum causa a cognatis aut affinibus proponebantur, admittendo comprobabat: id autem aperte docent canones XII. Arelaten. II. II. Valensis. I. XV II. Antissiodoren. postremus, Epaunensis LXXIX. IIII. Carthagen. XII. II. Toletani XIV. II. Aurelian. Adde id cognosci ex responsione Timothei archiepiscopi Alexandrini, & aliis quam multis locis, ex quibus clare dispicias, qui sine absolutione tempore poenitentiae obiissent, eos vere in societatem christianorum receptos, beneficio oblationum, quae fiebant. Duo ergo ex hoc ritu & observatione educas oportet. Primum, oblationes fuisse instar modi, seu facultatis cuiusdam, qua ius communionis comparabatur, quando illae ab ecclesia altari expositae & repraesentatae Deo a sacerdotibus erant. Alterum, post mortem ius communionis, a quo vivus quis exciderat, posse recuperari. Sed primo constat etiam in primitiva ecclesia vel nimia propensione in martyres vel aliis de causis quam plurimos inolevisse abusus, quos splendide pro traditionibus apostolicis vendebant, quod exemplo eucharistiae infantibus & mortuis datae, baptismi mortuorum aliorumque huius generis rituum est manifestum. Deinde ipsa reconciliatio mortuorum non eo sensu fiebat, ac si revera horum conditio melior eo ipso redderetur, sed tantum ut defunctos ante mortem serio resipuisse, & hinc absolutione dignos esse declararent. Ipse hoc fatetur ALBASPINAEVVS multa huc argumenta conferens, ut rem probaret. Sic enim eos qui se praecipites dedissent, nullo modo ecclesiae redditos ait, quoniam genus hoc mortis omnem poenitentiae spem exclu-

deret,

deret, praeterea semper diligentissima conquisitione exploratum fuisse, quali morte vitam finierit, pia nimirum an impia: parentes quoque saepe multa de liberorum oblationibus & precibus esse mentitos, aut caussatos, eos per morbum non apud se fuisse, quoniam probe norant, reconciliationem istis non concedi, qui nulla poenitentiae signa dedissent, sed illis qui omnem curam & cogitationem eo contulissent, ut satisfacerent, quosque maximus de peccatis dolor angorque prope confecisset, qui denique omnibus modis elaborassent, ut in gratiam cum ecclesia redirent. Suspiciatur etiam ALBASPINAEVUS catechumenorum oblationes non aliam ob causam fuisse receptas, quam quod per vitam omnem suam mentem & studia eo contulissent, ut baptizarentur, & in numerum christianorum allegarentur. Haec ALBASPINAEVUS, ex quibus satis apparet, graecis in antiquitate sacra nihile esse praesidii, cum primitivi christiani non quoslibet in excommunicatione mortuos, sed eos, quos moribundos multa poenitentiae signa dedisse sciebant, non absolverent, sed tantum cum ecclesia reconciliarent. Diu haec christianorum consuetudo in ecclesia permansit, adeo ut etiam in iure pontificio eius vestigia supersint. Sic enim ibi res explicatur: (a) *Qui morte praeventus absolutionis non potuerit beneficium obtinere, quamvis absolutus apud Deum fuisse credatur, nondum tamen habendus est apud ecclesiam absolutus. Potest tamen & debet et ecclesiae beneficio subveniri, ut si de ipsius viventis poenitentia per evidentia signa constiterit, defuncto etiam absolutionis beneficium impendatur.* Atque adeo conditionem animarum hoc ipso meliorem fieri antiqui non existimabant, quippe quas iam tum apud Deum esse supponebant, sed tantum memoriae eorum inter vivos consulebant, quod multo secus fit apud graecos, ubi & omnes in excommunicatione mortui, sicubi tumentes & tympanici inveniantur, absolvantur, licet quales fuerint, a trian albi, non habeant comper-

K

tum,

(a) C. A nobis tit. de sentent. excommun.

tum, & revera eorum conditio melior fieri creditur, cum corpus in cineres hoc ipso solvatur, & anima e diaboli laqueis expediatur, ceu ex iis quae supra ex MALAXO & NOMOCANONIS auctore satis copiose diximus, perspicuum esse videtur.

§. XXV.

Quod si igitur ad orthodoxam de absolutione ecclesiastica doctrinam graecorum praxin conferamus, multae hic denuo falsae ac erroneae hypotheses occurrent. Errant enim, dum absolutionem sacerdotalem & antecedentem confessionem auricularem absolute credunt necessarias, ita ut, si quis vel serio poenitentiam egisset, remissionis tamen certum esse negent, nisi sacerdotalis absolutio accederet. Vnde poenitentiam ita describunt, (a) εἶναι ἕνας πόνον τῆς καρδίας διὰ τὰ ὅποια καλῆγοῦνται ἐμπεδέν τῷ νουέω, με γνώμην βεβαίαν καὶ σωφροσύνην τὴν ζώην τε εἰς τὸ μέλλον: καὶ με ἐπιθυμίαν καὶ τελειώσιν ὅτι ἡ ἐπιτιμῆσις ὁ ἱερεὺς ὁ πνευματικὸς: esse anxietatem cordis, quae apud hominem ex peccatorum memoria existat, quorum se ipsum apud sacerdotem accuset, cum firmo proposito, vitae naevos in posterum emendandi, & omnia perficiendi, quae spiritualis sacerdos ipsi esset imperaturus. Hinc credunt firmiter, poenitentiam sine confessione non esse legitimam, & si quis morte inopina praeventus, eam haut impetrasset, eum si in statu regenerationis obierit, salvari quidem posse concedunt, sed tamen ut simul errorem suum in tuto collocent, Deum & sanctos isti modo spirituali & mystico sacramenta necessaria, scilicet absolutionem, eucharistiam & euchelaeum administrare contendunt. Eos vero, qui haec sacramenta, cum facile eorum copia fieri possit, negligant, peccatum mortale committere statuunt, quod tamen in futuro seculo sanctorum intercessionibus possit remitti. Exinde simul patet alter eorum error, quod nimirum etiam post mortem detur peccatorum remissio, ex quo deinde sequitur tertius, clavem solventem per absolutionem sacerdotalem etiam in mortuos sese extendere, quae

(a) Ricant. cap. 12. pag. 55.

omnia adeo a vera Christi intentione & fidei analogia recedunt, ut excusari nullo modo possint. Vnde denuo sic concludimus:

Quodcunque prodigium probare debet, absolutionem sacerdotalem etiam in mortuos valere, illud non est inter miracula divina iure referendum.

Atqui tympanicorum absolutio probare debet &c.

Ergo tympanicorum absolutio non est inter miracula divina referenda.

§. XXVI.

Tertio omnium in oculos incurrit, hunc graecorum ritum falsissima hypothese *de statu quodam animarum intermedio* niti. Nam si absolutio defunctos iuvare debet, necessario sequitur, eos in eiusmodi loco esse constitutos, unde liberatio aliqua speranda est. Cum vero ex inferno proprie sic dicto **nulla sit redemptio**, id quod etiam saniores graeci, qui origenianismo non infecti sunt, ipsi fatentur: solus superest locus purgatorio analogus, ex quo redemptionem aliquam admittunt ii, qui illum credunt. Vnde consequens est, hanc hypothese non alia quam hoc de eiusmodi loco **errore** niti. Hinc velint nolint graeci, aut locum hunc admittere, aut vanam de absolutione tympanicorum sententiam deferere, miraculumque suum e divinorum numero eximere cogentur. Recte enim haecenus

LEO ALLATIVS (a) ex hac absolutione concludit: *animae istorum (excommunicatorum) in manu daemonis sunt, cruciatibus innumeris igneque inferni subactae, & nihilominus iisdem precibus, quibus corpus, absoluntur vinculo excommunicationis, eadem a potestate daemonis a tormentis ac cruciatibus liberatae in coelestem beatitudinem deducuntur. Pari modo aliae quoque animae separatae sacrificiis & precibus iuvantur & liberantur a poenis, quibus vexantur, & in gaudia secedunt & lumen inextinctum, & hae sunt quae moderate in corpore deliquerunt, & in poenitentia vitam finierunt. Ergo est alius hic locus, cum in inferno nulla redemptio sit, & in coelesti patria nullum tormentum, nisi Origenem sequi velimus, qui inferno illiusque poenis*

K 2

termi-

(a) Allat. de consens. utr. eccl. in purgat. n. 5. pag. 41.

terminum posuit. Haëtenus ALLATIVS, cuius argumentum, quicquid aliis videatur, non male concludit. Posita enim absolutione mortuorum statim poni purgatorium, aut certum locum illi analogum, quis non videt?

§. XXVII.

Dices forte, iniuriam a me fieri graecis, dum hunc eorum ritum ad purgatorium referam, quod tamen, me ipso fatente, damnent, & nullo modo admittant. Sed nullam me iis iniuriam facere, statim apparebit, si eorum sententiam paullo accuratius examinemus. Notum est, graecos magna contentione hanc a se suspicionem removere, nihilque minus admittere velle, quam purgatorium. METROPHANES CRITOPVLVS: (a) *ἡ δὲ γὰρ ἐστὶ πῦρ καθαρτήριον παρ' ἡμῶν.* Neque enim apud nos ignis purgatorius statuitur. Pari fiducia EVSTRATHIVS IOHANNIDES ZIALOWSCI: (b) *Purgatorium, inquit, ignem ad decipiendos simplicium hominum animos a Romanae aulae hominibus callide excogitatum esse graeci putant.* Sed & CHRISTOPHORVS ANGELVS (c) hoc ipso argumento nostro premi se sentiens ita frigide satis respondet: *ὁ λέγων Ἕλληνας ὅτι ἐστὶ καθαρτήριον, ἀλλ' ὡς περὶ ποιεῖται, θαυματουργῶς ἐνίοτε γίνεται ὡς ὅταν εὐρεθῇ ὁ ἐχθρὸς τοῦ ἀφοεισμένου, καὶ θέλει συγχωρῆσαι ἐκείνῳ τῷ ἀφοεισμένῳ, τῷ ἀδικήσαντι, αὐτῷ ἀγαθῷ χειριανῶν λυέται τοῦ ἀφοεισμένου ἐκείνου τὸ σῶμα, καὶ στέφεται εἰς κόνιν.* Nullum autem statuunt graeci esse purgatorium, sed ut iam ante dictum est, per singulare prodigium aliquando usui venit, ut quando excommunicati adversarius advenit, & excommunicato illi illatam ab eodem sibi viro probo iniuriam condonare cupit, corpus illius in pulverem redeat. Sed an satis solide sic responsum sit, alii videant. Ita sexcenti alii purgatorii suspicionem amoliri solent, (d) etiam ex ipsis pontificiis CAVCVS, IODOCVS COCCIUS, ALEXANDER GVAGNINVS, THOMAS STAPLETONVS, ALFONSVS de CASTRO, (e) alique plures.

Nec

(a) *Confess. cap. 20. pag. 149.* (b) *Zialowsci delineat. eccl. graec. p. 258.* (c) *Enchirid. cap. 26. pag. 558. seqq.* (d) *vid. Confess. eccl. graec. a Normanno edit.* (e) *Cauc. in historia de graecor. recent. haeres. Cocc. thesaur. tom. 2. lib. 7. art. 5. Gvagnin. descript. Sarmat. cap. 2. Stapleton. promptuar. cathol. Alfons. de Castro lib. 8. de haeres. cap. de indulg. & lib. 12. cap. de purgator.*

Nec dissimulabo, nostrates etiam graecos haecenus constanter huius suspicionis absoluisse. Notum enim est, quid contra THOMAM HADINGVM, BARTHOLDVM NIHVSIVM & LEONEM ALLATIVM a CALOVIO, QVISTORPIO, ELIA VEIELIO, CHRIST. ARNOLDO, IO. HENR. HOTTINGERO, HOORN BEECKIO, HABERKORNIO, IVELLO, FHELAVIO, aliisque disputatum sit, illis consensum graecorum in dogmate de purgatorio iactantibus, his negantibus, & magno-pere contradicentibus. Sed si vera fateri liceat, dicendum erit, graecos verbis ludere, ecclesiis protestantibus palpum obtrudere, re ipsa non quidem cum romanensibus, sed tamen nec cum nobis sentire. Profecto enim non sequitur, graeci non statuunt πῦρ καθαρῆς ψυχῶν, ergo statum animarum intermedium non statuunt. Primarius enim conceptus de purgatorio hic est, esse locum quendam, ubicunque demum sit, (pontificii enim ab inferno distinguunt, graeci in ipso inferno quaerunt,) in quo animae nondum satis expiatae non sine moerore & afflictione teneantur, ita tamen, ut piorum precibus adiutae inde liberari & ad coelitem gaudia admitti possint. Hic inquam. formalis est status eiusmodi intermedii conceptus, an vero haec afflictio per πῦρ καθαρῆς ψυχῶν, an alio modo, utrum in inferno, an in loco peculiari fiat, hae quaestiones ad circumstantias pertinent, (a) quae siue affirmantur, siue negentur, nihil de-

K 3

rogare

- (a) Unde etiam ipsi pontificii non semper in his circumstantiis consentiunt. *Bellarminus* quidem lib. 2. de purgat. cap. 6. pro igne contendit, quem eiusdem cum elementari generis putat. Sed notatu dignissima sunt verba *Gerhardi LL. theol. tom. VIII. pag. 118.* si res, inquit, ita habet, cur *Roffensis* & alii ex pontificiis pro stabiliendo purgatorio adducunt locum *Psal. LXV, II. transivimus per aquam & ignem?* cur *Gregor. lib. 4. dialogorum cap. 40. & 55.* refert, *animam Paschassi & cuiusdam alterius in balneis quibusdam purgatas?* cur *Petrus Damian. in epist. de miraculis sui temporis* describit visionem *de purgatione animae S. Severini in quodam flumine?* cur *Bonaventura l. 4. dist. 20.* disputat, *non solum ignem, sed etiam aquam, imo & umbram esse in purgatorio,*

Et ea

rogare possunt sententiae de statu animarum medio, quamdiu primarius iste conceptus saluus est. Quamobrem quocunque nomine locum illum vocent graeci, & quantumvis πύρες καὶ δαρ-
 ηνεία vocem averfentur, rem ipsam tamen salva fronte a se amo-
 liri non poterunt, si statum istum eo sensu, quem diximus, ad-
 mittunt. Quod an faciant videbimus. Ipse METROPHANES
 CRITOPVLVS, (a) qui stylum magna cura protestantium
 auribus attemperare solet, ita rem proponit, esse quosdam,
 qui post migrationem ex vita continuo eundem cum Christo
 vitae statum consequantur: dari vero etiam, οἱ μὴ μετὰ θάνατον
 εὐθείως τῆς ἐνεργίᾳ σωτηρίας τυγχάνουσιν, ἀλλὰ δυνάμει καὶ ἐν ἐλπίδι ταύτην
 ἐνδέχονται, qui non statim a morte actu ipso salute ipsa potiantur, sed
 potentia, atque in spe illam excipiant. Hos porro dicit dignos ha-
 beri, tentari prius τῆς πρὸ θεοῦ πατερικῆς ῥάβδου, paterna Dei virga, ut
 suo tempore etiam actu ipso beentur. Vocat deinde hunc lo-
 cum φυλακὴν carcerem, & vult, ideo orationes pro defunctis a
 Christo esse institutas, ut vel ex aerumnis istis in universum
 liberentur, vel certe remissionem quandam & consolationem
 sentiant. Concedit praeterea, in loco isto animas sentire ποίνην,
 poenam; illud modo negat, eam vel ὀργανικὴν vel ὑλικὴν esse, id est
 vel per ignem vel per aliam materiam qualemcunque infligi.
 Fatetur porro, poenam hanc sese exferere διὰ θλίψεως καὶ ἀνίας τῆς
 ἀπὸ συνειδήσεως, per afflictionem & angustiam conscientiae, eam-
 que his accidere ex recordatione eorum, quae in mundo ne-
 que secundum rationem, neque sancte perpetrarint. Denique
 ut hanc

Ἐὰν ea quasdam animas puniri? cur in aurea legenda memoratur,
 Theobaldum episcopum animam in frusto quodam glaciei ante pedes
 iacentis cruciatam animadvertisse, Ἐὰν eam alloquentem se audi-
 visse? ibidemque in vita Conradi & Udalrici, alios in arvis, quae
 in aquarum vortice crebro immergebantur, animas duas conclusas esse
 intellexisse, Ἐὰν eas missis liberasse? cur in speculo exemplorum dist. 3.
 exemplo 3. refertur, presbyterum quendam vidisse in ecstasi animam
 quandam pauperulam in stillicidio domus novem annos ventis pluviis
 Ἐὰν algoribus vexatam? Sic scilicet pontificii ipsi nonnunquam πύρες κα-
 δηνείων, salvo purgatorio, negligunt. (a) loc. cit. pag. 147. seq.

ut hanc gentis suae sententiam a romanensium purgatorio diversam esse ostendat, monet, graecos minime certum redemptionis tempus praefinire, nec πῦρ καθαρῆς ψυχῆς statuere, nec denique pecuniam a cognatis defunctorum exigere, ut miseri eo citius ex aerumnis evolent. Sed quis non videt, circumstantias has esse, in quibus graeci a pontificiis dissentiunt. Quis graecos, si cum Metrophane sentiunt, ab errore absoluat? Sed dices forte, ex Metrophanis aliorumque priuatorum hominum libris de totius ecclesiae doctrina iudicandum non esse. Respondeo, me eiusdem esse sententiae. Sed Metrophanis tamen testimonium a nemine in dubium vocatum iri existimo, cum homo inter protestantes scripserit, idque egerit unice, ut graecos cum nostra ecclesia in plerisque sentire ostenderet. Vnde eum de statu defunctorum tam candide fuisse locuturum quis credat, nisi veritas hanc ipsi confessionem extorsisset? Praeterea ex ipsis graecorum euchologiis, libris publico cultui destinatis, satis perspicuum est, graecos non aliter sentire, ac Metrophanes scripserat. Illa enim sic orare iubent pro defunctorum animabus: (a) μετὰ πνευμάτων δικαίων τελειωμένων, τὴν ψυχὴν τῆ δούλου σου, σῶτερ, ἀναπαυσον, φύλαξον αὐτὴν εἰς τὴν μακαρίαν ζωὴν τὴν παρὰ σοῦ φιλόανδρως. *Cum spiritibus iustis consummatis servi tui animam fac quiescere, illam in beatam vitam, quae apud te est, benigne custodi.* Paullo post rogant, ut animae defuncti detur requies, ἐν τόπῳ φωτεινῷ, ἐν τόπῳ χλοέρῳ, ἐν τόπῳ ἀναψύξεως, ἐνθα ἀπέδρα ὁδύνη, λύπη καὶ στεναγμός. *In loco lucido, in loco amoeni, in loco refrigerii, unde dolor aerumna & suspirium omne exsulat.* Precantur porro, ut Deus animabus defunctorum omne delictum sive verbo sive opere sive cogitatione commissum, ceu clemens Deus condonet. Denique separatae a corpore animae statum hoc modo describunt: (b) Οἱμοι οἶον ἀγῶνα ἔχει ἡ ψυχὴ χωριζομένη ἐκ τοῦ σώματος; οἱμοι τότε πόσα δακρύει, καὶ ὅχ' ὑπάρχει ὁ ἐλεῶν αὐτὴν. Πρὸς τὴν ἀγγέλου τὰ ὄμματα τρέπεται, ἀπρακτὰ καδικετεύει. Πρὸς τὴν ἀνθρώπου τὰς χεῖρας ἐκτείνουσα,

ἐκ

(a) Eucholog. graec. pag. 525. seq. (b) pag. 532.

ἔκ ἔχει τὸν βοηθόντα. Διὸ ἀγαπήλοι μὲ ἀδελφοὶ, ἐννοήσαντες ἡμῶν τὸ
 βραχὺ τῆς ζωῆς, τῷ μετάνητι τὴν ἀνάπαυσιν παρὰ Χριστὸν αἰτησώμεθα,
 καὶ ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν τὸ μέγα ἔλεος. *Heu me! qualem lucem anima
 a corpore separata sustinet? heu me! quantum plorat, nec est qui misereatur
 eius? Ad angelos si convertit oculos, irritè deprecatur: sin ad homi-
 nes tendat manus opem qui ferat, non invenit. Idcirco, o dilecti
 fratres mei, brevitatem vitae contemplati, requiem defuncto huic, &
 magnam animabus nostris misericordiam a Christo deprecemur.* Haec
 omnia qui rite contemplabitur, facile inveniet fundamentum
 iudicandi de tota controversia, quae inter pontificios & pro-
 testantes tamdiu agitata est, an nimirum graeci cum pontificiis
 purgatorium statuunt, nec ne? Falluntur enim pontificii, si
 simile ac plane idem purgatorium igneum apud graecos quae-
 runt, recteque nostri illis hunc consensum affectantibus contra-
 dicunt, cum nec locum ab inferno diversum comminiscantur,
 ut pontificii, nec animas igne affligi dicant, nec alios horum
 errores admittant. Nec tamen e contrario nostratibus dissi-
 mulandum est, graecos statum animarum a damnatione diver-
 sum credere, qualem supra descripsimus, quem sive purgatorii
 sive alio nomine appellent, nostra parum interest. Candide
 satis de hac controversia iudicare videtur autor historiae cri-
 ticae de fide & ceremoniis graecorum, a Dno. de MONI edi-
 tus, quem RICHARDVM SIMONEM credunt. (a) Fatetur
 enim, graecos & purgatorium & tormenta per ignem negare,
 admittere tamen certum statum purgatorii (*un certain état de
 purgatoire*) & hinc etiam pro defunctis orare. Fatetur etiam,
 esse aliquod discrimen inter orationes pro defunctis graeco-
 rum & latinorum. Hos enim mentem suam dilucidissime in
 suis precibus explicare, cum illi nimis generaliter loquantur.
 (*sont demeurés dans des termes plus généraux.*) Interim certum
 esse ait, illos quoque supponere locum, quem tamen infernum
 vocent, ubi animae tanquam in obscuro carcere detineantur,
 & huc

(a) *histoire critique de la creance & des coutumes du Levant. pag. 20. seq.*

& huc referendas esse orationes, in quibus precari soleant, ut animae locum istum tenebrosū prætereire, & in locum lucidum, in locum amoenum, in locum refrigerii, qui paradisus est, recta transire possint. Si vero orent, ut animae ex inferno liberentur, intelligi hoc aliter non posse, quam de statu quodam purgatorii, hoc est, quod in obscuro isto carcere, quem infernum vocare ament, duorum generum animae detineantur; alias, quae non tam enormiter peccarint, ut ad sempiternos cruciatus in loco isto sustinendos condemnari possint, alias, quae ibi in aeternum affligantur, & revera damnatae dicantur. Harum respectu e graecorum sententia dici posse, *ex inferno nullam esse redemptionem*, cum e contrario si illas respicias, locum habere possit dictærium: *In inferno est redemptio*. Haec laudatus autor, qui veritatem hac in controversia eo propius videtur attigisse, quo magis a L. ALLATIE thraonica audacia abest, qui graecos cum romanis plane idem sentire nobis persuadere voluit. E reformatis idem videtur THOMAE SMITHO, presbytero anglicano, in rebus orientalium ecclesiasticis versatissimo, & a partium studio, quod caput rei est, magnopere abhorrenti. Sic enim hic vir doctissimus nobis narrat: (a) *romanensium dogma de purgatorio, quod τὸ πῦρ καθαρτήριον frequentius appellant, maxima cum animorum contentione saltim verbis reiicere videntur graeci, utpote nullo scripturarum testimonio, auctoritate nulla muniendum: qua fide populum curant instituendum in confessione catechetica: ἡδεμία γραφή διαλαμβάνει περὶ αὐτοῦ, νὰ ἐνεῖσκειται δηλαδὴ καὶ μία πρόσκαιρος κόλασις καθαρτικὴ τῶν ψυχῶν, ὡς ἐξ ἀπὸ τὸν θάνατον*. Nulla scriptura de hoc tradit, quod reperiatur quaequam poena temporaria animarum purgativa post mortem. *Quod altero absurdo, uti ipsis videtur, premunt. Si anima, inquiunt, pro peccatis illis satisfaciat, tum pari ratione sacramenti poenitentiae pars illic quoque peragi posset, quod*

L

(a) Thom. Smith. de eccl. graec. hodierno statu, pag. 173.

„quod est, uti censent, ab orthodoxa doctrina alienum. -- Sed suspecta
 „mibi est haec graecorum dissimulatio, siquidem ipsi statuunt,
 „animas in abditissimis recessibus conditas detentasque à via & aerumnas
 „subire ac perpeti, viventium suffragiis, oblationibus & sacrificiis si non
 „penitus liberari, saltem adiutas quoddam refrigerium percipere. (a)
 „Qua de causa iudeias seu particulas in antecessum offerre solent. --
 „At dum de errore purgatorii anxie nimis, ne dicam inepte sibi ca-
 „vent, in errorem origenicum de animabus impiorum ex inferno tan-
 „dem liberandis videntur prolapsi. Ita enim dogmatice statuunt: certo
 „multi peccatores a vinculis inferni liberantur, non ob ipsorum poeni-
 „tentiam aut confessionem in illis infernalibus claustris, sed ob viven-
 „tium pia opera, & eleemosynas, propter ecclesiae pro iis fusas orationes,
 „& potissimum propter incruentum sacrificium, quod quotidie offert
 „ecclesia pro omnibus viventibus simul & defunctis. Scilicet Smithus
 ita arguit. Dum graeci animas in loco obscuro detineri ac
 inde liberari statuunt, aut in loco aliquo intermedio id fiet, aut
 in inferno. Cum vero a priore sententia sibi caveant, & tamen
 hypothesein suam tueri velint, fieri inde necesse est, ut e Cha-
 rybdi in Scyllam incidant, & ex inferno liberationem speran-
 dam credant, qui error gravissimus Origenis est. Eundem
 fere in modum, licet paullo obscurius, de graecorum sententia
 differit doctiss. RICAVTVS, (b) qui graecorum dogma his
 aphorismis includit: (1) locus, in quem animae post discessum
 e corpore sese recipiunt, ab inferno non est distinctus. (2) Ani-
 marum aerumnae in eo consistunt, quod Dei conspectu pri-
 vantur, interim nec igne nec flammis purgari queunt. (3) Ne-
 que quatuor patriarchae, neque oecumenicus episcopus in-
 dulgentiis suis vel unius horae veniam animabus in hoc car-
 cere constrictis dare possunt. (4) Si vero nonnunquam in
 gratiam recipiuntur, exinde hoc fit, quod fuerunt membra
 militantis ecclesiae, quae piis operibus & precibus suis illis
 miseri-

(a) pag. 178.

(b) Ricant. cap. 14. pag. 64.

misericordiam ac solatium parare potest. Ex quibus omnibus satis apparet, quaenam sit graecorum de statu animarum a corporibus separatarum opinio.

§. XXVIII.

Iam ut ea, quae haecenus diximus, in unum colligamus, omnibus iam perspicuam fore credo graecorum aequae ac romanensium sententiam, & quod inter utramque discrimen intercedat. *Primo* enim graeci a nomine purgatorii & ignis purgatorii maximopere abhorrent; pontificii utrumque admittunt ac defendunt. *Secundo* graeci non statuunt locum quendam ab inferno distinctum, in quem animae mortuorum tantisper evolent, donec purgatae ad coelitem gaudia recipiantur; romanenses statuunt, & pro eo tanquam pro aris & focus contendunt. *Tertio* graeci aerumnas animarum non ab igne elementari aut flammis ustulatoriis, sed a paterna Dei virga, a carentia intuitionis Dei, ac tristi anteaetae vitae memoria repetunt; pontificii poenas animarum in gravissimis flammarum cruciatibus ponunt. *Quarto* graeci nec pecunias hoc commento ullas exigunt, nec divitias cognatorum venantur; pontificii hoc faciunt impudentissime. In his omnibus adeo nullus inter graecos & romanenses consensus tantopere alias ab his iactatus apparet. In hoc tamen haecenus utrisque convenit, quod animae quaedam a corporibus separatae in infeliciore quodam statu aliquamdiu maneant, donec ecclesiae beneficio aut liberentur, aut consolationem aliquam percipiant. Unde fit, ut etiam utrique absolutionem mortuorum admittant, quam alias tanquam absurdam ludicram atque impiam reiicere cogerentur, nisi hoc terrore essent fascinati. Hinc minime miramur, a GREGORIO M. papa Iustum (a) & Fructuosum (b) monachos, a BENEDICTO vero, monachorum

L 2

chorum

(a) Greg. M. lib. 4. dial. cap. 55.

(b) Joh. Diacon. in vita S. Gregorii, lib. 1.

chorum patre duas moniales (a) post mortem demum ex-
communibationis vinculis esse solutos, quoniam hoc cum
doctrina pontificorum de purgatorio, iam tum gliscente,
optime consistit. Quare ergo miremur graecos, idem facien-
tes, cum non minus ac latini statum aliquem animarum
a damnatione & beatitudine diversum agnoscant, piis ecclesiae
operibus aut mutandum aut certe aliquantulum corrigendum.

§. XXXIX.

Haec vero graecorum sententia, quantum veritati divinae
repugnet, quis non animadvertit? cum iisdem argumentis, qui-
bus romanense purgatorium prematur. Neque enim tota scri-
ptura S. quanta quanta est, ne verbo huiusmodi status meminit,
ceu ipsi pontificii (b) aequae ac graeci (c) non sine indigna-
tione fatentur. Cum vero tam sufficiens sit verbum Dei, *ut*
possit nos erudire in salutem per fidem in Christo, imo *ut perfectus*
(ἀπλῶς) sit homo Dei, ad omne opus bonum perfecte instructus:
(ἐκπαισμένως) (d) quomodo factum est, ut de eiusmodi statu
animarum nos non erudirent, cuius tamen notitia, e pontifi-
ciorum (e) inprimis mente, tam est necessaria, ut, *qui illud*
neget, eum in gehenna sempiterno incendio cruciandum, dicant?
Tantum vero abest, ut in scriptura eiusmodi status praesidium
aliquod inveniat, ut potius adversa fronte cum veritate divina
in scripturis revelata pugnet. Hae enim semper distinguunt
inter credentes & incredulos, bonos & malos, via angusta &
lata incedentes, filios lucis & filios tenebrarum, filios Dei &
filios diaboli, oves & haedos, viventes secundum spiritum &
viventes secundum carnem, salvos denique & damnatos.
Mediorum hominum nullam faciunt mentionem, nec possunt
etiam, salva thesi universalissima, quod ii, *qui credunt & bapti-*
zantur, salvi sint futuri, qui non crediderint, damnandi. (f) Quo-
modo

(a) Benedict, lib. 2. dialog. cap. 33. (b) Gerhard. LL. theol. Tom. VIII.
pag. 118. (c) Confess. graec. catechet. pag. 86. (d) 2. Tim. III, 15. 17.

(e) Bellarmin, lib. 1. de purgat. cap. 15. (f) Marc. XVI, 16.

modo autem stante purgatorio, aut statu tali, qualem sibi graeci concipiunt, hoc discrimen manebit? Nec obstat, quod dicunt, homines alios aliis esse meliores, alios aliis peiores. Hoc enim discrimen non statum aliquem a beatitudine & damnatione diversum, sed tantum certos & distinctos beatitudinis aeque ac damnationis gradus importat. Nemini enim nostratum dubium est, beatorum non quidem quoad obiectivam beatitudinem aut formam illius, attamen quoad praemia accessoria varios fore gradus. Siquidem ipsa scriptura dicit, fore ut *alii ibi fulgeant quasi splendor firmamenti, alii instar stellarum in perpetuas aeternitates.* (a) *Quemadmodum alia sit claritas solis, alia claritas lunae, alia claritas stellarum, stellaque a stella differat claritate, sic etiam fore mortuorum resurrectionem,* (b) ut alia argumenta ac scripturae testimonia a nostris theologis affatim declarata & praeclare vindicata hic praetermittamus. Neque dubitandum putamus, quin & infernalium suppliciorum diversi futuri sint gradus, non quidem ratione durationis aut formae, sed respectu poenarum ipsarum, quae aut remissiores aut intolerabiliores pro delictorum ratione erunt. Christus enim ipse fatetur, terrae sodomorum & gomorraeorum tolerabilius fore in die iudicii, quam civitatibus, quae apostolos non receperint, (c) phariseorum damnationem futuram abundantior (κείμα πειραστότερον) proselytos eorum esse filios gehennae (διπλότερον αὐτοῖς) *duplo ipsis peiores.* (d) Atque adeo praemia & cruciatus pro vitae vel sanctae vel malae gradibus varia fore, scriptura S. dicit, at pios ullas aerumnas aut statum aliquem infeliciorem manere, ubi dicit? Potius ex discrimine hominum, quod supra explicavimus, ita argumentamur. Sive vera & efficax fuit mortui fides, sive falsa ac mortua, sive nulla. Si vera, salvari eum certum est, licet & debilior fuerit. Si falsa,

L 3

cer-

(a) Dan. XII, 3. (b) 1. Cor. XV, 42. (c) Matth. X, 15. Luc. X, 12. Conf. Matth. XI, 21. (d) Matth. XXIII, 14, 15.

certissime damnatur, licet sub pulcherrima hypocriseos specie latuerit; si nulla, nec hoc quidem casu aliud quicquam eum manere potest, praeter damnationem. Quorsum igitur aduersarii eos referent, quos in statu isto supra descripto collocant? Sane non ad ultimam classem, nam *qui non credit, iam iudicatus est, siquidem non credit in nomen unigeniti filii Dei.* (a) Nec ad mediam, nam eos, *qui nec calidi sunt nec frigidi, exspuet Christus ex ore suo,* (b) iisque dicet: *certe nunquam novi vos, discedite a me operarii iniquitatis.* (c) Nec denique ad primam. *Qui enim credunt in filium, non veniunt in iudicium, sed transibunt e morte in vitam aeternam.* (d) Ergo ad nullam. Porro scimus, scripturam sacram omnibus piis statim post mortem promittere gaudiorum possessionem. *Ioh. V, 24. 2. Cor. V, 1.8. Luc. XVI, 22. Esa. LVII, 2. Apoc. XIV, 13.* Quomodo igitur locum habebit aut purgatorium aut status quis alius a damnatione diversus? id quod eo magis observandum est contra graecos, qui sibi persvadent, animas piorum ante iudicium nondum frui beatitudine, sed eam in spe expectare. Sed vix opus esse puto, ut desperatam aut purgatorii aut status ei analogi causam ulterius oppugnem, cum & ipsos eius patronos tam anilis fabulae non possit non pudere. Tantum inde hoc argumentum elicio contra tympanicorum absolutionem:

Quodcunque prodigium doctrinam de medio animarum statu supponit & confirmat, illud non est divinis miraculis accensendum.

Atqui prodigium in tympanicorum absolutione fieri solitum hoc facit.

E. prodigium hoc miraculis divinis non est accensendum.

Maio.

(a) *Ioh. III, 18.* (b) *Apos. III, 16.* (c) *Matth. VIII, 23.*

(d) *Ioh. V, 24.*

Maiorem propositionem §. XVIII. & hac ipsa, minorem §. XXVI. probavimus: unde conclusio sua sponte sequitur.

§. XXX.

Facile quidem & per alios fidei articulos ire liceret, & prolixius ostendere, absolutionem tympanicorum illis graviter repugnare, nisi chartam huic diatribae destinata[m] deficere mihi inter scribendum animadverterem. Portus igitur demum respiciendus est, si prius exceptionis unius scopulum adhuc praeternavigaverimus. Erunt enim, qui mirari se dicant, Deum hoc miraculum fieri permittere, ex quo tota graecorum ecclesia haut parum detrimenti capiat. Sed respondeo, saepenumero contingere, ut Deus hominum sese tentantium precibus ex iusto iudicio annuat, & prodigia fieri permittat, non quasi hominum errore delectetur, aut malum inde emergens velit, sed ut poenas dent homines, relictis Mose & prophetis miracula & signa anhelantes. Plura eiusmodi falsa miracula & signa collegit B. GERHARDVS, (a) ex quibus satis apparet, fieri ita posse, permittente Deo, & iusto iudicio hominum incredulitatem puniente. Nec obstat quod isthaec falsa miracula semel tantum contigerint, & privatos modo habuerint auctores, quorum imposturae facillime fuerint deprehensae; hoc vero prodigium veluti ordinarium sit, & toties contingat, quoties experimenti capiundi occasio sit, nec etiam ab uno aliquo privato homine proficiscatur, sed ab integra ecclesia graecanica, quam Deus a daemone tantopere decipi ac ludibrio haberi non sit permissurus. Facilis enim responsio est, fieri posse, ut totae etiam ecclesiae particulares iusto Dei iudicio eiusmodi illusiones experiantur, si verbi divini contemptu aut numinis tentatione divinam in se nemesis provocaverint. Probo id exemplo exorcistarum iudaicorum, qui tempore Christi universum terrarum orbem percurrentes, diabo-

(a) *Confess. cathol. lib. 2. art. 5. cap. 4. pag. 1228. seqq.*

diabulos certis quibusdam formulis eiiciebant, effectu ordinarie sequente. Meminit eorum Christus ipse, dum iudaeos sese blasphemantes interrogat: *quod si ego per Beelzebub eiicio daemonia, filii vestri per quem eiiciunt?* (a) & acta apostolorum nominant exorcistas huius notae septem, Scaevae pontificis iudaici filios, qui hanc *δαυματαγῶν* publice profitebantur. (b) Neque putandum est, privatorum quorundam & malefactorum hominum has fuisse praestigias. Synagogam enim iudaicam rem approbasse, ex talmudicis apparet, ubi & formulae incantationum eiusmodi, (c) & exempla (d) referuntur, ceu a LIGHTFOOT est demonstratum. Talia igitur, si in ecclesia iudaica fieri permisit Deus, postquam illa vivo fonte relicto cisternas sibi parare coeperat: quid mirum si & graecis idem contigerit, ex quo Deum tentare multisque precibus hoc prodigium flagitare ausi sunt? probari id etiam potest exemplo omni exceptione maiore, nimirum probationibus istis candentis ferri, aquae frigidae & ferventis, aliisque, quae medio aevo per totum christianum orbem receptissimae fuerunt. Solebant enim homines, facinoris alicuius suspecti, si clerici essent, aut ob aetatem vel aegritudinem singulare certamen inire non possent, eo adigi, ut ferrum candens manu contrectarent, eo fine, ut si illaesi abirent, innocentes crederentur; sin minus, poenas subirent. Sin rustici essent aut non liberi, iubebantur aquae frigidae immergi, eo omine, ut si mergerentur, insontes; sin natarent noxii crederentur. Parratio erat, si rei brachium nudum aquae ferventi immittere cogeantur, impunes abituri, si integrum extraherent, fontes, si ambustum. De quibus barbaris examinibus post

FRANC.

(a) *Luc. XI, 19.* (b) *Actor. XIX, 13. 14.* Conferri hic possunt, quae de exorcistis iudaicis ex antiquitate etiam profana doctissime disserit *Hugo Grotius ad Matth. XII, pag. 383. tomo IV. Critic. sacror.* (c) *Tract. Joma babil.* fol. 84. 1. *Avodah Zarah*, fol. 12. 2. (d) *Joma*, fol. 57. 1. *Lightf. pag. 350. C 447. hor. hebr.*

FRANC. IVRETVM, LAMBECIVM & alios egregie & praeclare differit CAROLVS du FRESNE. (a) Certum est, has purgationes per omnem fere Europam receptissimas fuisse, etiam apud graecos, ceu PACHYMERES testatur. Neque effectu suo prodigioso carebant, ut exempla fere innumera testantur, magnam partem a laudato CAROLO du FRESNE locis supra allegatis collecta, quae omnia mendacii arguere nullius frontis esset. Praeterea hoc prodigium aequae ac absolutionem tympanicorum graecanicam, clerici sibi vindicabant, qui certis ritibus ferrum igni immittebant, illi conceptis precibus benedicebant, multa simul ieiunia, missas aliaque officia celebrabant, & denique non sine pompa intra ipsam ecclesiam examen instituebant, ceu ex legibus ADELSTANI regis, PACHYMERIS historia, ANDREAE SVENONIS, episcopi Lundensis legibus scanicis aliisque monumentis probat laudatus du FRESNE. Quamvis vero haec prodigia quotidie fierent, & a tota ecclesia, etiam clero satis diu approbarentur: impia tamen erant, & non nisi tentationes Dei, imo ab ipsis gentilibus originem trahebant, (b) merito hinc a conciliis, pontificibus & piis principibus tanquam pestilentissimi errores abrogata. Cum igitur tota ecclesia graeca aequae ac romana satis diu profanis his ritibus inhiarit, eaque maximi fecerit: an mirum, eandem fere fabulam, scena tantum mutata, hodiernum in Graecia ludi? an mirum, diabolus iusto Dei iudicio hominibus Deum tentantibus illudere? sane id facit libentissime, dummodo homines prodigiis istiusmodi tanquam putaminibus delectati, veritatis divinae solidaeque pietatis nucleum interea

M

negli-

(a) *Franc. Iuret. ad Ivon. Carnot. epist. 74. Lambec. lib. 2. Origg. Hamb. pag. 40. du Fresne Gloss. lat. part. 2. pag. 384. & part. 1. pag. 275. seq. Pachym. lib. 1. hist. cap. 12.* (b) *Loca Sophoclis ex Antigona, Strabonis lib. 5. Plin, lib. 7. H. N. cap. 2. Servii ad Virg. lib. 11. Aeneid. dudum allegavit Grot. lib. 1. de verit. relig. christ. n. 18. pag. 2020. tom. VII. Crit. sacr. quibus & exempla apud indos, sinenses & americanos observata addi facile possunt.*

negligant. Quae omnia cum ita sint, non possum a me impetrare, ut miraculum istud, quantumlibet speciosum, divinis annumerem, aut graecos superstitionis absolvam.

§. XXXI.

Atque haec quidem sunt, quae de excommunicatorum tympanicorum absolutione dicenda in praesenti putavimus. Accuratiores forte ab his expectari possent, qui ipsi inter graecos versati, eorum ritus & dogmata magis perspecta habeant; cum mihi aliorum narrationibus innitendum, deque ipsa re ex illis iudicandum fuerit. Rogo interim Deum misericordem, & supplicibus votis obtestor, ut ecclesiae graecae, sponsae olim suae formosissimae, nunc cum tyrannide turcica non magis quam suis erroribus eheu conflictantis post tot castigationes diuturnas misereri, & eam ex omnibus ignorantiae, errorumque tenebris eripere dignetur, quo demum uno omnes ore, corde uno, S. S. Trinitatem indefinenter voce celebremus Amen!

Schmidt, Johann A.

Diss. theol. inaug. de absolutione mortuorum excommunicatorum s.
tympanicorum in ecclesia Graeca

Helmstadium 1709

4 Diss. 115#Beibd.2

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10641631-4

VD18 15216497-001